

Een vader is meer dan 100 meesters

Versterken van vaderschap in Amsterdam

Een vader is meer dan 100 meesters

Versterken van vaderschap in Amsterdam

Redactie: Trees Pels
Susan Ketner
Pauline Naber

Januari 2012

Met dank aan alle vaders en sleutelpersonen die aan het onderzoek deelnamen, en aan:

Emily Duivenvoorden
Kimberly van Berkel
Neslihan Arikök
Bart Duin
Angela Groen
Sandra Groot
Kimberly Hasselbaink
Devlin Pengel
Euredice Spalburg

studenten van Hogeschool Inholland die interviews afnamen met vaders, onder begeleiding van Marjolein Bijvoets.

Inhoud

Inleiding	7
1 Samenvatting, conclusies, aanbevelingen	9
Trees Pels, Pauline Naber, Susan Ketner	
1.1 Samenvatting	9
1.2 Conclusies	16
1.3 Aanbevelingen	18
2 Vaderschap in de literatuur	23
Trees Pels, Marjolijn Distelbrink	
Inleiding	23
2.1 Invloed van vaders op de ontwikkeling van kinderen	24
2.2 De rol van vaders: 'Nederland is een moederland'	27
2.3 Etnische diversiteit in vaderschap	28
2.4 Versterking van vaderschap	32
3 Amsterdamse vaders aan het woord	35
Léon van Lier, Veerle Knippels	
Inleiding	35
3.1 Interviews met vaders	35
3.2 Beleving en invulling van het vaderschap	38
3.3 Rol en verantwoordelijkheid als vader	42
3.4 Opvoeden in twee culturen?	46
3.5 Taakverdeling tussen vaders en moeders	49
3.6 Opvoedingsondersteuning: vraag en aanbod	51
4 Vaderinitiatieven in Amsterdam	61
Jere Zandijk, Susan Ketner	
Inleiding	61
4.1 Overzicht	62
4.2 Resultaten van de inventarisatie	67

5	De visie van sleutelinformanten	73
	Susan Ketner	
	Inleiding	73
5.1	Interviews met sleutelinformanten	73
5.2	Achtergrond van de verschillende projecten	75
5.3	De projecten in de praktijk	79
5.4	Succes- en leerervaringen	82
5.5	Toekomstvisie	86
5.6	Ten slotte	88
Bijlagen:		
I	Geraadpleegde bronnen	89
II	Overzicht respondenten	95
	Geïnterviewde sleutelfiguren	95
	Deelnemers expertmeeting	96

Inleiding

De rol van vaders in het gezin krijgt steeds meer aandacht van praktijk en beleid. De inbreng van vaders in de opvoeding van kinderen, net als die van moeders, is uiterst belangrijk. Niet alleen als kostwinner of begeleider naar de voetbalclub, maar omdat zij een belangrijke eigen invloed hebben op de ontwikkeling van kinderen. In het leven van alledag is een actieve inbreng van vaders echter niet vanzelfsprekend. In alle sociale lagen van de Nederlandse samenleving, in de stad en op het platteland, in allochtone en autochtone gezinnen, hebben moeders traditiegetrouw een groter aandeel in de zorg en opvoeding van kinderen dan vaders. In bepaalde groepen, zoals die van Creools-Surinaamse en Antilliaanse afkomst, is het aandeel moedergezinnen hoog. Ook onder andere groepen neemt het aantal echtscheidingen toe, waarmee vaders vaak verder uit beeld raken.

Wethouder Andréé Van Es - die de portefeuilles Werk, Inkomen en Participatie, Diversiteit en Integratie, Inburgering en Bestuurlijk stelsel beheert - wil werk maken van de emancipatie van vrouwen en mannen uit diverse etnische groepen in Amsterdam. Bij mannenemancipatie komt nadrukkelijk de vaderrol in beeld. De betrokkenheid van vaders op hun kinderen vormt ook een belangrijke voorwaarde voor de maatschappelijke emancipatie van vrouwen.

De wethouder heeft aan de Kenniswerkplaats Tienplus (een samenwerkingsverband van onderzoekers en praktijkprofessionals) de opdracht gegeven om in kaart te brengen hoe het er voor staat met het vaderschap in de diverse Amsterdamse bevolking, welke initiatieven er zijn om mannenemancipatie, en in het bijzonder vaderschap, te stimuleren en hoe vaderschap verder kan worden versterkt. De hoofdvraag in dit onderzoek naar (het versterken van) vaderschap in Amsterdam luidt:

Hoe kan de emancipatie van mannen, in het bijzonder hun rol als vader, in diverse groepen in Amsterdam worden versterkt door lokaal beleid?

Deze vraagstelling valt in vier deelvragen uiteen:

1. Wat is er al bekend over vaderschap in Caribische (Afro-Surinaamse en Antilliaanse), Turkse en Marokkaanse groepen uit eerder onderzoek?
2. Hoe zien Amsterdamse vaders uit deze groepen hun rol in het gezin en de opvoeding? En welke vragen, problemen en behoeften aan ondersteuning ervaren zij daarbij?

3. Op welke manieren worden vaders in genoemde groepen al ondersteund door concrete initiatieven in verschillende stadsdelen en op welke manier wordt aandacht besteed aan mannenemancipatie?
4. Wat zijn veelbelovende aanpakken en welke samenwerkingsrelaties bestaan er al? Wat zijn knelpunten en sterke kanten van lopende projecten?

Onderzoekers van de Kenniswerkplaats Tienplus hebben reeds beschikbare informatie beschreven, verschillende initiatieven geïnventariseerd en diverse contactpersonen geïnterviewd. Daarnaast spraken studenten van Hogeschool Inholland met vaders zelf over hoe zij het vaderschap ervaren. Ook gaven vaders antwoord op vragen over de opvoeding en de behoefte aan ondersteuning die zij daarbij hebben. De onderzoeksopzet en werkwijze staan nader beschreven in de betreffende hoofdstukken. De eerste resultaten van het onderzoek zijn besproken in een expertmeeting met sleutelfiguren die betrokken zijn bij vaderinitiatieven. Bovendien zijn de conceptaanbevelingen gepresenteerd op een conferentie over vaderschap die in opdracht van de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling (DMO) is gehouden in juni 2011. De aanbevelingen hebben tevens als inspiratiebron gediend voor het onderdeel van de emancipatienota van DMO over mannenemancipatie en vaderschap (Beleidsplan Vrouwenemancipatie 2011-2014).

Leeswijzer

De rapportage begint met een samenvatting en de conclusies van het onderzoek. Ook worden de beleidsaanbevelingen die op basis van het onderzoek zijn geformuleerd gepresenteerd.

Hoofdstuk 2 biedt aan de hand van de beschikbare literatuur achtergrondinformatie voor de beantwoording van de eerste onderzoeksvraag.

Hoofdstuk 3 beschrijft de resultaten van gesprekken met vaders in de stad over hun vaderrol en ondersteuningsbehoeften.

Hoofdstuk 4 bevat informatie over de Amsterdamse initiatieven die gericht zijn op het versterken van vaderschap.

In hoofdstuk 5 gaan wij dieper in op belangrijke kenmerken van de initiatieven, aan de hand van interviews en de expertmeeting met sleutelinformanten uit de stad.

In de bijlagen vindt u de verwijzingen naar de geraadpleegde bronnen en een lijst met namen van respondenten in dit onderzoek.

1 *Samenvatting, conclusies, aanbevelingen*

Trees Pels, Pauline Naber, Susan Ketner

1.1 *Samenvatting*

Bevindingen uit de literatuur

Betrokkenheid van vaders is van groot belang

De gegevens over de invloed van vaders op de ontwikkeling van kinderen zijn eenduidig: of het nu om inwonende of uitwonende vaders gaat, in alle gevallen is vaderbetrokkenheid van groot belang. Afwezigheid van vaders in het gezin verhoogt de kans op problemen op school en op problematisch en crimineel gedrag. Vaderbetrokkenheid heeft een positieve werking op de cognitieve, emotionele, sociale en fysieke ontwikkeling van kinderen. Verder blijkt de pedagogische betekenis van vaders uit hun stimulatie van autonomie en van het ontdekken van het leven buiten het gezin. Kinderen van betrokken vaders houden er bovendien minder seksistereotiepe vooroordelen op na. Onderzoek naar etnische verschillen in de invloed van vaderafwezigheid laat wisselende bevindingen zien; in sommige studies zijn de verschillen in ontwikkelingsuitkomsten tussen Afro-Amerikaanse kinderen uit een- en tweoudergezinnen kleiner dan gemiddeld. In studies naar probleemgedrag wordt vooral voor Antilliaanse jongeren een verband gesignaleerd met vaderafwezigheid, onder andere vanwege de toename van armoede en gezagsproblematiek in het moedergezin.

Nederland als ‘moederland’

Wat betreft de rol van vaders in het gezin verdient Nederland de betiteling ‘moederland’: vaders zijn hoofdkostwinner en moeders de spil van het gezin. Weliswaar is de taakverdeling in de loop van de tijd gelijkwaardiger geworden en domineert het ‘anderhalfverdienersmodel’, waarin moeders doorgaans een deeltijdbaan hebben, maar vaders brengen traditiegetrouw veel minder tijd met hun kinderen door. Daarbij houden moeders graag de regie in handen. Vaders leggen zich doorgaans meer toe op fysieke activiteiten, op sport en spel, en minder op de verzorging van kinderen. Na een echtscheiding valt de directe betrokkenheid van vaders bij de opvoeding en zorg voor hun kinderen vaak in belangrijke mate weg, uitgezonderd het kleine deel van de kinderen dat bij hun vader blijft wonen. De bijdrage van vaders aan

de verzorging en de opvoeding van kinderen is doorgaans groter bij een hogere sociaaleconomische status en opleiding. De inbreng van niet-westerse allochtone vaders is gemiddeld geringer dan die van autochtone vaders. De vaderrol spitst zich bij hen van oudsher vooral toe op de vertegenwoordiging van het gezin buitenshuis, morele leiding, correctie, toezicht en de socialisatie van opgroeiende zonen. Overigens willen allochtone vaders van nu wel meer aandacht aan hun kinderen geven en een opener relatie onderhouden dan vroeger het geval was.

Diversiteit in vaderschap: rekening houden met verschillen

Versillen in vaderbetrokkenheid doen zich zowel tussen als binnen groepen voor. Marokkaanse en Turkse vaders delen het kostwinnerschap in de praktijk het minst met moeders en staan, vergeleken met bijvoorbeeld Creoolse vaders, in betrokkenheid bij de zorg en opvoeding het verste af van autochtone Nederlanders. Tegelijk is de variatie binnen de groepen groot; dit hangt samen met generatie en opleidingsniveau. Ook in allochtone gezinnen speelt mee dat een sterke moederschapideologie het uit handen geven van haar regie in de opvoeding in de weg kan staan. Dit geldt zeker ook in Creools-Surinaamse en Antilliaanse milieus. Hierbij kan de lange traditie van alleenstaand moederschap vrouwen soms beletten om écht werk te maken van hun relatie met de vader van hun kinderen. Vaders van Surinaamse en Antilliaanse herkomst zijn in Nederland beduidend vaker uitwonend dan gemiddeld.

De ondersteuning die vaders vanuit hun omgeving ondervinden vormt een factor die sterk kan bijdragen aan het succesvol uitoefenen van de vaderrol. Daarbij komt er steeds meer oog voor het feit dat vaders een andere ondersteuningsbehoefte hebben dan moeders: vaders zijn geen mannelijke moeders. Opvoedingsondersteuning moet daarom, mede vanwege de diversiteit in vaderschap, veelvormig zijn en aansluiten bij de specifieke ondersteuningsbehoefte van de verschillende groepen opvoeders.

Vaders én moeders aanspreken

Een belangrijke aanbeveling uit eerder onderzoek betreft de inzet van rolmodellen uit eigen kring en het faciliteren van discussie- of zelfhulpgroepen. Laagdrempeligheid en een open werkwijze, waarin paternalisme en al te persoonlijk aanspreken wordt vermeden, is in het algemeen van belang, maar vooral nodig voor de minder betrokken vaders en de oudere generatie. Audiovisuele en schriftelijke informatievoorziening, ook via internet of (eigen) media, wordt eveneens genoemd. Daarnaast is gepleit voor een mediacampagne waarin een positief beeld wordt geschetst van vaderschap.

Ook dient zo'n campagne het belang van de vaderrol voor de ontwikkeling van kinderen te onderstrepen, bijvoorbeeld door het inzetten van positieve rolmodellen. Ook moeders moeten geadresseerd worden, aangezien zij de vaders kunnen belemmeren in het uitoefenen van hun vaderrol. Dit kan bijvoorbeeld via bestaande kanalen voor opvoedingsondersteuning. Ten slotte verdient genderpedagogiek in bijvoorbeeld het onderwijs meer aandacht, dat wil zeggen dat zowel in het onderricht aan kinderen als in de omgang met kinderen bewust gewerkt wordt vanuit het principe van seksegelijkheid.

Amsterdamse vaders aan het woord

Interviews met vaders

Studenten van Hogeschool Inholland hebben 64 Antilliaanse, Marokkaanse, Surinaamse en Turkse vaders uit verschillende stadsdelen in Amsterdam geïnterviewd over de beleving en invulling van hun vaderschap. Hiertoe zijn de studenten intensief getraind en begeleid door onderzoekers van de Hogeschool. De helft van de vaders is benaderd via de netwerken van de studenten, de andere helft via diverse instanties, zoals welzijnsinstellingen en sportverenigingen. De vaders zijn tussen de 23 en 64 jaar oud en de groep is redelijk gespreid naar etnische achtergrond en opleidingsniveau. Gemiddeld zijn de vaders wat hoger opgeleid vergeleken met de totale populatie, een deel van hen is ook al bij een vaderinitiatief betrokken. Om deze redenen kunnen we deze respondenten ook als 'voortrekkers' zien.

Vaders zijn in meer of mindere mate betrokken bij opvoeding

Alle vaders vinden het contact en de relatie met hun kinderen belangrijk en zij ervaren dit contact meestal als goed. Activiteiten zijn een manier om het contact te onderhouden en door met hun kinderen te praten zijn ze bij hun leven betrokken. Bijvoorbeeld over hoe het gaat op school en over vragen en problemen waarmee hun kinderen kunnen zitten. Over het algemeen omschrijven vaders zichzelf als een strenge vader wanneer dat nodig is. Daarnaast geven zij graag ruimte als dat kan, vinden zij het belangrijk dat hun kinderen bij hen terecht kunnen. Wel zouden sommige vaders meer tijd met hun kinderen willen doorbrengen.

Ongeacht de gezinsvorm waarin ze leven, vinden de vaders het tot hun verantwoordelijkheid behoren om te voorzien in de primaire levensbehoeften van hun kinderen, om te zorgen dat ze materieel niets te kort komen.

De dagelijkse zorg voor de kinderen wordt meestal gedeeld met vrouw of partner. Wel zien we een grote variëteit in de dagelijkse praktijk, zoals ook naar voren komt uit de literatuur. Een deel van de vaders ervaart een gelijkwaardige taakverdeling binnen het huishouden, al realiseren zij zich wel dat de moeders doorgaans meer tijd doorbrengen met de kinderen. Anderen melden een meer traditionele taakverdeling: zij zorgen vooral via werk en inkomen voor het gezin en de vrouw verzorgt het gezin en de dagelijkse opvoeding.

Anders willen doen dan eigen vader

Belangrijk voor vaders is het voorbereiden van de kinderen op de toekomst, zodat ze succesvol deel kunnen nemen aan de samenleving. De vaders willen hun kinderen het goede voorbeeld geven, door hard te werken, een positieve bijdrage te leveren aan de maatschappij en respect te tonen aan anderen. Wanneer de vaders wordt gevraagd naar de invloed van cultuur en religie op de opvoeding, noemen zij vooral het overbrengen van waarden en normen, zoals respect en bepaalde gedragsregels. De opvoeding verloopt niet op dezelfde manier die zij zelf thuis ervaren hebben; ze zijn meer betrokken, of minder autoritair en streng dan hun eigen vaders waren.

Vragen vooral in eigen netwerk bespreken

Hoe ze bepaalde zaken in de opvoeding willen aanpakken proberen de vaders eerst zelf uit te zoeken: ze praten er met hun vrouw over, soms een oudere zoon of dochter of andere familieleden. Die vragen betreffen de ontwikkeling van hun kind en hoe hier mee om te gaan. Ook vinden ze dat het er in de Nederlands samenleving soms te vrij en losjes aan toegaat, dat er geen sociale controle is, en zijn ze bang dat hun kinderen van het goede pad af raken. Dat ze wel eens vragen hebben over de opvoeding betekent echter niet zonder meer dat ze professionele hulp nodig hebben, zijn de vaders van mening.

Ambivalente houding ten opzichte van instanties

Veel vaders noemen het consultatiebureau als een plek waar ze eventuele vragen over hun kinderen kunnen stellen en in het verleden ook wel hebben gedaan, zoals over eten, gewicht en groeien. De meeste vaders onderhouden ook contact met de leerkrachten van hun kinderen en bespreken eventuele leerproblemen en schoolprestaties op school. Als er vragen zijn over opvoeden en opgroeien, dan schakelen de geïnterviewde vaders verder niet snel een instantie in. Onbekendheid met wat deze instanties doen en - voor sommige vaders - een taalbarrière in de communicatie vormen belemmerin-

gen om informatie of advies te vragen. Daarnaast is er de vrees dat jeugd-zorg een andere visie heeft op opvoeding, dat er bijvoorbeeld niet altijd begrip is voor opvoeding vanuit de islam. Tegelijkertijd heerst de mening dat instellingen voor zorg en welzijn zich zouden moeten richten op moeder én vaders, maar dat dit nu nog niet het geval is. Zo zou er vanaf het moment van zwangerschap al meer aandacht voor vaders kunnen zijn, waardoor ze beter voorbereid zijn op wat er gaat komen. Ook is er behoefte aan concrete informatie over financiële zaken en bezoekenregelingen na echtscheiding. Daarnaast vinden ze het belangrijk dat er een plek is waar ze ervaringen kunnen uitwisselen met andere vaders, bijvoorbeeld in laagdrempelige buurtvoorzieningen, vadercentra of opvoedbureaus.

Initiatieven in Amsterdam

Inventarisatie van initiatieven

De zoektocht naar de initiatieven die gericht zijn op mannenemancipatie en het versterken van vaderschap verliep langs diverse kanalen, onder andere via internet en eigen netwerken. Ook via de zogenaamde sneeuwbalmethode kwamen we projecten voor vaders op het spoor.

Een breed palet aan initiatieven

In totaal hebben we contact gezocht met circa 90 Amsterdamse initiatieven op het terrein van emancipatie; zo'n 40 daarvan bleken voor mannen/vaders te zijn. Deels komen deze initiatieven vanuit zelforganisaties, deels van reguliere organisaties en ook manifesteren zich enkele commerciële organisaties op dit terrein. Het merendeel is ingebed in een enkel stadsdeel, maar er zijn er ook projecten die zich op de hele stad of zelfs heel Nederland richten. Sommige initiatieven hebben een specifieke etnische doelgroep, anderen richten zich op specifieke leeftijds- of probleemcategorieën, weer anderen op mannen/vaders in het algemeen. We kunnen concluderen dat er al een behoorlijk aantal projecten van en voor mannen loopt. Waarbij gezegd moet worden dat een deel ervan incidenteel heeft plaatsgevonden of niet wordt gecontinueerd.

Doelstellingen lopen uiteen

De doelen van de verschillende projecten lopen uiteen. Een deel wil vaders meer betrokken laten zijn bij de opvoeding, of hen bewust maken van hun rol als vader. Andere projecten richten zich meer in de breedte op mannenemancipatie, waarbij participatie in de samenleving en vooral op de arbeidsmarkt ook - of soms alleen - tot de doelen behoort. Activiteiten

bestaan vaak uit voorlichting, cursussen en trainingen. De uitwisseling van ervaringen tussen vaders staat daarbij dikwijls centraal, maar activiteiten kunnen (daarnaast) ook gericht zijn op reflectie, verbetering van de communicatie met partner en/of kind, het aanreiken van tools voor de opvoeding, zelfreflectie of empowerment. Daarnaast zijn er ook projecten waarbij doe-activiteiten worden ondernomen, zoals bij sporten of koken, mede omdat dit type activiteiten de motivatie van mannen voor deelname kan bevorderen.

Ervaringen van sleutelfiguren

Interviews met sleutelfiguren

We hebben gesproken met twaalf sleutelfiguren van initiatieven gericht op Surinaamse, Antilliaanse, Turkse en Marokkaanse mannen. Ongeveer de helft van de projecten is gericht op opvoedondersteuning, de andere helft heeft een breder aan mannenemancipatie gerelateerd doel. In de keuze is ook rekening gehouden met een spreiding wat betreft de mate van (in)formaliteit, stadsdelen en doelgroepen. Aanvullend aan de interviews is op 12 mei 2011, op uitnodiging van DMO Amsterdam, een groep van 25 initiatiefnemers samen gekomen om vanuit hun expertise te praten over mannenemancipatie en het versterken van vaderschap.

Bestaand aanbod voldeed niet voor mannen

Vaak is de constatering dat er 'eigenlijk nog niet zoveel voor mannen is' de aanleiding voor het starten van een initiatief. Daarbij signaleerden verschillende betrokkenen een groeiende behoefte onder vaders aan onderlinge uitwisseling. Het reguliere aanbod bereikt bepaalde groepen vaders (nog) onvoldoende, of het sluit niet goed aan bij hun wensen; ook kan er sprake zijn van wantrouwen tegen reguliere instellingen. Vanwege schaamte, sociale controle en taboe durven sommige mannen geen hulp te zoeken.

Reflectie, uitwisseling en doorbreken negatieve beeldvorming

De doelen van de verschillende projecten lopen uiteen, maar er is wel een aantal overkoepelende thema's te onderscheiden: het gaat vaak om het bespreekbaar maken van vaderschap, waardoor mannen zich meer bewust worden van de rechten én plichten die vaderschap met zich mee brengt. De betrokkenheid van vaders bij hun kinderen en hun rol in het gezin kan zo worden versterkt. Om dit doel te bereiken moeten sommige vaders leren om patronen die zij van huis uit hebben meegekregen, te doorbreken. Een

aantal projecten is er op gericht om negatieve beeldvorming te doorbreken, bijvoorbeeld het beeld dat uitwonende vaders niet betrokken zouden zijn bij hun kinderen. Sommige projecten stimuleren doelbewust dat vaders samen met hun kind activiteiten ondernemen. Weer andere projecten willen voorbeelden laten zien van betrokken en actief vaderschap, en de deelnemers toerusten om een positief voorbeeld voor anderen te kunnen worden. De uitwisseling tussen vaders onderling, en het leren van elkaars ervaringen, vormt eveneens een belangrijk thema. Enkele projecten zijn er daarnaast op gericht om mannen te activeren en hen toe te leiden naar (vrijwilligers) werk.

Randvoorwaarden: eigen initiatief, laagdrempelig en met verbindingen in de wijk

Er zijn verschillende randvoorwaarden relevant voor projecten die gericht zijn op vaders/mannen. Om te beginnen is het belangrijk, ongeacht de doelen die de initiatieven nastreven, te werken vanuit de behoefte of de vraag van vaders zelf. Daarbij werkt kennisoverdracht alleen vaak niet voldoende, er moet ook ruimte zijn voor activiteiten. Een belangrijk belemmering is dat mannen vaak niet uit zichzelf op het aanbod afkomen. Laagdrempeligheid en investeren in toeleiding is vaak noodzakelijk. Zo kan men de verbinding zoeken met school, moskee of kerk of andere initiatieven in de wijk. Het is daarbij ook van belang gebruik te maken van bestaande netwerken en sleutelfiguren. Ook is een goede, enigszins informele sfeer belangrijk, waarin vertrouwen een centrale rol speelt.

Succesfactoren: publiciteit en betrokkenheid

Publiciteit is een belangrijke sleutel tot succes, omdat dit aandacht genereert voor de succesverhalen van een project. Een andere succesfactor is de grote betrokkenheid en inzet van de personen die de activiteiten uitvoeren, vaak buiten de begrote planning om en dikwijls naast hun reguliere werkzaamheden. Omdat de projecten deels of geheel op vrijwillige inzet drijven, maakt dit het ook kwetsbaar, temeer omdat het moeilijk kan zijn om vrijwilligers te vinden. Daarnaast wordt de samenwerking tussen reguliere instellingen en bottom-up initiatieven als knelpunt genoemd. Dit komt onder andere vanwege mogelijk wederzijds wantrouwen, het 'vissen in dezelfde vijver' principe, en onbekendheid met elkaar. Daarbij maken diverse respondenten zich zorgen om de voortgang op langere termijn en de continuering van het project, en vinden enkelen dat zij eigenlijk een te krap budget hebben.

Wensen voor de toekomst

Aan de hand van de ervaringen van de projectleiders komt een beeld naar voren dat mannenemancipatie en het versterken van vaderschap zowel binnen reguliere voorzieningen als vanuit bottom-up initiatieven op de kaart staat. Er is de afgelopen jaren door verschillende betrokkenen al veel expertise en ervaring opgedaan met deze thematiek. Gevraagd naar waar zij over drie jaar willen staan op het gebied van mannenemancipatie en vaderschap willen zij zich vooral inzetten voor mentaliteitsverandering (bij zowel mannen als vrouwen) en zelfreflectie (mannen en vrouwen bewust maken van hun eigen rol). Ook de verbetering van uitwisseling en samenwerking tussen de verschillende initiatieven is gewenst, evenals meer (wetenschappelijk) inzicht in wat werkt en wat niet.

1.2 Conclusies

Diversiteit in vaderschap

Het versterken van vaderschap is zowel van belang voor de emancipatie van vrouwen, voor de emancipatie en ontwikkeling van mannen zelf, als voor kinderen. Betrokken vaders, of ze nu inwonend of uitwonend zijn, zijn van evident belang voor een positieve ontwikkeling van kinderen. Toch is betrokken vaderschap nog niet altijd vanzelfsprekend. Uit het literatuuronderzoek blijkt dat moeders, ondanks dat het aandeel van vaders toeneemt, vaak het grootste deel van de zorg en opvoeding van kinderen op zich nemen. Hierin speelt mee dat moeders de regie nog moeilijk uit handen geven. Er zijn verschillen naar opleidingsniveau en etnische afkomst: lager opgeleide vaders tonen zich gemiddeld minder actief en betrokken, evenals vaders van Marokkaanse en Turkse afkomst, en uitwonende vaders uit alle etnische groepen.

Vaders willen betrokken zijn, vooral door activiteiten te ondernemen met hun kind

Het is van groot belang om vaderschap te versterken, temeer omdat dit onderzoek laat zien dat vaders uit alle lagen en diverse landen van herkomst hun motivatie voor een betrokken vaderschap onderstrepen. De geïnterviewde Amsterdamse vaders houden deels vast aan een traditioneel model van vaderschap, waarin het accent ligt op de kostwinning en het materiële onderhoud van het gezin. Deels is de taakverdeling met hun partner gelijkwaardig, al doen moeders in de praktijk doorgaans meer in de zorg en

opvoeding. Wat de vaders gemeen hebben is de wens om de traditionele afstandelijkheid in de relatie met kinderen achter zich te laten, en meer betrokken te zijn bij hun kinderen dan de vorige generatie vaders. Dat geldt overigens ook voor vaders die niet bij de moeder van hun kinderen inwonen. Een andere overeenkomst, die uit zowel de literatuurstudie als de gesprekken blijkt, is dat vaders meer actiegericht zijn dan moeders: zij doen graag dingen samen met de kinderen, zoals spelen, stoeien of sporten. Daarnaast zijn ze ook gericht op de voorbereiding van de kinderen op hun rol in de maatschappij, via onder andere voorbeeldgedrag (hard werken, het tonen van respect voor anderen) en praten over of helpen met schoolzaken.

Laagdrempelige ontmoetingsplek als steun in de rug

Zoals alle ouders lopen de vaders in het onderzoek tegen vragen over en soms problemen met de opvoeding aan. In overeenstemming met voorgaand onderzoek onder allochtone vaders (Distelbrink, Geense & Pels, 2005), hebben het consultatiebureau en de leraren op school voor de geïnterviewde vaders een lage drempel, maar is de afstand tot andere voorzieningen groot. De vaders zien deze ook als 'vrouwenbolwerken' die niet op hun behoeften zijn ingespeeld. Zowel uit de literatuur, de gesprekken met Amsterdamse vaders, en de interviews met sleutelfiguren van vaderschapsinitiatieven in Amsterdam komt consistent naar voren dat laagdrempelige ontmoetingsplekken voor onderlinge uitwisseling, informatie en advies een steun in de rug kunnen betekenen.

Amsterdam is goed op weg

Een aantal van de bestaande vaderschapsprojecten in de stad voorziet in deze functie van laagdrempelige uitwisseling en informatievoorziening. De inventarisatie wijst uit dat er in de stad minstens 40 initiatieven bestaan voor mannen, die deels gericht zijn op vaderschap. Bewustwording en bespreekbaarheid van vaderschap, motivering en activering, onder meer door inzet van rolmodellen, en het doorbreken van het stereotype (vaak negatieve) imago van (uitwonende) vaders behoren tot de meest voorkomende doelen. Uit de verschillende bronnen komt consistent naar voren dat laagdrempeligheid inhoudt: ver blijven van paternalisme en uitgaan van de (diversiteit in) perspectieven en actieve inzet van de vaders zelf.

1.3 *Aanbevelingen*

De hoofdvraag van dit onderzoek is hoe de emancipatie van mannen, in het bijzonder hun rol als vader, in diverse groepen in Amsterdam kan worden versterkt door lokaal beleid. Op basis van de bevindingen uit dit onderzoek komen wij tot de volgende aanbevelingen:

1. Uitdragen van belang en verwevenheid vrouwenemancipatie en vaderbetrokkenheid

Volgens het recente beleidsplan van de gemeente (Beleidsplan Vrouwenemancipatie 2011-2014) 'is vrouwenemancipatie belangrijk voor Amsterdam' en wil het college bevorderen dat meer vrouwen kunnen participeren op de arbeidsmarkt en economisch zelfstandig kunnen zijn. Dit draagt bij aan hun zelfbeschikking en mogelijkheden om bewuste en vrije keuzes te maken en versterkt hun autonomie en zelfstandigheid. Nog niet voor alle vaders is seksegelijkheid vanzelfsprekend in de taakverdeling in het gezin, arbeidsparticipatie en bij de opvoeding van kinderen. Het belang van actief en betrokken vaderschap voor vrouwenemancipatie dient dan ook onverkort te worden uitgedragen.

Een van de middelen daartoe is het stimuleren en ondersteunen van voorwaarden voor vaderbetrokkenheid, een middel dat bij bepaalde groepen 'traditionele' vaders wellicht ook effectiever is en meer doel treft dan aandringen op vrouwenemancipatie (zie Pels & De Gruijter, 2006). De gemeente Amsterdam wil de betrokkenheid van vaders stimuleren bij de zorg en opvoeding van hun kinderen, ook bij vaders die niet (meer) in het gezin wonen. Dit overigens zowel vanwege de emancipatie van moeders, als met het oog op de ontwikkeling van de vaders zelf en hun kinderen. Betrokken vaderschap is van belang voor mannen zelf (contact met hun kinderen) en heeft een gunstige invloed op bijvoorbeeld de schoolloopbaan van kinderen en hun sociale vaardigheden, terwijl vaders daarmee ook rolmodel zijn voor de emancipatie van hun dochters en zonen. Een van de doelen van het voorliggende onderzoek was dan ook om meer zicht te krijgen op de vormgeving en beleving van vaderschap in de diverse bevolking van Amsterdam.

Uit het onderzoek blijkt dat veel niet-westerse allochtone vaders reflecteren op hun veranderende rol als man, in de maatschappij, in huis, en op hun rol als vader. Daarbij ervaren zij belemmeringen, onder andere vanwege de

traditionele beeldvorming over mannelijkheid en vrouwelijkheid, of juist vanwege vooroordelen en negatieve beeldvorming over hun afwezigheid in het gezin. Positieve aandacht voor vaderschap en vaderemancipatie dient daarom te worden uitgedragen. Het kan hierbij gaan om aandacht in de media, bijvoorbeeld via het promoten van rolmodellen, zoals de Marokkaans-Nederlandse rapper Ali B. die een 'modern' en 'geëmancipeerd' voorbeeld van vaderschap uitdraagt. Ook bij jongeren - als toekomstige vaders en moeders - kan discussie over en reflectie op rolpatronen onder de aandacht worden gebracht, onder andere via onderwijs, jongerenwerk of het verenigingsleven.

2. Stimuleren van eigen initiatief van voortrekkers

Een ondersteunend aanbod voor vaders kan in belangrijke mate gerealiseerd worden door aan te sluiten bij de eigen kracht en initiatieven van zelforganisaties. Dit biedt een belangrijke garantie voor de gewenste laagdrempeligheid en aansluiting bij de achtergronden en percepties van de betrokken vaders. Juist de eigen kracht van de 'voortrekkers', zoals velen in dit onderzoek laten zien, kan als voorbeeld dienen voor andere vaders. Innovatieve methoden in het benaderen en betrekken van deelnemers aan allerlei activiteiten, blijken in de praktijk goed te werken om Turkse, Marokkaanse, Antilliaanse en Surinaamse vaders te bereiken. Het stimuleren van reflectie op de rol van mannen en vrouwen en het bevorderen van de bewustwording en onderlinge dialoog zijn belangrijke doelstellingen van dergelijke bottom-up initiatieven. De gemeente zou een platform kunnen bieden om vernieuwende activiteiten onder de aandacht te brengen van een breed publiek (bijvoorbeeld via flyers of via een website).

3. Professionele opvoedingsondersteuning op vaders toesnijden

Zoals geldt voor veel moeders, zou het ook voor vaders meer vanzelfsprekend moeten worden om met opvoedvragen naar een professional te stappen. Erkenning en ondersteuning van de specifieke behoeften van vaders is daarbij gewenst, zeker ook voor vaders die niet (meer) in het gezin wonen. Vaders worden nogal eens 'vergeten' waar het gaat om hun rol en inbreng in de opvang, ontwikkeling en opvoeding van hun kinderen, zowel door het consultatiebureau en voorzieningen voor opvoedingsondersteuning, als door school. Deze voorzieningen worden door vaders vaak ervaren als 'vrouwenbolwerken'.

Ouder- en Kindcentra en welzijnsorganisaties zouden in samenwerking met scholen en sportverenigingen bij kunnen dragen aan het verbeteren van de toegankelijkheid en het aanbod voor mannen/vaders. Een outreachende aanpak, onder andere via vindplaatsen als school of zelforganisaties en het werken met sleutelfiguren en bestaande netwerken, is daarbij van belang (zie ook eerder onderzoek van de Kenniswerkplaats Tienplus: De Gruijter, Bijvoets & Naber, 2011). Reguliere instellingen kunnen in visie, beleid en activiteitenplannen laten zien hoe ze de behoeften van vaders aan laagdrempelige, kleinschalige ontmoeting, informatie en ondersteuning, evenals bemiddeling naar andere voorzieningen en diensten kunnen ondersteunen. Hierin vervullen, zoals al gezegd, bottom-up initiatieven en zelforganisaties een onmisbare, intermediaire rol.

In de benadering van vaders is het van belang om eenrichtingsverkeer en paternalisme te vermijden en aandacht voor de achtergronden, visies en praktijken van de betrokkenen voorop te stellen. Het aanbod aan opvoedingsondersteuning dient deels gericht te zijn op vaders apart, met een op hun behoeften toegesneden karakter (bijvoorbeeld actiegericht, gericht op de maatschappelijke toekomst van kinderen). Daarnaast is aandacht nodig voor de rol van en wisselwerking met moeders.

Essentieel bij dit alles is om rekening te houden met diversiteit onder mannen/vaders, en om aansluiting te vinden bij subgroepen vaders die betrokkenheid bij de opvoeding en zorg voor hun kinderen op diverse manieren vormgeven. Hierbij moet ook rekening gehouden worden met het feit dat het bij diverse groepen ouders niet vanzelfsprekend is dat vader en moeder getrouwd zijn en in hetzelfde huis wonen.

4. Vadervriendelijke methodieken ontwikkelen en toepassen

Daarnaast zou in de (doorontwikkeling van) gebruikte methodieken en interventies voor opvoedingsondersteuning, zoals het in Amsterdam breed ingevoerde Triple P dat nu vooral moeders bereikt, gerichte aandacht voor de vader, diens rol en samenwerking met de moeder op zijn plaats zijn. Dit blijkt ook uit onderzoek van Kenniswerkplaats Tienplus (Distelbrink et al., 2011).

Verder kan als bron van informatie voor Amsterdamse vaders naast een fysiek aanbod ook aan informatieoverdracht en contactlegging via internet gedacht worden. Dit is een laagdrempelige manier om informatie aan te bieden over aankomende activiteiten, discussiebijeenkomsten en debatten die in de stad (en elders) gehouden worden, evenals over opvoedvragen of vragen over praktische zaken en opvoeding na echtscheiding. Hiermee kan kennis over het bestaande aanbod voor mannen/vaders worden ontsloten en tevens een platform worden geboden voor onderlinge uitwisseling en contactlegging. Bestaande websites (zoals van het Vaderkenniscentrum, de Kenniswerkplaats Tienplus of van initiatieven zoals Vitamine V) die nu veelal los van elkaar functioneren, kunnen meer met elkaar verbonden worden.

5. Construeren van infrastructuur rond vaderemancipatie

Zoals het onderzoek laat zien bestaat er al een veelheid aan initiatieven voor de versterking van vaderschap, zowel vanuit vrijwillige, als reguliere en commerciële aanbieders. Tussen de verschillende initiatieven is nog te weinig uitwisseling, de 'kritische' functie ervan wordt in reguliere instellingen en beleidskringen weinig benut en ook is de continuïteit vaak een punt van zorg. Een langetermijnstrategie is nodig met aandacht voor de samenhang en inzet van het aanbod. Belangrijke voorwaarden voor een programmatisch beleid en duurzame infrastructuur zijn visievorming op de (gelijkwaardige) samenwerking tussen informele en formele initiatieven, een toegankelijk overzicht van het bestaande aanbod, een platform voor uitwisseling tussen aanbieders/initiatieven, de organisatie van een centraal punt waar vaders met vragen terecht kunnen, en kennisondersteuning: wat werkt en wat niet?

2 *Vaderschap in de literatuur*

Trees Pels, Marjolijn Distelbrink

Inleiding

Vrouwenemancipatie kan in Nederland al decennia rekenen op aandacht van de overheid, waarbij het accent ligt op stimulering van de arbeidsparticipatie van vrouwen en hun economische onafhankelijkheid. De verdeling van de zorg en opvoeding in het gezin komt in dit verband minder aan bod (Hooghiemstra, 2003). Het tij begint echter te keren. Mannenemancipatie komt nadrukkelijker op de agenda - ook in Amsterdam - waarbij juist de rol van de man als vader en diens aandeel in de zorg voor en opvoeding van kinderen centraal staat. Campagnes als 'Mannen in de hoofdrol' en 'Wie doet wat?' van het ministerie van SZW zijn daar voorbeelden van.

De deelname van vaders aan gezinsinterne taken is om te beginnen gewenst in het kader van het emancipatiebeleid. Vaderbetrokkenheid is een zeer belangrijke voorwaarde voor emancipatie van vrouwen wat betreft hun arbeidsparticipatie en economische zelfstandigheid. Dat vrouwenemancipatie nog steeds ondersteuning behoeft blijkt uit recente Amsterdamse cijfers: tweederde van de Amsterdamse vrouwen tussen de 15 en 65 jaar heeft betaald werk, uiteenlopend van 78% van de autochtone, 62% van de Surinaamse en Antilliaanse vrouwen, tot 38% van de vrouwen met een Turkse of Marokkaanse achtergrond. Verder is slechts iets minder dan de helft van de vrouwen economisch zelfstandig. Dit geldt voor 55% van de autochtone vrouwen, 43% van de Surinaamse en Antilliaanse vrouwen en 15% van de Turkse en Marokkaanse vrouwen. Van de 25 tot 34-jarigen uit de laatste twee groepen is slechts een kwart economisch zelfstandig, tegenover bijna drie kwart van de autochtone jonge vrouwen (Servicepunt Emancipatie Amsterdam, 2011).

Naast vrouwenemancipatie is er een tweede belangrijk argument voor het stimuleren en ondersteunen van vaderbetrokkenheid: vaderbetrokkenheid is niet alleen van belang voor de persoonlijke ontwikkeling van mannen, maar is cruciaal voor de ontwikkeling van kinderen, zoals wij in de volgende paragraaf nader beschrijven. Daarnaast wordt gewezen op het belang van mannelijke rolmodellen voor kinderen. Daaraan ontbreekt het steeds meer, zowel door de toename van het aantal scheidingen, als door de afname van mannelijk personeel in het onderwijs en instellingen voor zorg en welzijn

(Veendrick, Tavecchio & Doornenbal, 2004). In het kader van de preventie van criminaliteit groeit de aandacht voor de vaderrol eveneens (bijvoorbeeld Pels, 2003). Ook de socialisatie van machismo bij jongens komt daarbij in beeld, al zijn de onderzoekers er niet over uit welk aandeel de van huis uit meegekregen cultuur (Van Gemert, 1998) dan wel de grootstedelijke straatcultuur (De Jong, 2007) daar in heeft.

In dit hoofdstuk belichten wij het belang van vaderschap en hoe dat vorm krijgt op grond van de (inter)nationale onderzoeksliteratuur. Daarbij schenken we ook aandacht aan de diversiteit in het vaderschap onder allochtone vergeleken met autochtone Nederlanders. Eerst gaan wij in op de beschikbare gegevens over de invloed van (inwonende en uitwonende) vaders op de ontwikkeling van kinderen. Vervolgens beschrijven we de inbreng in het gezin en de opvoeding van inwonende en uitwonende vaders. Ten slotte komt de versterking van vaderschap aan de orde, en de vraag hoe we vaders daarbij kunnen ondersteunen.

2.1 Invloed van vaders op de ontwikkeling van kinderen

Over de invloed van vaders op de ontwikkeling van kinderen is vooral onderzoek beschikbaar uit de VS en Canada. Amerikaans onderzoek, besproken door Tavecchio (2005, 2007), laat zien dat bij afwezigheid van vaders in het gezin niet alleen het actieve contact met de uitwonende vader, maar vooral diens intensieve betrokkenheid bij kinderen positieve effecten heeft op de kindontwikkeling. Een goede relatie met de uitwonende vader, waarbij deze warm en ondersteunend is en responsief opvoedt, gaat samen met minder internaliserend en externaliserend probleemgedrag bij kinderen. De Canadese organisatie Father Involvement Research Alliance heeft in 2007 een overzicht gepubliceerd van sleutelpublicaties over vaderbetrokkenheid (FIRA, 2007). Uit de besproken onderzoeken komt naar voren dat opgroeien zonder vader voor kinderen op verschillende fronten negatief kan uitpakken. De afwezigheid van de vader in het gezin leidt bijvoorbeeld tot meer kans op problemen op school, meer internaliserend en externaliserend probleemgedrag, meer kans op slechte vrienden en crimineel gedrag, meer kans op middelengebruik en eerder seksueel actief zijn. Wel wijst Spruijt (2007) er op dat de grootte van het effect van een echtscheiding op de ontwikkeling van een kind varieert per ontwikkelingsdomein.

Amsterdam kent 38.000 eenoudergezinnen, waarvan drie kwart met een alleenstaande vrouw aan het hoofd. Aandacht voor de risico's van vaderafwezigheid is dus zeker op zijn plaats (zie ook Servicepunt Emancipatie Amsterdam, 2011). Uit vergelijkend literatuuronderzoek blijkt dat vaders vooral een belangrijke invloed op de ontwikkeling van hun kinderen uitoefenen als zij in hun gedrag een belangrijke rol toekennen aan het zorgaspect (Van Dijken & Tavecchio, 1998). Verder komt uit het FIRA-overzicht van 2007 naar voren dat vaderbetrokkenheid een positieve invloed heeft op de cognitieve, emotionele, sociale en fysieke ontwikkeling van kinderen. Zo is onder andere een positief verband gevonden tussen vaderbetrokkenheid en schoolprestaties, IQ-scores, hechting, omgaan met stress, zelfacceptatie, sociale competenties, relaties met leeftijdgenoten en pro-sociaal gedrag (zie ook Sarkadi et al., 2008). Bovendien blijkt vaderbetrokkenheid een beschermende factor voor risicogedrag, zoals middelengebruik, externaliserend probleemgedrag en gedragsproblemen.

Volgens Van Dijken en Tavecchio (1998), die zich eveneens baseren op de internationale literatuur, blijkt de pedagogische betekenis van vaders onder meer uit het feit dat zij hun jongere kinderen aanzetten tot autonomie en exploratie. Bij adolescenten fungeren vaders als model voor transacties buiten het gezin. Juist doordat zij minder nauw betrokken zijn bij hun kinderen, tonen zij respect voor hun streven naar onafhankelijkheid en ondersteunen zo het proces van separatie en individualisering dat kenmerkend is voor deze levensfase. Interessant is verder de bevinding dat kinderen met meer betrokken vaders er minder seksestereotiepe vooroordelen op nahouden, hetgeen lijkt samen te hangen met het feit dat hun ouders minder stereotiepe rollen bekleden (Parke, 1996). Jongens blijken overigens méér dan meisjes te profiteren van een goede relatie met hun vader, zo laten de verschillende reviews zien.

Onderzoek van Nederlandse bodem naar de invloed van vaderbetrokkenheid is relatief schaars. Tavecchio (2007) verwijst onder meer naar het opvoedingsonderzoek onder autochtonen van Rispens, Hermanns & Meeus (1996), en concludeert dat de uitkomsten gelijklopend zijn, namelijk dat vaderbetrokkenheid de kindontwikkeling ten goede komt.

Een belangrijke vraag is of er etnische verschillen zijn gevonden wat betreft de invloed van een afwezige en/of uitwonende vader. Het is voorstelbaar dat - gezien de lange traditie van het uitwonen van vaders en het feit dat alleenstaand moederschap zoveel voorkomt - Afro-Surinaamse en Antilliaanse kinderen minder 'last' hebben van de afwezigheid van hun vader in het huishouden (vgl. Distelbrink, 2000; Schwartz & Finley, 2005).

Een overzicht van verschillen in effecten op kinderen tussen Afro-Amerikanen en andere groepen (Distelbrink, 2000) liet wisselende bevindingen zien. In een aantal onderzoeken worden inderdaad kleinere verschillen in ontwikkelingsuitkomsten tussen Afro-Amerikaanse kinderen uit een- en tweeoudergezinnen gevonden, in ander onderzoek niet. De bevindingen zijn dus niet eenduidig. In enkele recente onderzoeken is meer in detail ingegaan op verschillen in betrokkenheid van uitwonende vaders naar etnische herkomst en invloeden daarvan op kinderen. Tavecchio (2005) liet op grond van het door hem besproken Amerikaanse onderzoek uit 2004 zien dat het contact tussen kinderen en hun uitwonende vaders in etnische minderheidsgroepen gemiddeld iets minder intensief is dan bij witte Amerikaanse gezinnen. Kinderen van niet-witte vaders slapen bijvoorbeeld minder vaak bij hun uitwonende vader en hebben minder persoonlijke contacten met hem. In hoeverre echt kan worden gesproken van systematisch minder vaderbetrokkenheid is echter maar de vraag, aldus Tavecchio. Afro-Amerikaanse uitwonende vaders ondernemen bijvoorbeeld gemiddeld meer dan andere vaders religieuze activiteiten met hun kinderen. Een sterkere band met een uitwonende vader brengt overigens, blijkens het besproken onderzoek, voor alle kinderen gemiddeld positievere ontwikkelingsuitkomsten met zich, ongeacht etnische herkomst (Tavecchio, 2007).

In Nederland onderzocht Distelbrink (2000) de invloed van vaderafwezigheid op de opvoeding en ontwikkeling van kinderen in Afro-Surinaamse gezinnen. De effecten van het opgroeien zonder vader op schoolprestaties en externaliserend probleemgedrag waren voor Afro-Surinaamse kinderen kleiner dan voor autochtone kinderen. Wel hadden Afro-Surinaamse kinderen, evenals autochtone kinderen, een wat minder positief welbevinden als zij zonder vader opgroeiden. Distelbrink keek ook naar de opvoedbeleving van moeders in een- en tweeoudergezinnen. Die was gemiddeld niet minder positief in eenoudergezinnen, maar er deden zich tussen gezinnen wel grote verschillen voor. Sommige moeders ervaren het alleenstaand moederschap als zwaar, anderen zien weinig verschil of zijn juist opgelucht dat de partner er niet meer is. Daarnaast verschilt de betrokkenheid van uitwonende (al dan niet nieuwe) partners.

2.2 *De rol van vaders: 'Nederland is een moederland'*

Vaders als kostwinner en moeders als spil van het gezin: dat was lang het dominante patroon, internationaal en ook in Nederland. Het feit dat we nog weinig weten van vaders in hun rol van opvoeders hangt daar zeker mee samen. Vaders hadden traditioneel de functie van gezinsautoriteit en moreel leidsman en lieten zich weinig in met de dagelijkse verzorging en opvoeding van de kinderen (Lamb, 1998). In de afgelopen decennia is de rol van vaders in westerse gezinnen van aard veranderd. Nederlands en internationaal onderzoek toont aan dat ouders een gelijkere bijdrage aan de opvoeding en verzorging nastreven, terwijl de weerstand van moeders tegen het buitenshuis werken afneemt. In de praktijk blijken vaders echter nog steeds veel minder tijd met hun kinderen door te brengen en minder beschikbaar voor hen te zijn dan moeders. Hun inbreng neemt toe, maar het verschil met moeders blijft groot (Hooghiemstra & Pool, 2003; Duyvendak & Stavenuiter, 2004; Bucx, 2011). 'Nederland is een moederland', zo kunnen we nog steeds De Hoog (2003) nazeggen. Vrouwen mogen buitenshuis werken, zo meent de gemiddelde Nederlander, maar het gezin mag niet de dupe worden en persoonlijke zorg voor de kinderen moet zijn gewaarborgd. En vrouwen houden daarbij graag de regie in handen.

In verhouding tot moeders leggen vaders zich doorgaans meer toe op fysieke activiteiten en spel en minder op de verzorging van kinderen (Lamb, 1998; Portegijs, Boelens & Keuzenkamp, 2002). Ook in de opvoeding zijn er accentverschillen. Vaders hanteren bijvoorbeeld gemiddeld meer autoritaire controle dan moeders en in relatie tot adolescenten spreiden zij een minder (onder)steunende houding tentoon (Gerrits et al., 1996).

De overeenkomsten tussen vaders en moeders in hun opvoedingsstijl zijn overigens groter dan de verschillen (Deković & Rispens, 1998). Over het geheel genomen hanteren Nederlandse vaders en moeders een opvoedingspatroon waarin liefde en steun samengaat met 'autoritatieve controle', waarin autoritair optreden is ingewisseld voor overleg en redeneren met kinderen. De traditionele 'bevelshuishouding' is vervangen door de 'onderhandelingshuishouding', waardoor de machtsbalans in het gezin ten voordele van de kinderen is gewijzigd (Du Bois-Reymond et al., 1994; Rispens et al., 1996).

Variaties in de bijdragen van vaders aan de verzorging en de opvoeding van kinderen hangen onder meer samen met sociaaleconomische status en opleiding. Nederlands onderzoek laat zien dat de lagere sociaaleconomische milieus het vaakst het traditionele patroon laten zien waarin vaders werken

en moeders zorgen. Verder gelden mannen er als de natuurlijke gezagsdrager over vrouw en kinderen, terwijl moeders overwegend een zorgende en ondersteunende rol wordt toegedicht. Onder hoogopgeleiden is de verdeling van arbeid en zorg minder hiërarchisch en seksegebonden. Wel blijven moeders toch vaker huishoudelijke en gezinstaken op zich nemen dan vaders (Doornenbal, 1996). Over de invloed van de arbeidspositie van vaders zijn de bevindingen uit onderzoek niet eenduidend; het aantal door moeders gewerkte uren lijkt meer uit te maken.

Gemiddeld stond in Nederland begin 2010 in één op de vijf gezinnen één ouder aan het hoofd, van wie 83 procent een vrouw (CBS Statline, 1 januari 2010, eigen berekening). Vaders zijn dus beduidend vaker uitwonend dan gemiddeld en wat minder vaak een alleenstaande (verzorgende) vader. Na scheiding valt de directe betrokkenheid van vaders vaak in belangrijke mate weg, uitgezonderd het geringe aantal gevallen waarin kinderen bij hun vader blijven wonen. De betrokkenheid van de overige (uitwonende) vaders hangt samen met de wijze waarop zij hun vaderrol voorheen invulden (Dölle, Van Dongen & Jacobs, 1997). Een kleine categorie blijft, bijvoorbeeld als co-ouder, betrokken, 30% heeft weinig contact meer met de kinderen en in tweederde van de gevallen is sprake van een tussenpatroon, meestal in de vorm van een tweewekelijkse bezoeksregeling.

2.3 *Etnische diversiteit in vaderschap*

Wat de invloed van etnische herkomst betreft kunnen we in de eerste plaats constateren dat allochtone Nederlanders de identiteit van Nederland als moederland bevestigen. De moederschapideologie leeft bij hen doorgaans nog sterker. Zorgen en opvoeden zijn taken die bepaalde groepen, zoals Marokkanen en Turken, slecht met buitenshuis werken verenigbaar achten. Zoals in Amsterdam is ook landelijk de arbeidsparticipatie onder moeders in deze groepen laag (Distelbrink & Hooghiemstra, 2005; Merens, 2006).

Een overzicht van de gezinsonderzoeken van Distelbrink, Geense en Pels (2005) leidt tot de conclusie dat de inbreng van allochtone vaders in de opvoeding over het geheel genomen minder groot is dan die van autochtone vaders. Moeders nemen in de dagelijkse praktijk het leeuwendeel van de opvoeding en verzorging van de kinderen op zich. Dit geldt vooral voor de lager geschoolden onder hen. De vaderlijke inbreng spitst zich van oudsher vooral toe op gezinsexterne taken, zoals het kostwinnerschap en de vertegenwoordiging van het gezin buitenshuis. Daarnaast worden migrantenvaders

veelal geacht bij te dragen aan de morele opvoeding, de correctie, het monitoren van kinderen en aan de socialisatie van opgroeiende zonen. Zeker laagopgeleide ouders ervaren deze taakverdeling niet per definitie als problematisch, waarbij achterliggende opvattingen over mannelijkheid en vrouwelijkheid een rol spelen. Veel moeders tonen zich dan ook in grote lijnen tevreden over de huidige taakverdeling. Niettemin sluimert er ook onvrede, vooral over de gebrekkige emotionele ondersteuning aan en betrokkenheid bij de kinderen die moeders bij hun partners waarnemen. Indien de vader niet langer deel uitmaakt van het gezin geldt deze onvrede meer expliciet (Distelbrink, 1998, 2000; Eldering & Borm, 1996a, 1996b; Pels, 1998). Al met al wenst een deel van de moeders meer betrokkenheid bij de kinderen van de zijde van de partner, waarbij zij overigens de opvoeding(sverantwoording) vaak niet volledig willen delen (Naber et al. 2009).

In onderzoek onder Turkse (Nijsten, 1998a), Chinese, Marokkaanse en Creools-Surinaamse vaders (Distelbrink, Geense & Pels, 2005) kwamen allochtone vaders zelf over de taakverdeling en opvoeding aan het woord. De meeste vaders hadden vroeger een hiërarchische relatie met hun ouders, in elk geval met hun vader, en zijn strikt opgevoed. Zo'n afstandelijkheid willen deze vaders niet in de relatie met hun eigen kinderen. Ze willen hen meer aandacht geven, meer open met ze praten en minder streng optreden bij overtredingen. Aan de andere kant willen zij ook een aantal traditionele waarden overbrengen, zoals respect voor de ouders. Van de Nederlandse opvoeding, willen ze zeker niet alles overnemen.

Wat hun feitelijke betrokkenheid bij de opvoeding betreft blijken ideaal en praktijk nogal uit elkaar te kunnen liggen, zoals ook opgaat voor autochtoon-Nederlandse vaders (bijvoorbeeld Knijn & Van Wel, 2001). Hoewel vaders langzamerhand meer oog krijgen voor het ondersteunen van kinderen, blijven ze in alle groeperingen op dit punt nog ver achter bij moeders. Onderzoek onder jongeren bevestigt dat vaders hun kinderen gemiddeld minder emotioneel ondersteunen dan moeders. Kinderen ervaren hun vader als strenger en er is minder openheid in het contact met vaders, omdat meer onderwerpen als 'schaamtevol' ervaren worden. (Pels & Nijsten, 2000; zie ook Ketner, 2008).

In overeenstemming met de idealen van vaders en moeders blijven moeders de spil van het gezin, zo wordt opnieuw bevestigd in de vaderonderzoeken. Doordat moeders het dagelijks reilen en zeilen in het gezin overheersen, domineren zij deels óók in die gezinstaken die traditioneel meer aan de vader toebehoren, zoals de controle op oudere kinderen en het

onderhouden van formele contacten buitenshuis (zie ook Bouwmeester et al., 1998 en Pels & De Gruijter, 2006 voor vluchtelingengezinnen). Het delen van controletaken met moeders gaat overigens niet zonder slag of stoot en kan spanningen opleveren (Bouwmeester, Deković & Groenendaal, 1998; Pels, 2005). Voor Marokkaanse vaders geldt dat zij zichzelf in elk geval waar het toezicht van oudere kinderen betreft een bijzondere rol toerekenen naast moeders, zoals ook blijkt uit de vele buurtvaderinitiatieven die de Marokkaanse gemeenschap inmiddels kent. Naast mannen van de oude stempel zwaaien steeds vaker mannen van de jongere generatie daarin de scepter, terwijl soms voorzichtig ook moeders betrokken worden (De Gruijter & Pels, 2005).

Verschillen tussen vaders in betrokkenheid bij de opvoeding en het type ondersteuning dat zij hun kinderen bieden, doen zich zowel tussen als binnen groepen voor. Marokkaanse vaders hechten sterk aan de kostwinnersrol, delen het kostwinnerschap in de praktijk ook het minst met moeders en zij staan, vergeleken met Creoolse en Chinese vaders, wat opvoedingsstijl betreft gemiddeld het verste af van autochtone Nederlanders (zie ook Hermans, 2002). Wel benaderen jongere en hoger opgeleide vaders van Marokkaanse afkomst de - meer autoritatieve - autochtone vaders van hun leeftijd en opleidingsniveau. Ook de interpretatie van religieuze bronnen beïnvloedt de rol die vaders in de opvoeding hebben. Dit kan zowel dienen om traditionele praktijken als om vernieuwing te legitimeren (Pels & De Gruijter, 2006).

Turkse vaders laten onderling weinig verschil zien naar generatie en opleidingsniveau. Dit geldt ook voor Chinese vaders, waarvan de geringe betrokkenheid bij de opvoeding wordt verklaard door de hoge werkdruk in de horeca (Nijsten, 1998b; Geense, 2005). Bij Marokkaanse en Turkse vaders wordt de toenemende betrokkenheid bij de opvoeding wel verklaard uit de hoge werkloosheid die onder deze groeperingen heerst (bijvoorbeeld Van den Berg, 2008). In de genoemde opvoedingsonderzoeken onder vaders en moeders van Turkse en Marokkaanse komaf, wordt echter geen verband gevonden tussen werkloosheid en betrokkenheid bij de opvoeding van vaders (Nijsten, 1998b; Pels & Vedder, 1998). Deze onderzoeken maken het eerder aannemelijk dat werkloze vaders zich afzijdig houden omdat hun traditionele positie aan sterke erosie onderhevig is, niet alleen door hun lage sociale status, maar ook door de feitelijke verzelfstandiging van moeders en kinderen.

Wat eveneens een rol kan spelen is dat moeders, hoewel zij enerzijds de motor vormen van veranderingen in de opvoeding, anderzijds de zorg soms

moeilijk delen. De sterke moederschapsideologie, die moeders zelf ook huldigen, kan het uit handen geven van de regie in de weg staan (Pels, 2005; zie ook Bouw et al., 2003). In Creools-Surinaamse en Antilliaanse gezinnen geldt dit eveneens. De lange traditie van alleenstaand moederschap kan vrouwen soms beletten om écht werk te maken van de relatie met de vader van hun kinderen (Servicepunt Emancipatie, 2011). Daarnaast worden vaders ook vanwege conflicten rond scheiding buitengesloten. Moeders hebben daarbij de school of andere instellingen als bondgenoten, is de ervaring van sommige vaders (Distelbrink, 2005).

Bij Creoolse vaders is de betrokkenheid bij de opvoeding en verzorging van inwonende vaders groot, waarbij de emotionele betrokkenheid toeneemt bij hogere opleidingsgroepen en de jongere generatie. Hun positie in het gezin is van belang voor de vraag of zij betrokken zijn bij de opvoeding. Volgens landelijke cijfers van begin 2010 is bijna de helft van de Surinaamse én Antilliaanse gezinnen een eenoudergezin. In meer dan 90 procent van de gevallen betreft het moedergezinnen (CBS Statline, 1 januari 2010, eigen berekening). Vaders van Surinaamse en Antilliaanse herkomst zijn beduidend vaker dan gemiddeld uitwonend en wat minder vaak alleenstaand (verzorgende). Het krijgen van kinderen is onder Afro-Surinamers en Antillianen traditiegetrouw minder sterk gekoppeld aan samenwoning of huwelijk dan bij autochtone gezinnen; vrouwen en mannen hebben vaak kinderen met meer dan één partner. Moeders staan er dan vanaf het begin al alleen voor en kiezen na beëindiging van samenwoning minder snel opnieuw voor een inwonende partner dan autochtone vrouwen (Distelbrink, 2000). Het contact van vaders met de kinderen is na uitwoning niet zelden beperkt (bijvoorbeeld Distelbrink, 1998, 2000; Distelbrink & Hooghiemstra, 2005; Distelbrink & Pels, 2008). Gemiddeld komt de opvoeding en verzorging van kinderen daarmee, evenals in veel Marokkaanse en Chinese gezinnen, in het gros van de gezinnen vooral op moeders neer (zie ook Pool, Geense & Lucassen, 2005).

Een niet inwonende vader is overigens niet zonder meer als afwezige opvoeder te karakteriseren (Distelbrink, 2005; Tavecchio, 2007). Hoewel de beeldvorming over vaderafwezigheid dus deels gebaseerd is op feitelijkheden, blijkt deze in de praktijk ook te knagen. Uit recent onderzoek onder Surinaamse en Antilliaanse mannen komt naar voren dat zij veel last hebben van het negatieve imago van de falende vader (Motivaction, 2010): 75% is het niet met dit vooroordeel eens en 68% ergert zich er aan.

Een punt van zorg vormt de toename van eenouderschap in groeperingen waar dit gezinstype van oudsher minder gangbaar is, zoals Turkse, Marok-

kaanse (Van Egten et al., 2008), Hindostaans-Surinaamse (Van Niekerk, 2000) en ook vluchtelingengezinnen (Bouwmeester et al., 1998; Pels & De Gruijter, 2005). Scheiding kan voor deze moeders, die vaak een netwerk ontberen en bij wie alleenstaande moederschap hen deels in een sociaal isolement plaatst, leiden tot een aanzienlijke verzwaring van opvoedingstaken (Eldering & Borm, 1996a, 1996b; Bouwmeester et al., *ibid*; Pels en de Gruijter, *ibid*).

2.4 *Versterking van vaderschap*

De ondersteuning die vaders vanuit hun omgeving ondervinden vormt een factor die sterk kan bijdragen aan het succesvol uitoefenen van de vaderrol (Bernard van Leer Foundation, 2001; Lamb, 1998). Daarbij komt er steeds meer oog voor het feit dat vaders een andere ondersteuningsbehoefte hebben dan moeders: vaders zijn geen mannelijke moeders. Bovendien groeit het besef dat de invulling van vaderschap een grote diversiteit kent en niet los kan worden gezien van de (culturele, etnische, sociaaleconomische) context.

Opvoedingsondersteuning moet daarom veelvormig zijn en aansluiten bij de specifieke ondersteuningsbehoefte van de verschillende groepen opvoeders, zo bleek uit het vaderonderzoek van Distelbrink et al. (2005). Een belangrijke aanbeveling uit dit onderzoek luidde dat discussie- of zelfhulp-groepen, via zelforganisaties, de school of andere centrale instellingen in de wijk, gefaciliteerd zouden moeten worden. Daarin dient de uitwisseling van ervaringen centraal te staan, zowel binnen eigen kring als naar herkomst gemengd en zowel voor vaders als voor beide seksen gezamenlijk. Laagdrempeligheid en een open werkwijze, waarin paternalisme en al te persoonlijk aanspreken wordt vermeden, is in het algemeen van belang, maar vooral nodig voor de minder betrokken vaders en de oudere generatie.

Ook uit de vaders in het onderzoek de behoefte aan informatieve programma's en discussieprogramma's voor televisie, als meest toegankelijke medium, over opvoeden - ook vaderen - in Nederland. Zij noemen daarbij de variant van sketches of soaps als speelse vorm om bepaalde boodschappen over te brengen. Gezien de belangstelling voor schriftelijke informatie bij een deel van de vaders zouden de resultaten van discussies en onderzoek meer verspreid moeten worden. Dit kan bijvoorbeeld via toegankelijk schriftelijk materiaal, internet of (eigen) media. Ook is gepleit voor een mediacampagne die een positief beeld geeft van vaderschap en wijst op het

belang van de vaderrol voor de ontwikkeling van kinderen, bijvoorbeeld door het inzetten van rolvoorbeelden. Naast radio en tv zou dergelijke informatie kunnen worden verspreid op plekken waar de vaders veel samenkomen. Hoewel moeders veelal de motor voor verandering zijn, kunnen zij door hun houding of gedrag, bewust of onbewust, vaders ook belemmeren in het oppakken van hun vaderrol. Bovendien kunnen zij mede bijdragen aan de socialisatie van mannelijkheid en vrouwelijkheid. Deze kwesties vragen dus eveneens om aandacht. Bestaande voorzieningen voor opvoedingsondersteuning kunnen moeders makkelijker via deze kanalen benaderen. Hierbij lijkt wel enige voorzichtigheid geboden. Het is niet wenselijk dat het idee van een van bovenaf opgelegde emancipatie postvat, omdat dit tegendraads kan werken. Emancipatie kan verschillende vormen aannemen.

Daarnaast verdient genderpedagogiek meer aandacht, dat wil zeggen dat zowel in het onderricht aan als bij de omgang met kinderen bewust gewerkt wordt vanuit principes van seksegelijkheid. Dit geldt voor het onderwijs, maar ook voor andere instellingen met een socialiserende rol. Ook ondersteuningsinitiatieven gericht op jongeren vanuit eigen kring spelen hierbij een rol. Scholen zouden ook meer direct een bijdrage kunnen leveren aan het stimuleren van een grotere betrokkenheid. Dit kan enerzijds door met leerlingen discussies te voeren over het belang van vaders in de opvoeding, anderzijds door vaders zelf meer te betrekken bij school. (Lokale) jongerenzenders zouden eveneens een actieve rol kunnen hebben door het aanzwengelen en stimuleren van discussies. Dergelijke discussies vinden overigens al op internet plaats.

Uit een korte inventarisatie van literatuur over vaderprojecten gericht op migrantengroepen van JSO (2005) komt het belang van een apart aanbod voor vaders en een specifieke benadering (bijvoorbeeld meer gericht op de toekomst van kinderen dan op dagelijkse opvoedvragen) naar voren. Onduidelijk is in hoeverre deze bevindingen gelden voor Antilliaanse en Caribische mannen en voor uitwonende vaders. Het advies van JSO om vaderactiviteiten doelgericht te laten zijn en goed aan te sluiten bij de culturele achtergrond van vaders lijkt in elk geval van belang. Dit geldt zeker voor uitwonende vaders. Ook moet er rekening gehouden worden met de werktijden van vaders. Dat geldt ook in de reguliere opvoedondersteuning. Distelbrink en Ketner (2011) bevelen op basis van wat bekend is over Afro-Surinaamse en Antilliaanse vaders aan rolmodellen of moderators in te zetten uit eigen kring. Deze aanbeveling sluit aan op de gevoeligheid van het thema van

afwezige vaders en de gespannen verhoudingen die er kunnen zijn tussen mannen en vrouwen en die bijdragen aan het in stand houden van patronen.

Voor reguliere instellingen die vaders willen bereiken en ondersteunen, is het van belang rekening te houden met onbekendheid met voorzieningen of wantrouwen over professionele hulp die in verschillende migrantengroepen kan spelen, zowel bij moeders als vaders (bijvoorbeeld Distelbrink et al., 2005). Daarbij komt: het reguliere aanbod aan opvoedingsondersteuning is sterk gericht op moeders, wordt aangeboden door vrouwen en spreekt daarom wellicht minder mannen aan. De beproefde 'outreaching' methoden van werving via ouderkamers op scholen bij moeders leveren naar verwachting ook minder contact met vaders op. Dit geldt nog sterker als het uitwonende vaders betreft. Om hen te bereiken moeten andere en minder voor de hand liggende kanalen, zoals voetbalclubs, of specifieke media die hen wel bereiken worden ingezet.

In de navolgende hoofdstukken gaan we na wat initiatieven gericht op de ondersteuning van vaders kunnen bijdragen aan de versterking van vaderschap, en wat er nodig is om vaderschap ook meer structureel in de stad te ondersteunen.

3 *Amsterdamse vaders aan het woord*

Léon van Lier, Veerle Knippels

Inleiding

In dit hoofdstuk staan de perspectieven van vaders van diverse afkomst op de opvoeding van hun kinderen centraal. We hebben gesproken met 64 vaders van verschillende leeftijden, opleidingsniveaus en gezinssituaties in Amsterdam. Gemiddeld zijn de vaders wat hoger opgeleid vergeleken met de totale populatie, een deel van hen is ook al bij een initiatief betrokken. Om deze redenen kunnen de respondenten ook als ‘voortrekkers’ worden gezien.

Ten eerste beschrijven we kort hoe de contactlegging met de vaders is verlopen en hoe de interviews zijn gehouden. Vervolgens schetsen we de achtergronden van de geïnterviewde vaders. Daarna komen de interviewresultaten aan bod, deze gaan over de onderwerpen: verantwoordelijkheid in het gezin en de opvoeding; invloed van religie en cultuur op de opvoeding; vragen over en behoeften aan steun bij de ontwikkeling en opvoeding van kinderen, evenals ervaringen met het aanbod.

3.1 *Interviews met vaders*

Contactlegging en interviewafname

De contactlegging met vaders en de afname van de interviews is gedaan door negen studenten van de opleidingen Pedagogiek en Social Work van Hogeschool Inholland in het kader van hun afstudeeronderzoek. Ze zijn hierbij intensief getraind en ondersteund door docenten en onderzoekers van de hogeschool.

De helft van de vaders - vooral van Surinaamse en Turkse afkomst - is benaderd via het eigen netwerk van de studenten. Ze hebben familieleden en kennissen, zoals een buurman of een collega van hun eigen vader benaderd. Daarnaast zijn Antilliaanse vaders geworven via Stichting ProFor in Zuidoost, een bureau dat zich richt op uiteenlopende initiatieven in het kader van diversiteit. Ook deze contactlegging is voorspoedig verlopen; veel vaders zijn er als vrijwilliger actief en waren bereid om deel te nemen aan een interview. Andere vaders zijn via verschillende kanalen benaderd: via

basketbal- en voetbalclubs, Ouder- en Kindcentrum Slotervaart, Adviesbureau Trias Pedagogica, Impuls mannencentrum Daadkracht in Osdorp, Turkse Ouderen Raad en basisschool De Kinderboom in Noord. Deze werkwijze, waarbij vaders via via benaderd zijn, bleek erg tijdsintensief en vroeg veel bel- en mailwerk van de studenten. Uiteindelijk met goed resultaat. Praktisch alle afspraken zijn goed verlopen, op enkele uitzonderingen na waarbij de vader het vergeten was, te laat kwam, of aangaf andere afspraken te hebben.

De individuele interviews zijn op verschillende locaties afgenomen; bij vaders thuis of op hun werk, op de plek waar vaders geworven zijn, of op neutraal gebied zoals bij McDonald's of op het station. De interviewers zijn vriendelijk en gastvrij ontvangen, al zijn enkele vaders aanvankelijk wat terughoudend, niet wetend wat te verwachten. De interviews zelf zijn soepel verlopen, de vaders hebben veel verteld. Ook de sfeer was goed, soms werd er veel gelachen.

De gesprekken variëren in tijdsduur van een half uur tot anderhalf uur. Enkele interviews zijn in de moedertaal van de vaders afgenomen, in Turks of Papiaments, omdat deze vaders aangaven het Nederlandse niet (voldoende) te beheersen. Studenten die de taal beheersen hebben deze gesprekken gehouden, één dochter heeft haar vader geholpen wanneer hij niet de juiste woorden kon vinden. In twee groepsinterviews hebben Marokkaanse vaders elkaar geholpen, wanneer dat nodig was.

Er zijn twee groepsinterviews gehouden met vaders die bijna dagelijks een multiculturele vereniging in Amsterdam-Oost bezoeken. De studenten en onderzoekers die meekwamen om de groeps gesprekken te ondersteunen, zijn door de voorzitter hartelijk ontvangen. Hij had via de website van de vereniging aangekondigd dat het interview zou plaatsvinden en legt aan alle deelnemers uit waarom het belangrijk is dat mannen hun ervaringen met vaderschap naar voren brengen. De groep wordt opgesplitst in een groep van zes en een groep van zeven vaders. Ook enkele mannen die het centrum bezoeken maar zelf geen vader zijn, nemen deel. Hun inbreng is in de analyse niet meegenomen. Omdat enkele vaders de Nederlandse taal niet goed beheersen, is er veel getolkt. Ondanks de taalbarrière vertellen de vaders graag hun verhaal.

Alle interviews zijn met toestemming van de vaders opgenomen en daarna letterlijk uitgewerkt. De analyse en beschrijving is door twee onderzoekers van de hogeschool gedaan. Hierbij is gedetailleerde informatie over bijvoorbeeld opleiding, werk en leeftijd van de kinderen vooral uit de

individuele interviews afkomstig. De groepsinterviews bevatten aanvullende informatie over de beleving van vaderschap.

Profiel geïnterviewde vaders

We hebben gesproken met 64 vaders, 51 via individuele interviews, de overige via twee groeps gesprekken. De vaders variëren in leeftijd van 23 tot en met 64 jaar, de gemiddelde leeftijd is 45 jaar. Enkele vaders zijn in Nederland geboren, de meerderheid in Marokko, Turkije, Suriname en de Nederlandse Antillen. De totale groep laat een redelijk spreiding in culturele achtergrond zien, met een lichte ondervertegenwoordiging van Turkse vaders (9), een oververtegenwoordiging van Marokkaanse vaders (26). Daarnaast zijn er vaders met een (Creools) Surinaamse (16) en met een Antilliaanse (13) achtergrond.

Het opleidingsniveau van de vaders is zeer divers. Zo hebben zes vaders aangegeven een universitaire opleiding te hebben gevolgd, waarvan drie een universiteit hebben bezocht in het land van herkomst (Marokko). Daarnaast hebben negen vaders een opleiding op hbo-niveau gevolgd, waarvan een vader in het land van herkomst (Antillen). Tien vaders volgden een opleiding op mbo-niveau. Verder hebben vijf vaders geen opleiding afgerond of nooit gestart, vijf vaders hebben losse cursussen gevolgd of een combinatie van leren en werken. Ook komt technisch onderwijs voor, zoals lts (5), mts (1) en hts (1, Frankrijk). Acht vaders geven aan een vorm van voortgezet onderwijs gevolgd te hebben in het land van herkomst of in Nederland. Een vader heeft alleen basisonderwijs gevolgd. Over het algemeen zijn de Surinaamse en Antilliaanse vaders hoger opgeleid dan de Turkse en Marokkaanse vaders.

Gezinssamenstelling en kinderen

De meeste vaders (29) zijn getrouwd. De overige vaders wonen samen (9), zijn alleenstaand (9), verloofd (2) of gescheiden (2). In de gezinssamenstelling zijn groepsverschillen zichtbaar. Zo zijn alle Turkse vaders getrouwd, ook de Marokkaanse vaders, op een na. Samenwonen komt alleen voor bij Antilliaanse (5) en Surinaamse vaders (4), zo ook alleenstaand vaderschap (5 Antilliaanse en 4 Surinaamse vaders). Verder laat de gezinssamenstelling nog een andere diversiteit zien. De vaders die samenwonen wonen samen met hun kinderen (7); soms wonen hun kinderen elders (2). Alleenstaande vaders wonen alleen zonder hun kinderen (8) of met hun kinderen (1). De vaders die zonder hun kinderen wonen, zien hun kinderen in of om het weekend. Van enkele vaders wonen de kinderen in het buitenland.

Samengestelde gezinnen komen ook voor. Dit betekent dat de vaders kinderen hebben uit eerdere relaties of dat de partner al kinderen heeft uit

een eerdere relatie. Het kindertal varieert van een tot acht, de meesten hebben twee kinderen. De helft van de vaders heeft kinderen onder de achttien jaar, ruim een derde heeft kinderen die zowel jonger als ouder dan achttien jaar zijn. Bij enkele vaders verschillen deze leeftijden behoorlijk. Zo heeft een vader zowel kinderen van twaalf en dertien, als rond de dertig. De overige vaders hebben kinderen van 18 jaar of ouder.

3.2 *Beleving en invulling van het vaderschap*

Alle vaders geven aan het contact en de relatie met hun kinderen belangrijk te vinden en bijna allemaal ervaren het contact met hun kinderen als goed. Hierbij zijn activiteiten een belangrijke manier om het contact te onderhouden.

‘Toen ze klein waren, leende ik elke dag boeken bij de bibliotheek om voor te lezen aan hen. Elke avond mochten zij 15, 20 minuten een boekje voorlezen aan mij. Dit was in het Nederlands. Ik snapte het zelf niet, maar wilde wel dat zij zouden voorlezen, zodat we contact hadden.’ (Turkse vader, 2 kinderen)

Enkele vaders hebben weinig of geen contact met hun kind of kinderen. Zo geeft een vader aan dat zijn dochter in Suriname woont bij haar moeder, en een ander vertelt dat zijn zoon het contact heeft verbroken na een ruzie. Zij ervaren dit als een groot gemis en zouden graag zien dat dit anders was.

De vaders ondernemen veel verschillende activiteiten met hun kinderen, afhankelijk van de leeftijd van hun kinderen en de gezinssituatie. Ze gaan met hun kinderen wandelen, een ijsje halen, spelen spelletjes en maken uitstapjes naar de bioscoop, de speeltuin of de kinderboerderij. Ook gaan ze met hun kinderen op bezoek bij familie. De vaders zijn actief betrokken bij de hobby’s en sport van hun kinderen: ze halen en brengen van en naar de club en komen kijken bij wedstrijden. Zo vertelt een vader dat zijn dochter van acht op kickboxen zit.

‘Een tijd geleden worstelde ze met de vraag wat ze nu eigenlijk wilde. Ik heb toen gezegd dat we met een aantal sporten gaan experimenteren om te kijken wat zij leuk vindt. Uiteindelijk is het kickboxen geworden. (...) Uiteindelijk ging ik zelf ook kickboxen. Soms oefenen we op elkaar, dat vind ik wel leuk.’ (Marokkaanse vader, 1 kind)

De vaders ondersteunen hun kinderen bij het maken van hun huiswerk en doen alledaagse dingen, zoals samen boodschappen halen. Vaders vinden het belangrijk dat hun kinderen een beeld hebben van het werk dat ze buitenshuis doen.

Ook de Antilliaanse en Surinaamse vaders die niet meer samenwonen of gescheiden zijn noemen veel verschillende activiteiten die ze met hun kinderen ondernemen, wat afhankelijk is van de tijd die ze met de kinderen doorbrengen en de afspraken die daarover gemaakt zijn met de moeder. Enkele vaders zien hun kinderen vooral in de weekends of enkele dagen per week. Ze spelen geen grote rol in de dagelijkse opvoeding, maar ondernemen vooral leuke dingen met hun kinderen om betrokken te blijven.

Kortom, de vaders ondernemen graag activiteiten met hun kinderen en brengen graag tijd met hen door. Hoe vaak ze dit doen, is afhankelijk van de tijd die ze daarvoor kunnen vrijmaken. Gedurende vakanties trekken ze graag met hun kinderen op.

Praten

De vaders vinden het belangrijk om met hun kinderen te praten en hun vragen te beantwoorden. Niet alle vaders noemen 'praten' uit zichzelf als activiteit, mogelijk omdat ze dit heel vanzelfsprekend vinden. Bij doorvragen blijkt dat alle vaders dit doen, omdat ze het belangrijk vinden om op de hoogte te blijven van wat zich in het leven van hun kinderen afspeelt. Ze spreken met hun kinderen veel over school, hoe het daar gaat en welke resultaten de kinderen behalen.

'Ja, ik ben in ieder geval wel geïnteresseerd in wat er met mijn kinderen gebeurt en hoe ze in het leven staan en wat ze meemaken. (...) Dus dat is dan ook een van de eerste vragen als ik haar zie, hoe is het gegaan, wat heb je op school vandaag gedaan, is er iets bijzonders gebeurd?' (Antilliaanse vader, 2 kinderen)

Alledaagse onderwerpen komen aan de orde, zoals hoe de dag is geweest, wat er op tv was of een praatje dat ze met iemand hebben gehad. Daarnaast worden er - met oudere kinderen - serieuze zaken besproken, zoals de actuele politieke situatie en de positie van migranten in de samenleving. De vaders vinden het belangrijk om met hun kinderen te praten over de wereld om hen heen en over hun toekomst. Hun kinderen vertellen over problemen die zij ervaren en kloppen bij hen aan voor een luisterend oor en advies. Ook vinden de vaders het belangrijk hun kinderen bepaalde dingen uit te leggen.

'Ik probeer altijd wat niet mag en waarom uit te leggen. Ik kan de dingen blijven verbeteren of toestaan, maar zonder waarom heeft dat geen effect op een kind. Een kind heeft altijd behoefte aan een duidelijk waarom.' (Marokkaanse vader, 1 kind)

Vaders noemen praten als een manier om bij het leven van de kinderen betrokken te blijven. Dit komt in een groepsinterview met Marokkaanse vaders verschillende malen naar voren.

'Praat met je kinderen, openheid, praten over onderwerpen. Er is het gevaar dat je een incident voor hen bent. Als je de kinderen aan hun lot overlaat, zoveel vrijheid geeft en niks zegt, gaan ze op onderzoek uit en dat is verkeerd. Als je dichtbij blijft, net als Ibrahim en Ahmed (twee andere vaders in het interview) zeggen: je moet vriend zijn, je bent vader en gelijk vriend.' (Marokkaanse vader, 3 kinderen)

Volgens een vader is praten alleen niet voldoende, hij wil zijn kinderen het goede voorbeeld geven.

'Ik bezoek bijvoorbeeld steeds mijn moeder met mijn kinderen en mijn zus. Dus met doen krijgen de kinderen ook wat mee. Niet alleen praten, dat helpt niet. Die praatjes hebben later geen indruk of effect.' (Marokkaanse vader, 4 kinderen)

Het contact tussen de vaders en hun kinderen komt doorgaans van twee kanten. De vaders nemen het initiatief tot contact en gesprek, maar de kinderen komen ook zelf naar hen toe om te praten en dingen te vertellen. Naarmate de kinderen ouder worden krijgen de vaders minder te horen, en vinden ze het lastig om van hun kinderen informatie te krijgen over hoe het met ze gaat en wat hen bezighoudt.

'Vanaf het moment dat ze in de puberteit kwamen is het allemaal veranderd. In hun ogen wisten wij bepaalde dingen niet meer. Zoals de meeste Nederlanders zeggen, kregen mijn kinderen een grote mond. Ze vonden ons niet meer leuk, onze kleren waren volgens hen ouderwets. Hun werelden waren toen natuurlijk anders dan die van ons.' (Turkse vader, 2 kinderen)

Zelfbeeld als vader

Het is voor de vaders lastig om zichzelf als vader te omschrijven. Ze beschrijven zichzelf aan de ene kant als streng, wanneer dat nodig is. Aan de andere kant willen ze hun kinderen ruimte geven en flexibel zijn. Ze vinden het belangrijk om ook een leuke vader te zijn, bijna op vriendschappelijke basis.

'Maar wanneer ik streng moet zijn, dan ben ik streng. Bijvoorbeeld met huiswerk of zo, of laat op straat zijn, of als jij niks aan het doen bent en gaat hangen op straat, nee dan ben ik streng.' (Marokkaanse vader, 3 kinderen)

'Maar ik kan ook wel geven aan de kinderen. Kinderen horen dingen te krijgen toch. Als je kind bent moet je liefde krijgen en niet de hele tijd straf. Ze zijn nog klein, dus ze moeten genieten van het leven, toch?' (Antilliaanse vader, 2 kinderen)

Het is belangrijk dat hun kinderen bij hen terecht kunnen, dat ze klaar voor hen staan, dat ze open staan voor hun kinderen, zodat deze ook naar hen toe willen komen. Vooral de Turkse en Marokkaanse vaders geven in dit onderzoek aan graag een vriend voor hun kinderen te willen zijn, terwijl Surinaamse en Antilliaanse vaders juist meer afstand en respect vragen van hun kinderen.

'Ik ben bevriend met mijn kinderen. Ik kan voetballen met mijn zoon, ik kan puzzelen met mijn jongste kind en ik kan heel goed Turkse series kijken met mijn oudste dochter. (...) Met agressie, geweld en dwang, achter slot en grendel, dat helpt tegenwoordig niet meer. Dus het is heel belangrijk dat je bevriend raakt met je kind.' (Turkse vader, 4 kinderen).

'Ik ben niet een moderne vader, het kind moet mij niet zien als een vriend. Ik probeer die rol helder te krijgen bij mijn kinderen. Het betekent dat je ook als vader impopulaire maatregelen moet nemen, zodat het kind het weet. Dat heeft alles te maken met mijn culturele achtergrond.' (Surinaamse vader, 4 kinderen)

Alle vaders voelen zich betrokken bij hun kinderen, zien voor zichzelf een grote rol als vader en hechten veel waarde aan een goede toekomst voor hun kinderen. Maar niet alle vaders zijn tevreden met hun aandeel in de opvoeding van de kinderen. Zij zouden liever meer met hun kinderen doen, meer tijd voor hen willen hebben. De vaders die aangeven niet veel thuis

aanwezig te zijn, geven aan dat dit komt door een drukke baan. Maar ook omdat hun partner een groot deel van de opvoeding voor haar rekening neemt. Desondanks voelen ze zich betrokken bij hun kinderen en besteden de tijd die ze vrij kunnen maken in principe aan hun kinderen. Een vader met een drukke baan die 60 tot 70 uur in de week werkt:

'Aan de andere kant, als ik dan een weekend vrij ben, dan kan ik enorm veel genieten om met hen thuis te zijn. Dat vind ik het ook echt hun tijd, dan geniet je intenser en dan ben je er echt voor hen.' (Antilliaanse vader, 2 kinderen)

3.3 Rol en verantwoordelijkheid als vader

De situatie waarin de vaders hun kinderen opvoeden, varieert. Het merendeel van de vaders deelt de zorg voor de kinderen met vrouw of partner. Praktisch alle Marokkaanse en Turkse vaders vormen een gezin met hun vrouw en kinderen, terwijl zich onder de Surinaamse en Antilliaanse vaders meerdere gezinsvormen voordoen; enkele vaders leven alleen, anderen hebben een nieuwe partner of er is sprake van samengestelde gezinnen.

Ongeacht de gezinsvorm waarin zij leven vinden de vaders het zorgen voor de primaire levensbehoeften van hun kinderen een belangrijke verantwoordelijkheid. Het is belangrijk dat hun kinderen in materiële zin niets tekort komen.

'Je kunt zeggen, ik ben betrokken. Ik probeer een stabiel thuisfront voor hen te creëren, door te zorgen dat er eten is in huis en dat alles er staat en dat soort dingen. Maar ik denk dat iedereen dat wel doet.' (Antilliaanse vader, 2 kinderen)

De Surinaamse en Antilliaanse vaders die niet meer samen zijn met de moeder van hun kinderen, spelen wel een rol in de opvoeding van de kinderen en vinden dat ook belangrijk. De kinderen zijn bijvoorbeeld elk of om het weekend bij hen. Sommige vaders hebben afspraken gemaakt over de verdeling van de zorgtaken. Anderen hebben hierover geen afspraken gemaakt, maar de verdeling loopt goed en zij zijn tevreden met de gang van zaken. Deze vaders willen het beste maken van een situatie die ze niet als ideaal beschouwen.

Het komt ook voor dat een vader primair verantwoordelijk is voor de kinderen. Zowel een Antilliaanse als een Marokkaanse vader ziet zichzelf als

verzorger - van eten, een dak boven het hoofd - en als opvoeder in normen en waarden. Ze vinden het wel moeilijk om alles alleen te moeten doen.

Bewaken van grenzen

Het in de gaten houden van de kinderen is de verantwoordelijkheid van de vader, vinden verschillende vaders.

'Ik houd ze in de gaten, op school en buiten op straat en overal houd ik ze in de gaten. Dat is mijn taak eigenlijk, dat heb ik zo met mijn vrouw afgesproken.' (Marokkaanse vader, 4 kinderen)

Het is belangrijk om grenzen aan te geven en deze ook te bewaken. Ze willen hun kinderen op het juiste pad houden. Enkele vaders hebben zelf fouten gemaakt in hun leven, zij zien dit als een voorbeeld voor hun kinderen, en voor henzelf, hoe het niét moet. Zij hopen dat hun kinderen andere keuzes maken en bespreken dit ook met hen.

Vooraf getrouwde vaders zien zichzelf als beschermer en bieder van veiligheid in het gezin. Ze zijn er om de kinderen zo nodig strak te houden. Nederland biedt veel vrijheid aan kinderen, waar ze niet altijd mee kunnen omgaan. Voor hen als vaders kan het lastig zijn om daarin het midden te vinden.

'Kijk, aan de ene kant wil jij jouw kinderen beschermen, maar aan de andere kant willen zij dansen, ontspanning is heel erg belangrijk. Terwijl hun klasgenoten naar een disco gaan, of een theater of een musical, kunnen mijn kinderen niet thuis blijven zitten. Dan wordt mijn huis een gevangenis.' (Turkse vader, 2 kinderen)

Voorbereiden op de toekomst

De vaders zien het als hun taak in de opvoeding om hun kinderen voor te bereiden op de toekomst, ze vinden het belangrijk dat hun kinderen succesvol kunnen deelnemen aan de samenleving.

'Ik ben alleen, ik moet hen klaar kunnen maken voor de toekomst. Ze moeten leren koken, schoonmaken, alles zelfstandig doen... maar ook hoe ze met mensen omgaan en met vrouwen... Eigenlijk moet ik alles leren aan hen en alles doen en dat is soms best zwaar.' (Antilliaanse vader, 3 kinderen)

Zowel hoogopgeleide als laagopgeleide vaders zien graag dat hun kinderen hoge posities gaan bekleden in de maatschappij, dat ze verder komen in het

leven. Opvoeding is een eerste stap op weg hier naar toe, daarvoor voelen ze zich verantwoordelijk. Daarom zijn school en studie erg belangrijk, omdat het behalen van een diploma voorwaarde is voor een succesvolle toekomst. Hierin ondersteunen ze hun kinderen, daartoe onderhouden ze intensief contact met de leerkracht van de kinderen. Een vader vertelt dat hij meegaat naar open dagen van vervolgopleidingen.

'Er gaat een dag en een tijd komen dat je je kinderen moet laten gaan, dat je hen zodanig hebt opgevoed dat ze een goed basisfundament hebben om in het leven verder te gaan. Het leven zit vol met gevaren en dat soort dingen, ik kan het niet allemaal voor ze afstemmen, maar het enige wat je kan doen is zo'n basis geven, dat ze zich in de woeste wereld kunnen handhaven.'
(Antilliaanse vader, 2 kinderen)

Geld, of het gebrek hieraan, is een terugkerend onderwerp in de interviews. Vaders vinden het belangrijk hun kinderen te leren op een verantwoorde manier met geld om te gaan. Ze maken hun kinderen duidelijk welke keuzes zij op dat gebied moeten maken.

'Soms gaan wij ook samen boodschappen doen en dan geef ik haar geld en stel ik haar daarvoor verantwoordelijk. We gaan vandaag een boodschap doen en ik geef jou zoveel geld en probeer alert te zijn op de prijzen en we moeten met dit geld rondkomen. Het salaris is pas weer aan het eind van de maand binnen. Ik probeer haar bewust te maken van dingen en haar verantwoordelijk te stellen.' (Marokkaanse vader, 1 kind)

Aan de vaders is gevraagd of zij zichzelf als een voorbeeld zien voor hun kinderen. Door hard te werken en een positieve bijdrage te leveren aan de maatschappij willen vaders het goede voorbeeld geven. Daarnaast gaat het om respect tonen aan anderen, andere mensen helpen. Ze ervaren dat hun kinderen hen als voorbeeld zien.

'Ik weet zeker dat ik een voorbeeldrol heb voor mijn kinderen. Ik heb een redelijk succes, zij kijken daar tegenop. Ik rook niet, ben nooit in de problemen geweest, ik drink niet, ik heb nooit in de gevangenis gezeten, ik ben een sportman geweest, een serieuze student en een harde werker. Hieruit weet ik dat mijn kinderen aan mij een voorbeeld kunnen nemen.' (Surinaamse vader, 4 kinderen)

Anders dan de vorige generatie?

Zien de vaders verschil tussen de opvoeding die zij hun kinderen nu geven en de opvoeding die ze zelf hebben gehad? Sommige vaders stellen vast dat zij op eenzelfde manier opvoeden als hun eigen ouders. Volgens hen gaat dat misschien wel onbewust. Maar ook zijn er vaders die het juist heel anders, zelfs tegenovergesteld, doen.

'Meestal ben ik naar mijn kinderen echt een 'softie'. 'Softie' is heel negatief, maar ik ben heel buigzaam naar mijn kinderen toe, heel flexibel en ja... we leven in een totaal andere tijd dan waarin ik ben opgegroeid.' (Antilliaanse vader, 4 kinderen)

Ten eerste gaan ze minder traditioneel en autoritair met hun kinderen om. Zo luisteren ze meer, praten met hun kinderen over wat hen bezighoudt, wat belangrijk is om te weten om goed te kunnen functioneren in de maatschappij. Of ze zijn soepeler in het hanteren van regels over bijvoorbeeld uitgaan of bij vrienden slapen. Zij maken nu andere keuzes, maar geven ook aan dat hun ouders niet beter wisten of konden. Ten tweede zeggen ze dat het nu een andere tijd is waarin de kinderen opgroeien. Deze tijd vraagt om een andere manier van opvoeden, waarbij traditionele elementen geen antwoord bieden. Voorbeelden zijn technologische ontwikkelingen als internet, of veranderingen in de verhouding tussen mannen en vrouwen. Daarnaast wijzen vaders op de vrijheid die de kinderen volgens hen hebben in de huidige samenleving en mogelijke problemen die daaruit voortkomen, zoals alcohol en drugsgebruik.

Meerdere vaders vinden dat hun eigen vader geen grote rol heeft gespeeld in hun opvoeding. Bijvoorbeeld omdat hun vader in Nederland werkte en zij met hun moeder in Marokko bleven, of bij Afro-Caribische vaders omdat hun ouders niet bij elkaar waren. Deze vaders geven aan daarom juist wel aanwezig en betrokken te willen zijn.

'Als ik mijn vader had, vanaf mijn jeugd, zou ik misschien anders zijn in het leven. (...) Ik weet wat ik allemaal heb meegemaakt in m'n leven, vanaf mijn jeugd. Ik gun mijn kinderen zo'n soort leven niet en daarom zal ik mijn kinderen toch blijven ondersteunen. Het maakt niet uit wat er gebeurt, ik ga altijd achter mijn kind staan.' (Surinaamse vader, 3 kinderen)

3.4 *Opvoeden in twee culturen?*

De geïnterviewde vaders geven aan dat hun culturele achtergrond van invloed is op hoe ze hun kinderen opvoeden. Zo vinden ze het belangrijk dat hun kinderen de taal leren die zijzelf thuis geleerd hebben. Een Turkse vader vertelt dat zijn zoon eerst Turks heeft geleerd en daarna Nederlands. Andere vaders hechten er vooral aan dat hun kinderen de taal kunnen verstaan. Ook vinden de vaders overdracht van waarden en normen belangrijk, vooral leren respect te tonen: hun kinderen dienen respect te hebben voor ouderen en andere mensen te helpen.

Een aantal Surinaamse vaders vindt dat hun moeten kinderen weten 'waar ze vandaan komen'. Een vader meent dat zijn kinderen hierdoor steviger in hun schoenen komen te staan op school, tijdens stages en werk. Andere vaders noemen de Surinaamse muziek en gerechten als iets wat zij graag aan hun kinderen mee willen geven, weer anderen geven graag traditionele sieraden. Turkse vaders benadrukken het belang van empathie, zorgen voor anderen en 'netjes en verzorgd zijn'. Eén Turkse vader vertelt dat hij en zijn vrouw allebei in Nederland zijn geboren, en de 'echte' Turkse cultuur eigenlijk niet goed kennen. Om hun kinderen hier toch kennis mee te laten maken bezoeken zij jaarlijks familie in Turkije. Antilliaanse vaders vinden vooral respect voor ouderen belangrijk. Zo vertelt een vader dat wanneer jongeren seks willen hebben, zij dit buitenshuis doen, zoals in de auto of in het bos. Dit doe je niet in het huis van je moeder, dat getuigt van geen respect.

Een Marokkaanse vader vindt dat de culturele inbreng in de opvoeding wel wat meer zou kunnen. Bij zijn moeder eten de kinderen Marokkaans en luisteren ze naar Marokkaanse muziek, maar zelf is hij hier niet sterk in. Andere vaders noemen gastvrijheid en gezamenlijk draagvlak. Eén vader vindt goede hygiëne en netheid van belang, hij maakt regelmatig het trappenhuis schoon en leert zijn kinderen geen rommel op straat te gooien.

Alle vaders, ongeacht afkomst, noemen respect als belangrijke waarde die ze vanuit hun achtergrond aan hun kinderen willen meegeven. Daarnaast kiezen vooral Turkse en Marokkaanse vaders er bewust voor om hun islamitische geloofsovertuiging een plaats te geven in de opvoeding. De islam biedt hen aanknopingspunten voor de opvoeding, waarden en normen die ze hun kinderen willen meegeven. Respect voor ouderen, anderen helpen. Daarnaast noemen ze ook bidden en het niet eten van varkensvlees.

'Natuurlijk, het geloof is erg belangrijk. In de islam is er bijvoorbeeld geen plek voor mensen die liegen, stelen en slechte gewoontes hebben, zoals drugs. Buiten het geloof om, deze dingen kunnen ook niet volgens onze cultuur.'
(Turkse vader, 2 kinderen)

Enkele Surinaamse en Antilliaanse vaders vertellen dat hun geloof een actieve rol speelt in de opvoeding, ze gaan regelmatig naar de kerk. Zij willen dit echter niet aan hun kinderen opleggen. Wel nodigen zij hen uit om mee te gaan, maar als de kinderen dat niet willen is het ook goed. Bij een enkele vader wordt er thuis gebeden voor het eten. Daarnaast zijn er Surinaamse en Antilliaanse vaders die kerkelijk zijn opgevoed, maar voor wie het geloof geen grote rol meer speelt in hun leven en ze geven dat ook niet mee aan de kinderen. Dit geldt ook voor een Marokkaanse vader die vertelt dat zijn zoon wel een moslim lijkt, maar dat hij dat niet van hem heeft geleerd.

Enkele vaders uit alle groepen geven aan dat hun culturele achtergrond geen enkele rol speelt in de opvoeding. Volgens hen gaat een goede opvoeding om 'mens zijn', om respectvol omgaan met anderen. Een Surinaamse vader vindt dat cultuur en religie voor hem belemmeringen zijn in het leven. Een Marokkaanse vader kent veel mannen die elke dag vijf keer naar de moskee gaan, maar hun eigen kinderen vergeten. Volgens hem gaat het er in de opvoeding om hoe je bent als mens, en speelt het geloof daarin geen grote rol.

Meerdere vaders geven expliciet aan dat ze zich willen aanpassen aan de Nederlandse samenleving, dat een opvoeding zoals zij die hebben gekregen van hun ouders niet aansluit bij de buitenwereld waar hun kinderen deel van uitmaken. Ze zijn zich bewust van de verschillende werelden waarin hun kinderen zich bewegen en vinden het belangrijk dat hun kinderen daar succesvol deel van uit kunnen maken. Zij vinden het belangrijk dat de opvoeding hen daarin ondersteunt.

Tegelijkertijd staan bepaalde gewoonten in Nederland verder af van wat ze zelf gewend zijn. Dit gaat voornamelijk over de vrijheid die kinderen hebben en de wijze waarop kinderen met hun ouders omgaan.

'Bijvoorbeeld mijn zoon zegt een tijd tegen mij: 'Brandon'... Ik zei: 'Brandon?! Brandon is voor mijn vrienden en ik ben je vader. Je noemt me papa of je praat niet tegen me.' Ze beschouwen dit als heel normaal in Nederland, maar bij ons is dit onbeschoft.' (Antilliaanse vader, 3 kinderen)

In een groeps gesprek komt naar voren dat de vaders actieve deelname in de maatschappij heel belangrijk vinden, maar wel met behoud van de eigen identiteit. Sommige vaders proberen van twee culturen de meest positieve aspecten te pakken en deze samen te voegen, bijvoorbeeld respect voor ouderen uit de eigen cultuur, maar openheid uit de Nederlandse cultuur. Anders is het heel lastig om de kinderen in Nederland op te voeden.

'Het is niet makkelijk natuurlijk. Voor mij geldt dat ik ben opgegroeid in een andere cultuur. Voor mij was eigenlijk de vraag welke opvoeding ga ik aan mijn kind presenteren. En op een gegeven moment dacht ik, ik kan blijven hameren op de ene cultuur of op de andere, maar dan mis ik weer dingen. Dus ik probeer van beide culturen de positieve dingen eruit te halen.'
(Marokkaanse vader, 1 kind)

Opvoeden in Nederland

In een groepsinterview komt het onderwerp opvoeden in Nederland aan de orde. Een Marokkaanse vader heeft twee van zijn vier kinderen naar Marokko gebracht, omdat Nederland geen islamitisch land is en volgens hem de islamitische waarden 'stuk' gaan. Een interviewer met een Somalische achtergrond herkent dit probleem, maar geeft aan dat er in Nederland ook veel islamitische jongeren zijn die goed hun best doen. Hierop reageert een andere vader met de opmerking dat er ook in Marokko veel jongeren zijn die niet bidden, maar dat zij daar wel de oproep tot gebed horen. De jongeren in Nederland horen dat niet. Een Surinaamse vader in de groep ervaart het als een gevecht om de eigen normen en waarden mee te geven aan zijn kinderen, en wijst daarbij op de invloed van reclames op kinderen.

Ook in de individuele interviews is opvoeden in Nederland aan de orde gekomen. Verschillende vaders maken zich zorgen om de verhoudingen - vooral de verharding - in de samenleving en hun positie daarbinnen.

'Daarmee bedoel ik, ik woon mijn hele leven in Amsterdam, altijd gewerkt en nooit een uitkering gehad, geen strafblad, niet in aanraking met de politie, daardoor een voorbeeldburger. Maar ik word niet geaccepteerd door de bevolking. In zo'n maatschappij waar ik mijn kind in moet opvoeden denk ik van, gaat mijn kind dit ook meemaken?' (Turkse vader, 2 kinderen)

Een Marokkaanse vader heeft het gevoel niet welkom te zijn in Nederland, en ziet hier geen toekomst voor zijn gezin. Het is als ouders erg lastig om je kind op een juiste lijn - als moslim - te houden. De samenleving steunt de

kinderen om zich ‘buiten deze lijn’ te begeven. Andere vaders vinden dat jongeren in Nederland veel vrijheid hebben, ze vinden het lastig hiermee om te gaan. Daarnaast wijzen de vaders op een gebrek aan sociale controle wat soms moeilijk kan zijn. Een Surinaamse vader vertelt dat hij hier in Nederland niet een kind op straat aan kan spreken op zijn of haar gedrag, terwijl dat in Suriname volgens hem wel gebeurt. Een andere vader stelt echter dat het ook in Suriname moeilijk kan zijn om als vader goed op te voeden. Ondanks deze kritiekpunten zijn de vaders wel te spreken over de mogelijkheden die het leven in Nederland hun kinderen biedt om zich te ontwikkelen, bijvoorbeeld op het gebied van opleiding en studie. Daarnaast waarderen de vaders de openheid en de manier van communiceren.

Enkele vaders geven aan dat zij alleen ervaring hebben met het opvoeden van kinderen in Nederland en dat zij daar het beste van willen maken. Wat hen betreft is opvoeding niet afhankelijk van een plaats, maar wat ouders de kinderen zelf meegeven is veel belangrijker.

3.5 *Taakverdeling tussen vaders en moeders*

De meeste vaders die de opvoedtaken delen met hun vrouw of partner menen dat zij een gelijkwaardige verdeling ervaren tussen hun vrouw en zichzelf in het huishouden en de opvoeding. Wel realiseren ze zich dat de moeders meer tijd doorbrengen met de kinderen, maar beschouwen de taakverdeling als juist en gelijkwaardig.

Culturele achtergrond lijkt een rol te spelen bij taakverdeling; er zijn tradities en opvattingen over hoe mannen en vrouwen de taken in het gezin verdelen en hoe er met bepaalde gespreksonderwerpen wordt omgegaan.

‘Ik ben niet die vader die heel openlijk zal praten over dat soort relaties, dat heb ik meegenomen vanuit mijn culturele achtergrond. Dat mag de moeder op zich nemen, het behoort niet tot één van mijn taken. In mijn culturele achtergrond is het de moeder die vaker het kind begeleidt in de man-vrouw-verbindingen, vriend en vriendinnetjes. Vader probeert corrigerend op te treden. Ik vind dat niet een verkeerde instelling. Hier in deze samenleving gaat het niet, maar je moet een manier vinden om er tussen te zitten.’
(Surinaamse vader, 4 kinderen)

‘Bij onze cultuur is het niet passend om alle twee van huis te zijn. (...) Ik weet niet, binnen de Nederlandse cultuur is iedereen buitenshuis de hele dag en ’s avonds komen ze bij elkaar eten en slapen. Daar is weinig aandacht voor elkaar en dat is tegenstrijdig met onze cultuur. Dat kan niet.’ (Marokkaanse vader, 4 kinderen)

Meerdere vaders brengen naar voren dat ze via werk en inkomen voor het gezin zorgen, terwijl hun vrouw overdag met de opvoeding bezig is en het gezin verzorgt. Ze leggen hun kinderen uit waarom de rollen tussen vader en moeder verschillen, waarom vader buitenshuis werkt en moeder thuis is. Daarnaast worden er specifieke activiteiten genoemd die ze als vaders met hun kinderen ondernemen. Als vaders nemen ze praktische activiteiten voor hun rekening, zoals het wegbrengen naar sport, huiswerkbegeleiding en leren van bepaalde vaardigheden. En de moeders besteden meer tijd aan de creatieve activiteiten en het praten over intieme onderwerpen. Zo is seksuele voorlichting aan dochters een onderwerp dat vooral bij de moeder ligt, volgens een vader omdat hij nu eenmaal geen vrouw is. Enkele vaders geven aan meer gezag te hebben over de kinderen dan hun vrouw of partner. Zo zegt een vader zegt over zijn 13-jarige dochter:

'Ze is heel zelfstandig. En opstandig natuurlijk! Grote mond geven en noem maar op. Niet tegen mij hoor, maar tegen haar moeder. Ik luister er altijd naar, dan zit ik gewoon een beetje in mijzelf te lachen.' (Surinaamse vader, 6 kinderen)

Andersom komt echter ook voor:

'In principe wil ik beslissingen nemen, maar ik krijg meestal van mijn vrouw die beter op de hoogte is op mijn donder. Ik heb wel geleerd om mijn vrouw te vertrouwen, zij mag het doen. (...) We hebben een modern gezin, ik heb als vader meer de rol van uitvoerder en mijn vrouw is meer de beslisser.' (Marokkaanse vader, 2 kinderen)

In de individuele interviews is aan vaders gevraagd te reageren op de stelling 'De beste taakverdeling in een gezin is dat vaders buitenshuis werken en moeders thuis voor de kinderen zorgen'. De reacties hierop zijn wisselend. Sommige vaders reageren geïrriteerd of zelfs boos, andere vaders moeten erom lachen, de meeste vaders zijn het er absoluut niet mee eens.

'Ik zou nooit van mijn vrouw vragen om thuis te blijven om voor de kinderen te zorgen. Ik vind, de man en de vrouw hebben allebei dezelfde rechten. Ik vind gewoon de vrouw iets meer, natuurlijk, omdat ze vrouw is, maar ik ga nooit van de vrouw verwachten van dat zij de taken maar moet aanhouden thuis. Nee natuurlijk niet, als zij wil gaan werken, van mij mag dat. Als ik voor twee uurtjes moet oppassen, waarom niet?' (Surinaamse vader, 6 kinderen)

Er zijn ook vaders die de stelling wel onderschrijven. Ze vinden het echter wel belangrijk hun vrouw te ondersteunen.

Ja, maar natuurlijk moet vader ook een steentje bijdragen. Hij moet niet alles van moeder verwachten. Een moeder kan genoeg hebben van het huishouden en heeft daarom steun van vader nodig.’ (Turkse vader, 3 kinderen)

Ook zijn er veel vaders die zich realiseren dat een taakverdeling waarbij zij buitenshuis werken en de moeder thuis blijft om voor de kinderen te zorgen tegenwoordig moeilijk houdbaar is. Er zijn twee inkomens nodig om financieel rond te kunnen komen.

Als ik ja zeg zullen zij mij conservatief vinden, maar ik wil het zo beantwoorden. (...) Je kunt je moeilijk handhaven met één inkomen, het is makkelijker als er tweeverdieners zijn. Het kan ook een voorbeeld zijn voor dochters, als zij zien dat moeder ook werkt dan willen zij ook een opleiding volgen om uiteindelijk op de arbeidsmarkt te treden. Het traditionele is niet zo slecht, maar het zou niet volledig goed passen in de samenleving.’ (Surinaamse vader, 4 kinderen)

Als het financieel mogelijk zou zijn, zouden enkele vaders liever kiezen voor een taakverdeling waarin de moeder thuis is en zij aan het werk zijn.

Hoewel de meeste vaders aangeven de opvoeding samen te doen met hun (ex)partner, neemt in de praktijk de moeder meer zorgtaken op zich. Dat komt nu eenmaal het beste uit en dit doet ook geen afbreuk aan hun betrokkenheid bij de kinderen.

Ik ben bijvoorbeeld niet makkelijk om te knuffelen, en dat is voor mijn vrouw wel makkelijker. Zij heeft een zachte kant. Daarom heb ik zeg maar laten tonen dat ik de leidinggevende ben en de macht heb van het huis en zij niet. Ik vind het ook prima als zij dat doet, maar zij kan dat niet.’ (Marokkaanse vader, 4 kinderen)

3.6 Opvoedingsondersteuning: vraag en aanbod

De vaders lijken tijdens het interview wat aarzelend te antwoorden wanneer hen gevraagd wordt of ze wel eens vragen hebben over opvoeding en ontwikkeling van hun kinderen. Ze hebben ‘niet echt’ vragen, zijn ‘gewoon’ aanwezig op ouderavonden, onderhouden contact met leerkrachten en dergelijke. Enkele vaders met jonge kinderen geven aan nu geen vragen te hebben, mogelijk wel als de kinderen in de puberteit zijn.

Gebruikelijk is dat de vaders zelf proberen uit te zoeken hoe ze de opvoeding willen aanpakken. De belangrijkste reden hiervoor is dat ze liever binnenshuis - met hun partner, oudere zoon of dochter, andere familieleden - eventuele twijfels bespreken, dan dat ze hiermee naar buiten treden. Er wordt evenmin met mensen buiten het gezin gepraat over vragen of twijfels over de ontwikkeling van hun kind, dat doen ze liever met hun (ex)partner. Enkele vaders benoemen dit als bescherming en verdediging van het gezin, ze zoeken het liever zelf uit in plaats van iemand van buitenaf erbij halen om eventuele vragen te bespreken. Hoewel enkele vaders menen dat het heel normaal is om 'dingen' lastig te vinden in de opvoeding, betekent het nog niet dat ze daar hulp bij hoeven te halen.

Het is volgens enkele vaders niet gebruikelijk in hun cultuur om de 'vuile was' buiten te hangen. Zij hebben van jongs af aan geleerd dat mannen het zelf moeten oplossen. In ernstige gevallen wordt familie ingeschakeld, maar het blijft taboe om hulp van buitenaf te regelen. Vaders hebben het idee dat andere vaders ook niet snel naar instanties zullen stappen, ze zijn daarvoor te trots.

'Ik hoop dat de generatie die er aan zit te komen die trots niet hebben om ergens aan te kloppen als ze hulp nodig zouden hebben. Dat ze wel die barrière doorbreken als ze vragen hebben, dat ze wel naar deskundigen gaan en naar instanties die ze daadwerkelijk kunnen helpen. Want de adviezen die je van familie krijgt, zijn niet altijd wat je nodig hebt.' (Surinaamse vader, 4 kinderen)

De vragen die de vaders soms hebben, gaan over de ontwikkeling van hun kind en hoe zij hier mee om kunnen gaan. Zo noemen de vaders dat hun kinderen opgroeien in de Nederlandse samenleving waarbij zij andere dingen willen dan de vaders vanuit hun eigen opvoeding gewend zijn. Hun kinderen willen bijvoorbeeld uitgaan. Of de vaders wijzen op de manier waarop kinderen in Nederland met hun ouders praten. Dan moeten ze nadenken hoe hiermee om te gaan. Dit dilemma bespreken ze bijvoorbeeld wel met hun partner en soms familie, maar zelden met mensen van buitenaf. Enkele vaders geven aan dat ze in eerste instantie het internet gebruiken om zaken uit te zoeken, anderen zoeken naar antwoorden in boeken over opvoeding. Enkele islamitische vaders gebruiken de Koran om antwoorden te vinden op vragen over opvoeding. Volgens de Koran leven ze, dus voeden ze ook op. Een Surinaamse vader die zelf met jongeren werkt, herkent de problemen met zijn eigen kinderen in wat hij al eerder gezien heeft in zijn werk. Hij

heeft geleerd hiermee om te gaan, wat het makkelijker maakt om met zijn eigen kinderen die ‘hobbels’ te nemen.

Contact met instanties

De vaders schakelen niet of niet snel een instantie in als ze vragen hebben over opvoeden en opgroeien. Opvallend is dat enkele vaders bij ‘officiële instanties’ in eerste instantie aan de politie denken, niet aan hulpverlening of gezinsbegeleiding. Volgens de meeste vaders zijn instanties nodig en zinvol als het om echt lastige zaken gaat, en dat hebben zijzelf nog niet ervaren. Wat precies lastige zaken zijn, vinden ze moeilijk aan te geven. De kleine groep vaders die instanties niet als ‘veraf’ of bedreigend zien, is evenmin geneigd om deze in te schakelen. Er zijn ook enkele vaders die geen vragen hebben over de opvoeding, die het als een proces zien waar af en toe lastige dingen in voorkomen, maar daar hoeft niet direct een professional bij betrokken te worden.

De geïnterviewde vaders lijken niet graag de vuile was buiten te willen hangen over hun gezinssituatie. Toch beschrijven enkele vaders situaties waarin het niet goed ging. Zoals een Marokkaanse vader die zegt geen vragen te hebben over opvoeding, maar tegelijkertijd geen raad te weten met zijn 22-jarige zoon die veel drugs gebruikt, gezinsleden bedreigt en thuis gewelddadig is. De zoon heeft begeleiding van de reclassering en krijgt psychiatrische zorg. Deze vader zou graag willen weten waarom zijn zoon zo doet, zoekt naar een verklaring voor diens gedrag. Ondanks dat er al zorg aanwezig is, zegt vader niet te weten waar hij deze vragen zou kunnen stellen.

Ook menen vaders dat mensen bang zijn voor het inschakelen van hulp, omdat ze niet weten wat instanties precies doen. Ze zijn onbekend met de werkwijze, zijn bang voor de mogelijke gevolgen als ze om hulp vragen, zoals het weghalen van de kinderen. Ze menen dat de hulpverlening vooral gericht is op wat er allemaal fout gaat. Daarnaast is er de vrees dat de hulpverlening een andere visie heeft op opvoeding, dat er niet altijd begrip is voor opvoeding vanuit de islam.

‘Er zijn bijvoorbeeld mannen die niet willen dat hun dochter gaat zwemmen, omdat het hier normaal is dat jongens en meisjes samen zwemmen. Als je hulp zoekt hoe ermee om te gaan als je dochter toch wil zwemmen, dan hebben die instanties een hele andere kijk en zeggen ze dat je een ouderwetse vader bent.’ (Marokkaanse vader, 3 kinderen)

Het is soms makkelijker in het interview te praten over ándere vaders dan over de eigen situatie. Gemeend wordt dat vaders de weg naar lichte vormen van hulp niet weten te vinden, maar er ook niet echt naar zoeken. Als ze dan hulp zoeken, is de situatie vaak zo verergerd dat er direct verwezen moet worden naar de jeugdzorg. In de beleving van de vaders betekent dit dat ze gefaald hebben en komt ook de angst naar boven dat de kinderen worden weggehaald.

Veel vaders noemen het consultatiebureau als een plek waar ze eventuele vragen over hun kinderen kunnen stellen en in het verleden ook wel hebben gedaan, zoals over eten, gewicht en groeien. De meeste vaders onderhouden ook contact met de leerkrachten van hun kinderen, bespreken eventuele leerproblemen en schoolprestaties op school.

Vooraf schoolprestaties komen vaak ter sprake, waarbij vaders naar school gaan om te vragen hoe een en ander zit. Een Surinaamse vader onderhoudt contact met school om te kijken of de school een ander beeld heeft van zijn kinderen dan hij heeft. Verder regelen de vaders een en ander graag binnenshuis.

'Ik ging ook naar de ouderavonden van school en ik wilde altijd gebeld worden als er iets mis was met de cijfers van mijn kind of wat dan ook en dan gaan we gesprekken voeren als hij bijvoorbeeld hulp nodig had bij lezen of grammatica. Als er iets mis was met mijn kind op lichamenlijk gebied, dan ging ik naar de dokter. Mijn tweede zoon heeft problemen met hoe hij moet spreken, toen ben ik naar de logopediste gegaan.' (Antilliaanse vader, 3 kinderen)

Naast het consultatiebureau en de school hebben enkele vaders ervaring met logopedie en de huisarts. Andere vaders hebben contacten (gehad) met reclassering, psychiatrische zorg, of opvoedprogramma's als Triple P en cursussen van het Ouder- en Kindcentrum. Verder noemen veel vaders televisieprogramma's als Eerste Hulp Bij Opvoeden die zinvolle informatie geven. Het is jammer dat zulke programma's zijn gestopt, ze zijn leerzaam. Ze keken er samen met hun vrouw naar en vinden de opvoedsituaties herkenbaar.

Instanties vooral gericht op moeders?

Op de vraag of instanties meer gericht zijn op moeders dan op vaders, geven vaders als eerste reactie dat instanties gericht zijn op zowel vaders als op moeders. Tenminste, dit zou zo moeten zijn, want ze leggen daarna uit dat

de aandacht meer op moeders gericht is. Ook in de media is er meer aandacht voor moeders en hun rol in de opvoeding. Volgens enkele vaders komt dit ook omdat moeders eerder geneigd zijn om aan de bel te trekken als er problemen zijn.

'Vaders hebben meestal een schaamtegevoel van, ik doe het niet want... anderen mogen niet denken dat het niet goed gaat...terwijl moeders pats boem alles op tafel leggen.' (Surinaamse vader, 4 kinderen)

Meerdere Marokkaanse vaders geven in een groepsinterview aan dat het niet juist is om vooral de aandacht op moeders te richten. Dit is een achterhaalde benadering is, want de verantwoording voor de opvoeding ligt ook bij vaders. Op deze manier werken instanties verdeeldheid in de hand. Volgens deze vaders was dit misschien veertig jaar geleden een gebruikelijk aanpak, maar tegenwoordig niet meer.

Niet alle vaders vinden dat instanties alleen of overwegend op moeders zijn gericht. En dat is ook juist, omdat er geen verschil is in de informatiebehoefte tussen vaders en moeders.

De vaders zijn het er over eens dat er meer voor vaders gedaan zou moeten worden, ze hebben de ervaring dat ze er als vader niet of te weinig bij betrokken worden. Zo heeft een Turkse vader ervaren dat tijdens de bezoeken aan het consultatiebureau er alleen tegen zijn vrouw werd gesproken. Hij ging altijd mee, maar hem werd niets gevraagd. Een grote groep vaders vindt dat er verandering moet komen in de manier waarop er naar vaders gekeken wordt. Zij zijn van mening dat een vader méér is dan een kostwinner, regelaar of boeman.

'Vaders zijn medeopvoeders. Vader zijn is niet alleen broodwinner zijn... maar een vader moet ook liefde geven en mee helpen opvoeden.' (Antilliaanse vader, 3 kinderen)

Enkele Surinaamse vaders vinden dat vrouwen soms meewerken aan dat stereotiepe beeld van vaders. Moeders dreigen bijvoorbeeld met de strafende rol van vader als de kinderen niet willen luisteren. De opmerking 'Wacht maar tot je vader thuiskomt', maakt een boeman van de vader, geen gelijkwaardige partner in de opvoeding. Daarnaast komen er in de Surinaamse cultuur veel eenoudergezinnen voor met een moeder aan hoofd, zo wordt gesteld, alleenstaande moeders die kunnen besluiten hulp te zoeken. En ook wordt er in de Surinaamse cultuur anders omgegaan met samenwonen, trouwen en uit huis gaan. Het kan een bewust besluit zijn van de vrouw om

een kind te krijgen en daarna te bezien wat er gebeurt, of de vader wel of geen rol wil spelen in de opvoeding.

'En Nederland heeft het ook zo gemaakt dat veel vrouwen en mannen hun eigen huis hebben, en dan komt er een kind, en wil je nog steeds je eigen huis hebben, want iedereen heeft dat. Maar in Suriname ga je eerst proberen samen te wonen. Ik hou altijd het voorbeeld aan, omdat het in Suriname anders is. In Suriname zijn weinig betaalbare woningen, dan ga je sneller samenwonen.' (Surinaamse vader, 4 kinderen)

Vertrouwen in instanties

Praktisch alle vaders constateren dat er onder mannen - vaders - van diverse culturele achtergronden weinig vertrouwen is in Nederlandse instanties. Als redenen hiervoor noemen ze de taalbarrière en verschil in culturele achtergrond, wat in het contact met deze instanties wordt bevestigd.

Een belangrijk obstakel is de bureaucratie van de Nederlandse instanties. Als je ondersteuning en hulp wil, moet je wachten. Graag zouden ze ook praten met iemand met eenzelfde culturele achtergrond. Er zijn zowel vaders die aangeven bang te zijn dat een hulpverlener hen niet begrijpt, als vaders die de culturele barrière maar onzin vinden. Als vaders hulp willen, zullen ze moeten accepteren dat het misschien niet altijd iemand is met eenzelfde achtergrond.

Er kan ook sprake zijn van gebrek aan vertrouwen door de ervaring die de vaders zelf hebben gehad met Nederlandse instanties. Daarbij is volgens hen sprake van een wisselwerking. Ze hebben vanwege eerdere ervaringen geen vertrouwen en maken geen gebruik van deze instanties. Zo vertelt een Turkse vader dat hij alle aanbevelingen van een instantie had opgevolgd en het probleem met zijn kind was nog niet opgelost. Volgens hem had hij alles gedaan wat hij moest doen, maar blijkbaar is de instantie niet in staat het probleem op te lossen. Dit zorgt er voor dat hij minder vertrouwen heeft in Nederlandse instanties en er niet snel weer gebruik van zal maken.

'Het is jammer dat in Nederland...er steeds verandering komt in de aanpak... dat maakt het voor deze groepen [allochtone vaders] erg moeilijk. Dat heeft bijvoorbeeld te maken met nieuwe kabinetten, die hebben allemaal een andere visie, dat is democratie... Dat begrijp ik. Maar deze groep is wel een groep die kwetsbaar is in die zin.' (Antilliaanse vader, 2 kinderen).

Vaders hebben weleens twijfels over de toegevoegde waarde van deze instanties, omdat de toepassing van deskundig advies geen resultaat had.

Een vader geeft aan hij niet meer genoot van zijn kinderen, omdat alles ineens heel strak gehouden moest worden en er regels werden opgelegd.

'Mijn zoon liep toen hij een jaar en drie maanden was. En gemiddeld is de schatting een jaar. Hij was ruim een jaar en liep nog niet. Ze waren gelijk van: je moet dit doen en zus en zo. Ik dacht laat de natuur zijn gang maar gaan. Hier in Nederland zijn ze gewoon echt op het gemiddelde, veel bezig met het gemiddelde.' (Turkse vader, 1 kind)

Er zijn daarentegen ook vaders die juist goede ervaringen hebben met instanties. Ze hebben wel eens hulp ingeschakeld om na te vragen hoe om te gaan met bepaald gedrag van hun kinderen. Ze vinden dat de organisaties veel te bieden hebben, goede tips geven ermee om te gaan. Zo zegt een Turkse vader dat de tip om te blijven communiceren op kindniveau een hele goede was. Bij problemen had hij de neiging om zijn kind als volwassene aan te spreken en ook volwassen gedrag te verwachten. Anderen geven aan dat ze het jammer vinden dat er eerst iets moet gebeuren, dat problemen escaleren, voordat instanties daadwerkelijk iets gaan doen. Deze vaders vinden het goed dat er zaken worden geconstateerd, maar dat de benadering en begeleiding minder passief en theoretisch zou moeten zijn. Men kan meer tips geven in plaats van opleggen van regels en verplichtingen, waardoor ouders het gevoel krijgen het niet goed te doen. Enkele vaders zien de Nederlandse cultuur binnen de hulpverlening als tamelijk theoretisch en ze vinden dat Nederlandse hulpverleners heel veel kunnen praten, soms om het onderwerp heen waar het werkelijk over gaat. Surinaamse vaders zeggen bijvoorbeeld dat zij veel directer zijn. Volgens hen willen vaders af en toe gewoon horen: dit is er aan de hand en dit kan er aan gedaan worden.

'Nee, kijk in de Surinaamse cultuur is het taboe om deskundige hulp in te schakelen. Maar daar ben ik het niet mee eens, omdat als het nodig is, heb je het nodig. Soms vind ik deskundig advies te theoretisch. Geef de mensen meer duidelijkheid, dan weten ze waar ze aan toe zijn.' (Surinaamse vader, 3 kinderen)

Behoeftte aan praktische informatie en ontmoeting

Welke behoefte aan ondersteuning hebben vaders? De vaders zeggen dat er behoefte is aan concrete informatie over bezoeksregelingen en financiële zaken. Als bijvoorbeeld de relatie met moeder verbroken is, dan worden de vaders via hun kind gestraft. Moeder besluit dan dat vader zijn kinderen niet meer mag zien. Deze vaders willen graag ondersteuning hoe ze alsnog hun

kinderen kunnen zien. Ook, zo zeggen enkele vaders, wil deze groep vaders weten wat hun rechten precies zijn.

De meeste vaders hebben wel een idee waar ze die informatie graag willen krijgen. Ze noemen hierbij vooral de projecten die ze kennen. Meerdere vaders die bekend zijn met vaderinitiatieven, die buurtcentra en dergelijke bezoeken, vinden dit geschikte plekken om informatie over allerlei zaken te krijgen.

De Surinaamse vaders noemen vooral de vadercentra, vinden het belangrijk is dat deze bemand worden door vaders vanuit de Surinaamse cultuur. Het werkt laagdrempelig om elkaar te ontmoeten en eventueel informatie uit te wisselen. Een Surinaamse vader beschrijft als voorbeeld dat Surinaamse vaders elkaar graag in de sportschool ontmoeten. Het risico is dat dit de machocultuur van Surinaamse vaders kan versterken, dus zouden de centra herkenbaar moeten zijn als vadercentra, bedoeld als punt waar vaders terecht kunnen. Tegelijkertijd is de sfeer een belangrijke voorwaarde om laagdrempeligheid te garanderen. Enkele Marokkaanse vaders hebben vooral ervaring met opvoedbureaus en Ouder- en Kindcentra, waar opvoedcursussen worden gegeven. Volgens hen zijn dit de goede plekken om informatie aan vaders te geven.

De meeste vaders denken dat er voor vaders vanaf het moment van zwangerschap eigenlijk te weinig is. Zodra een vrouw weet dat zij zwanger is, zouden ze als vaders betrokken moeten worden. Zo zegt een vader dat moeders het kind al 9 maanden dragen, dus die zijn er meer mee bezig en ontwikkelen al een band met het kind voordat het geboren is. Deze vader stelt voor dat er een cursus zou moeten zijn voor vaders, juist in die 9 maanden, zodat vaders zich ook beter op vaderschap kunnen voorbereiden.

Ongeveer de helft van de vaders is benaderd voor interviewafname via een organisatie of een activiteitencentrum die ze vooral vanwege de sociale contacten bezoeken. De meeste vaders zijn via via bij deze organisaties of centra terecht gekomen. Een enkeling noemt een verwijzing van bijvoorbeeld Werkplein. De betreffende organisatie of het centrum is niet alleen gericht op sociale contacten. Zo geven de Marokkaanse vaders uit het groepsinterview aan dat ze er ook Nederlandse les krijgen en dat Marokkaanse mannen er leren zelfredzaam te zijn in Nederland, kortom leren participeren in de Nederlandse maatschappij. Andere vaders zeggen dat ze geholpen worden met het schrijven van (officiële) brieven, het invullen van formulieren of met andere administratieve zaken. Enkele Turkse en Marokkaanse vaders noemen specifiek dat zij een opvoedcursus hebben gevolgd. Met name Surinaamse en Antilliaanse vaders hebben een cursus gevolgd voor

vaders die door andere vaders wordt gegeven, waarbij uitwisseling van ervaringen centraal staat.

Naast bijeenkomsten voor Nederlandse les of het uitwisselen van ervaringen en het opdoen van sociale contacten, worden er veel themabijeenkomsten georganiseerd die over allerlei onderwerpen gaan. Opvoedingsvragen komen soms ook via deze themabijeenkomsten aan de orde. Zo zegt een Antilliaanse vader dat de cursussen handig zijn om te kijken of hij het als vader nog wel goed doet. En een Turkse vader meent dat de trainingen en workshops helpen om onderwerpen bespreekbaar te maken. Het valt hem op dat de trainingen en workshops altijd heel druk bezocht zijn.

De activiteitencentra hebben nog een andere functie voor sommige vaders. Zo zijn enkele van hen begonnen als deelnemer aan activiteiten, of hebben zelf ondersteuning gekregen binnen de organisatie. Later zijn ze doorgroeid naar een rol als vrijwilliger en zijn op deze manier betrokken bij de organisatie en activiteiten. Deze vaders begeleiden nu andere vaders of bezoekers van de centra met administratieve zaken of schuldsanering. De vaders die als vrijwilliger werken geven aan dat het delen van hun ervaringen met andere vaders een belangrijk aspect is om vaders te kunnen ondersteunen.

4 *Vaderinitiatieven in Amsterdam*

Jere Zandijk, Susan Ketner

Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft Amsterdamse initiatieven die zich richten op mannenemancipatie. We inventariseerden vooral voorbeelden rondom het versterken van vaderschap. Voor deze inventarisatie - die liep van februari tot mei 2011 - benutten we diverse kanalen. Een deel ervan vonden wij via internet, onder andere door te zoeken op trefwoorden als 'vaderschap' en 'mannenemancipatie' in combinatie met 'Amsterdam', over andere projecten vonden we informatie via de website van het Servicepunt Emancipatie (SPE) in Amsterdam. Deze website richt zich op vrouwenemancipatie, maar een deel van de instellingen met projecten op dat terrein zet zich ook in voor mannenemancipatie. Verder is gezocht via de bestaande contacten van Kenniswerkplaats Tienplus, waaronder de verschillende stadsdelen in Amsterdam en de Ouder- en Kindcentra. Via deze contacten kwamen wij ook initiatieven op het spoor. Daarnaast biedt een deel van de betreffende instellingen ook zelf projecten aan. Ten slotte wezen ook enkele van de geïnterviewde sleutelpersonen (zie hoofdstuk 5) ons op vaderinitiatieven.

Bij de zoektocht stuitten wij op projecten die weliswaar gericht waren op mannen, maar geen emancipatie- of vadercomponent hadden. Ook kwamen wij eenmalige activiteiten, zoals discussiemiddagen, tegen. Er is voor gekozen deze niet in de rapportage op te nemen. De in het overzicht opgenomen initiatieven hebben alle een duidelijk emancipatoir doel gericht op mannen en/of een focus op de versterking van vaderschap.

Via het eigen netwerk en internet kregen wij ongeveer 90 initiatieven in het vizier op het gebied van emancipatie. Van deze initiatieven waren er 44 relevant voor ons onderzoek. Van ongeveer de helft van deze initiatieven verkregen wij informatie in een persoonlijk of telefonisch interview of via e-mail. Met de andere helft is contact gezocht via telefoon en e-mail, maar zonder succes. Men liet weten geen tijd te hebben of niet te willen meewerken, of er kwam geen respons. In deze gevallen hebben we onze informatie uit ons netwerk verkregen en via internet. Uiteindelijk hebben wij van 33 initiatieven voldoende informatie kunnen vergaren, terwijl er van 11 andere slechts beperkt informatie beschikbaar is.

Eerst volgt een beknopt overzicht van 33 initiatieven, vervolgens zijn de belangrijkste bevindingen samengevat. De uitgebreidere beschrijving van de projecten is te vinden via de website van de Kenniswerkplaats Tienplus (www.kenniswerkplaats-tienplus.nl).

4.1 *Overzicht*

St. Welzijn Westerpark-Multicultureel vaderproject Spaarndammerbuurt	
Looptijd	Afgerond september 2004 tot december 2006
Stadsdeel	Nieuw-West
Doelgroep	Mannen van 18+, in het bijzonder vaders, uit de Spaarndammerbuurt
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Ontmoetingsplek, vergroten mogelijkheden vaders door bijvoorbeeld een traject richting werk of school
Activiteiten	Ontmoeting, cursussen, recreatie, informatie
Bron	Internet

Stichting Steunpilaar	
Looptijd	Actief sinds 2010
Stadsdeel	Nieuw-West
Doelgroep	Allochtone Nederlandse mannen die moeite hebben met participeren
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Bewustwording en participatie
Activiteiten	Spreekuur
Bron	Interview

Stichting Vizyon - Emancipatie en maatschappelijke activering van allochtone mannen	
Looptijd	Afgerond november 2007 tot maart 2009
Stadsdeel	Landelijk
Doelgroep	Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse mannen van boven de 30
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Vermindering sociaal isolement, man-vrouwverhouding verbeteren, doorstroming naar (vrijwilligers)werk
Activiteiten	Trainingen
Bron	Internet, interview

Stichting Vizyon - De Buurtfirma

Looptijd	Afgerond Februari 2008 tot september 2009
Stadsdeel	West
Doelgroep	Werkeloze allochtone mannen tussen de 30 en 45 jaar
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Maatschappelijke participatie
Activiteiten	Informatie, bemiddeling
Bron	Internet

Stichting Impuls - Mannencentrum Daadkr8

Looptijd	Doorlopend maandag - donderdag 13.00 uur - 17.00 uur
Stadsdeel	Nieuw-West
Doelgroep	Mannen
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Ontmoeting, ontspanning en ontwikkeling
Activiteiten	Ontmoetingen, trainingen
Bron	Interview

Stichting Impuls - Steunpunt Steunmannen

Looptijd	Mei 2010 tot heden
Stadsdeel	West
Doelgroep	Sociaal geïsoleerde mannen
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Mannen uit isolement halen
Activiteiten	Mensen meenemen de maatschappij in
Bron	Interview

Stichting Impuls - Mannen hogerop

Looptijd	2008 tot heden
Stadsdeel	Amsterdam
Doelgroep	Mannen die zich verder willen ontwikkelen
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Ontwikkeling bijvoorbeeld door het opdoen van nieuwe contacten of het zoeken van een andere baan
Activiteiten	Coaching en cursussen
Bron	Interview

Stichting Kantara - Brug Meer Mans 2.0

Looptijd	Mei 2011 tot heden
Stadsdeel	West
Doelgroep	Mannen met een migratieachtergrond
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Mannen meer uit hun leven laten halen
Activiteiten	Trainingen
Bron	Internet

Zwind - Mannen vooruit

Looptijd	2010
Stadsdeel	Noord
Doelgroep	Mannen uit de Banne
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Betrokkenheid van de vaders op scholen versterken; rol van vaders in het gezin bespreken
Activiteiten	Cursussen, informatie
Bron	Interview, internet

Zwind Schoolbuurtvaders

Looptijd	September 2011 - 2013
Stadsdeel	Noord
Doelgroep	Vaders van kinderen op de basisschool
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Mannen emancipatieslag laten maken; betrokkenheid vaders op school en toeleiding naar werk
Activiteiten	Bijeenkomsten, activiteiten, trainingen
Bron	Interview

Metapower

Looptijd	2010 tot heden
Stadsdeel	Zuidoost
Doelgroep	Jongens, meestal met een afwezige vader
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Jongens vaardigheden bijbrengen voor hun weg naar volwassenheid
Activiteiten	Trainingen
Bron	Interview

Toffe jongens	
Looptijd	Afgerond: heeft plaatsgevonden in 2007
Stadsdeel	Amsterdam
Doelgroep	Zonen
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Eigenwaarde vergroten
Activiteiten	Trainingen
Bron	Internet

Ada Awareness - Time to change	
Looptijd	2010 tot heden
Stadsdeel	West
Doelgroep	Marokkaanse en Turkse mannen
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Mannen aan het denken zetten, bewust maken
Activiteiten	Discussie en filmvertoning
Bron	Interview

Stichting Sitara - Man to go	
Looptijd	April 2011 tot heden
Stadsdeel	Zuid
Doelgroep	Jongemannen tussen de 15 en 25 jaar
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Denkpatroon jongeren aanpakken, ze laten participeren
Activiteiten	Workshops
Bron	Internet

Redmond Consultancy en Management B.V. - Father Figure	
Looptijd	Juni 2011 tot heden
Stadsdeel	Zuidoost
Doelgroep	Jongeren uit een eenoudergezin, Zuidoost
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Het bieden van een rolmodel voor jongeren zonder vader en hen motiveren bij bijvoorbeeld school of het zoeken van een baan
Activiteiten	Wekelijkse ontmoeting tussen coach en jongere
Bron	E-mail

Di Tata Ku Tata

Looptijd	September 2010 tot heden
Stadsdeel	
Doelgroep	Antilliaanse vaders
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Bewust maken vaders van vaderschap en vaders handvaten reiken voor contact met hun kinderen
Activiteiten	Trainingen
Bron	Interview

Trias Pedagogica - Opvoeden in twee culturen

Looptijd	Doorlopend
Stadsdeel	Landelijk
Doelgroep	Niet westerse ouders
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Advies en informatie voor opvoeding in twee culturen
Activiteiten	Cursus
Bron	Internet

Trias Pedagogica - Opvoedebatten voor Marokkaanse vaders

Looptijd	2010 tot heden
Stadsdeel	Landelijk
Doelgroep	Marokkaanse vaders
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Advies, informatie en discussie over het opvoeden in de westerse cultuur
Activiteiten	Vertonen van een film en debat
Bron	Interview

Vitamine V

Looptijd	Doorlopend
Stadsdeel	Landelijk
Doelgroep	Allochtone vaders
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Vaderschap bespreekbaar maken, goed vaderschap bevorderen, positief vaderschap in beeld brengen
Activiteiten	Vader Op School, round table sessies, website
Bron	Telefonisch interview

Stichting Impuls - Vaderfestival

Looptijd	Elk jaar vanaf 2010
Stadsdeel	Nieuw West
Doelgroep	Mannen
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Betrokkenheid van vaders versterken
Activiteiten	Het presenteren van de resultaten van de activiteiten en de workshops
Bron	Interview

Stichting de Bakkerij - Vader - kindcircus

Looptijd	Afgerond: heeft in 2007 twee keer plaatsgevonden
Stadsdeel	Nieuw - West
Doelgroep	Vaders en kinderen
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Vaders meer laten ondernemen met hun kinderen
Activiteiten	Circusactiviteiten
Bron	Interview

Opvoedpoli - PapaLounge

Looptijd	Februari 2010 tot heden
Stadsdeel	West
Doelgroep	Vaders
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Advies over opvoeding verstrekken aan vaders
Activiteiten	Ervaringen uitwisselen door vaders en vragen stellen aan deskundigen
Bron	Internet

Opvoedpoli - Zo vader zo zoon

Looptijd	Vanaf midden 2011
Stadsdeel	Amsterdam
Doelgroep	Vaders
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Vaders meer betrekken bij opvoeding
Activiteiten	Koken, boksen e.d. Doe-activiteiten om zo een sfeer te creëren waarin met elkaar gesproken kan worden
Bron	Interview

Vadercentrum Virtus - Opvoedcursus voor mannen

Looptijd	Cursus was enkele jaren terug, heeft toen twee keer plaatsgevonden
Stadsdeel	Nieuw-West
Doelgroep	Moslimvaders
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Pubers beter leren begrijpen en vaders richtlijnen geven voor opvoeding
Activiteiten	Cursus
Bron	Telefonisch interview

Vadercentrum Virtus

Looptijd	Doorlopend
Stadsdeel	Nieuw-West
Doelgroep	Mannen
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Bevorderen participatie en actief burgerschap
Activiteiten	Koken, Engelse les, computercursussen etc.
Bron	Telefonisch interview, internet

Surinaams Kennis- en Experticeentrum Huiselijke harmonie

Looptijd	2010 tot en met heden
Stadsdeel	Zuidoost
Doelgroep	Ouders, voornamelijk Afro-Surinaamse mannen en vrouwen
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Betere opvoeding en betere omgang tussen moeders en vaders
Activiteiten	Trainingen
Bron	Interview

Toffe zonen, toffe vaders

Looptijd	Begin 2011 - 2013
Stadsdeel	Landelijk
Doelgroep	Vaders en zonen
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Mannenemancipatie en participatie; zorgen dat vaders betrokken zijn bij hun zonen
Activiteiten	Trainingen en workshops
Bron	Interview

Combiwel Zuid - Positief opvoeden

Looptijd	Afgerond: 14 februari en 18 april 2011
Stadsdeel	Zuid
Doelgroep	Arabisch sprekende vaders
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Ontwikkelen van zelfvertrouwen en het bevorderen van veerkracht bij kinderen door de vaders
Activiteiten	Lezingen
Bron	Internet

Ouder- en Kindcentrum

Looptijd	Doorlopend
Stadsdeel	Amsterdam
Doelgroep	Ouders
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Informatie en advies
Activiteiten	Cursussen, bijeenkomsten
Bron	Interview

Spirit

Looptijd	Doorlopend
Stadsdeel	Amsterdam
Doelgroep	Ouders
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Informatie en advies
Activiteiten	Cursussen
Bron	Internet

Platform Jongens in balans

Looptijd	Doorlopend
Stadsdeel	Landelijk
Doelgroep	Jongens en vaders
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Opgroeiondersteuning voor jongens, ouders en natuurlijk vaders spelen daar ook een rol bij
Activiteiten	Workshops, trainingen, projecten opzetten, informatie, voorlichting
Bron	Internet

Stichting Interculturele Participatie en Integratie (SIPI) Coach je kind

Looptijd	Doorlopend
Stadsdeel	Amsterdam
Doelgroep	Turkse en Marokkaanse gezinnen met opvoedproblematiek
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Ouders van migrantengezinnen door coaching zodanig ondersteunen dat zij competent worden om huyn kinderen op te voeden in de Nederlandse samenleving
Activiteiten	Begeleiding aan huis
Bron	Methodiekbeschrijving Coach je kind

Opvoedambassadeurs

Looptijd	Sinds 2008 in Oost en sinds 2010 ook in Nieuw-West
Stadsdeel	Oost; Nieuw West
Doelgroep	Marokkaanse ouders en jongeren
Doel, zoals geformuleerd binnen het project	Het doorbreken van de negatieve spiraal waarin sommige jongeren zijn beland
Activiteiten	Voorlichting en ondersteuning, trainingen op het gebied van onderwijs, opvoeding en vrijetijdsbesteding
Bron	Internet

* Dit zijn de initiatieven die wij vonden in de periode februari-mei 2011.

Het overzicht is wellicht niet helemaal volledig

Resultaten van de inventarisatie

Ontwikkelaars

Het overgrote deel van de door ons gevonden projecten wordt georganiseerd door organisaties die zich met welzijn bezighouden. Dit zijn deels zelforganisaties van migranten, maar ook reguliere welzijnsorganisaties. Er zijn ook projecten die door een commerciële organisatie worden aangeboden. Verschillende soorten organisaties werken ook samen. Zo is er een instelling met commercieel oogmerk die voor het contact met de doelgroep zelforganisaties benadert, maar er zijn ook kleinere ontwikkelaars die juist via reguliere organisaties aan hun deelnemers komen.

Locatie en looptijd

Ongeveer de helft van de projecten werd in de periode van de inventarisatie daadwerkelijk uitgevoerd. Van de andere helft was het merendeel afgerond en een klein deel stond nog in de startblokken. Van de initiatieven waarvan

wij meer te weten kwamen worden er acht uitgevoerd in Nieuw-West, zes in West, vier in Zuidoost, twee in Noord en twee in Zuid. Verder worden zes projecten stadsbreed aangeboden en een vijftal landelijk.

Doelgroep

De helft van de projecten richt zich op allochtone mannen, waarvan tien zich meer toespitsen op vaders. Sommige initiatieven hebben een specifieke etnische doelgroep op het oog, vaak mede afhankelijk van de buurt en het soort project. In Zuidoost richt men zich bijvoorbeeld vooral op zwarte vaders, terwijl in West en Nieuw-West vaker mannen van Marokkaanse en Turkse afkomst tot de doelgroep behoren.

De andere helft van de projecten richt zich grotendeels op mannen in het algemeen, waarbij vaak toch ook juist op vaders gedoeld wordt. Verder is er nog een klein aantal projecten dat focust op zonen, op zowel vaders als zonen of op beide ouders. Een aantal projecten richt zich op werklozen. Soms is dit expliciet geformuleerd, soms niet. In deze projecten is vaak sprake van activiteiten rondom het toeleiden naar werk, waaruit valt te concluderen dat de mannen op dit moment werkzoekend zijn. Ook zijn er projecten die participatie in de samenleving tot doel hebben, waarmee niet alleen betaald werk bedoeld wordt, maar ook vrijwilligerswerk of een actievare rol in de buurt.

De projecten zijn over het algemeen bedoeld voor meerderjarige mannen. Er zijn er echter ook een aantal die zich eveneens met jongeren bezig houden, of die bijvoorbeeld alleen mannen van 30+ willen.

Doel

De doelen van de projecten lopen uiteen en zijn meestal vrij breed geformuleerd. Er wordt bijvoorbeeld gesproken over het 'zich laten ontwikkelen van mannen', 'mannen activeren' of 'mannen mee naar buiten nemen'. Een kwart van de projecten wil vaders meer betrokken laten zijn bij de opvoeding of, anders gezegd, mannen meer bewust maken van hun vaderrol. Een vijftal projecten noemt expliciet opvoedondersteuning als doel. Ongeveer een derde benoemt ook het bevorderen van participatie in de samenleving, vaak toegespitst op het aan het werk of uit een sociaal isolement krijgen van de mannen/vaders. Drie projecten noemen expliciet mannenemancipatie als doel. Hiermee wordt de ontwikkeling van de man op verschillende gebieden bedoeld, zoals zijn rol als man en vader.

Activiteiten

Ongeveer de helft van de gevonden initiatieven omvat cursussen of trainingen. In een derde van de gevallen is sprake van een wat meer vrijblijvende ondersteuning door bijvoorbeeld het gelegenheid bieden voor het uitwisselen van ervaringen, het geven van advies en voorlichting. Verder is er ook een aantal projecten dat zich richt op fysieke activiteiten voor mannen. Deze projecten overlappen deels met de trainingen waar fysieke activiteiten onderdeel van zijn, bijvoorbeeld om situaties uit te leggen. In spelsituaties wordt onder andere het belang van samenwerking, bijvoorbeeld tussen vaders en zoons, benadrukt. Er zijn ook projecten waar gesport of gekookt wordt om zo een setting te creëren waarin een gesprek op gang kan komen over de relatie tussen de vader en de zoon. Dit soort doe-activiteiten worden ingezet om de motivatie van mannen voor deelname te bevorderen.

Informatie

Over het algemeen valt op dat de gevonden vaderinitiatieven (nog) niet goed zijn beschreven en gedocumenteerd. Er staat, met andere woorden, meestal weinig op papier of op internet. Van overdraagbaarheid door middel van een onderbouwde methodiekbeschrijving is dus geen sprake, zoals geldt voor veel bottom-up initiatieven (Ince & Van den Berg, 2009). Dit betekent niet dat de organisaties niet laagdrempelig zouden zijn. Als een organisatie bijvoorbeeld in de buurt actief is en er in die omgeving mondeling informatie over verspreidt, zullen de buurtbewoners die waarschijnlijk gemakkelijk kunnen vinden.

5 *De visie van sleutelinformanten*

Susan Ketner

Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we in op de vierde onderzoeksvraag van dit onderzoek: Wat zijn veelbelovende aanpakken en welke samenwerkingsrelaties bestaan er al? Wat zijn knelpunten en sterke kanten van lopende projecten?

Gezien de looptijd en doelstelling van dit onderzoek ligt de focus niet op een proces- of uitkomstevaluatie van projecten van en voor vaders. Het gaat primair om een globale inschatting van de kwaliteit van projecten. Wij hebben gegevens verzameld over verschillende projecten door interviews met initiatiefnemers, ontwikkelaars of uitvoerders van twaalf initiatieven in de stad. Een aanvullende bron van informatie vormde een expertmeeting met sleutelfiguren.

Dit hoofdstuk is als volgt opgebouwd. Eerst geven wij kort informatie over de opzet van dit deelonderzoek. Vervolgens bespreken wij de achtergrond van de verschillende projecten: waarom zijn ze gestart, met welke bedoelingen, et cetera. In paragraaf 3 gaan we verder in op de verschillende projecten: hoe ging de werving, wat werd er zoal gedaan, wat waren de resultaten? In paragraaf 4 komen belangrijke randvoorwaarden ter sprake en de successen en knelpunten. In paragraaf 5 zetten we uiteen, wat de verschillende sleutelinformanten voor de toekomst van belang achten. In de slotparagraaf gaan we kort in op de vraag over de kwaliteit van de huidige projecten en de samenwerking daartussen.

5.1 *Interviews met sleutelinformanten*

In de selectie voor de interviews lag de nadruk op initiatieven gericht op Surinaamse, Antilliaanse, Turkse en Marokkaanse mannen. Ongeveer de helft van de projecten was gericht op opvoedondersteuning, de andere helft had een breder aan mannenemancipatie gerelateerd doel. In semigestructureerde interviews, die een half uur tot tweeënhalf uur duurden, is onder meer ingegaan op de volgende onderwerpen: probleemanalyse en oplossingsrichtingen in de genoemde initiatieven, verbinding met reguliere opvoedondersteuning, bottom-up werken, successen en knelpunten en de vraag wat er

nodig is voor een goed vaderbeleid. Bij de keuze voor de respondenten is gelet op de spreiding naar type project, etnische groep, stadsdeel en informeel/formeel. Er zijn twaalf interviews gehouden met in totaal achttien sleutelinformanten (dat wil zeggen initiatiefnemers of projectleiders). Zij zijn betrokken bij de volgende projecten : Di tata ku tata, Huise-lijke Harmonie, Impuls, Metapower-trainingen, Ouder en Kind Centrum Slotervaart, Schoolbuurtvaders, Stichting Ada Awareness, Stichting Steunpi- laar, Toffe vaders toffe zonen, Trias Pedagogica, Vitamine V en Zo vader zo zoon. Zie bijlage II voor een overzicht van de geïnterviewde personen.

Van deze twaalf projecten zijn er zeven gericht op mannen uit verschil- lende etnische groepen, drie op hoofdzakelijk Antilliaanse en Surinaamse mannen, en twee voornamelijk op Turkse en Marokkaanse mannen. Bij sommige projecten is de doelgroep nader gespecificeerd, bijvoorbeeld ‘vaders en zonen’, ‘sociaal geïsoleerde mannen’, en ‘vaders en moeders uit ontwrichte gezinnen’ of ‘alle vaders en zonen waarvan gesteld kan worden dat er gewerkt mag worden aan hun relatie’. Een van de initiatieven, Trias Pedagogica, richt zich ook op professionals die met vaders te maken hebben. Wat betreft stadsdelen is de verdeling: drie stadsbreed of zelfs landelijk, drie in Zuidoost, één in Noord, drie in Nieuw-West en twee in West. De respondenten komen al dan niet uit de doelgroep waar zij zich voor inzetten en het betreft zowel betrokkenen bij reguliere initiatieven als bij initiatieven ‘van onderop’.

In aanvulling op de interviews kwam op 12 mei 2011, op uitnodiging van de Amsterdamse Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling (DMO), een groep van ongeveer 25 mensen samen in het stadhuis. Ze spraken vanuit hun expertise over mannenemancipatie en het versterken van vaderschap in de stad Amsterdam. De deelnemers waren geworven vanuit de verschillende gevonden projecten voor vaders. Zie Bijlage II voor de lijst met deelnemers aan deze expertmeeting. Voor wethouder Van Es, die onder andere de portefeuilles Participatie, Diversiteit, Integratie en Inburgering beheert, was dit de ideale manier om kennis te maken met sleutelfiguren die zowel vanuit zelforganisaties als het reguliere welzijnswerk werken aan projecten rond mannenemancipatie en/of vaderschap. De expertmeeting ging vooral om kennismaking, de uitwisseling van ervaringen en het gezamenlijk komen tot een visie op de toekomst van mannenemancipatie.

Analyse van het materiaal

Bij de analyse van het materiaal (interviewverslagen en verslag expertmee- ting) hebben we onder andere gekeken welke doelen de verschillende

projecten hebben, welke wervingsmethoden zij toepassen en wat de randvoorwaarden, successen en knelpunten zijn volgens de experts uit het veld. Een belangrijk vraagstuk voor een te ontwikkelen vaderbeleid is of en hoe vaderschap in de toekomst structureel moet worden ondersteund. Daarbij is samenwerking tussen bottom-up initiatieven en reguliere instellingen (voor opvoedingsondersteuning en ondersteuning van gezinnen) een belangrijk aandachtspunt (zie ook Kenniswerkplaats Tienplus, 2009). Op deze thema's zijn de interviews handmatig gecodeerd door één van de onderzoekers, waarna de verschillende thema's zijn uitgewerkt in de rapportage. Omdat niet alle onderwerpen in alle interviews aan de orde zijn geweest, is het niet mogelijk aan te duiden hoe vaak bepaalde thema's precies aan de orde zijn gekomen. De in dit hoofdstuk opgenomen citaten zijn voor de leesbaarheid hier en daar enigszins aangepast, maar komen letterlijk uit de verschillende interviews. Vanwege de privacy zijn de citaten genoemd zonder naamsvermelding van de betreffende respondent.

5.2 *Achtergrond van de verschillende projecten*

Deze paragraaf beschrijft de achtergrond van twaalf projecten waarvan we de projectleider/initiatiefnemer gesproken hebben.

Aanleiding

Op de vraag waarom zij een project voor mannen zijn begonnen, antwoordt een groot deel van de geïnterviewden met een antwoord in de trant van 'er was eigenlijk nog niets voor mannen'. Ze merkten dat er veel meer voor vrouwen werd aangeboden dan voor mannen en dat het aanbod specifiek voor mannen/vaders nog beperkt was op het moment dat zij met hun project begonnen. Maar waarom zou het nodig zijn, een aanbod speciaal voor mannen? Een van de respondenten vat het antwoord als volgt samen: 'We moesten ook wat voor mannen doen. Mannenemancipatie liep zeker 15-20 jaar achter op vrouwenemancipatie'.

Daarbij, als je wat voor mannen doet, bereik je in feite het hele gezin, zo komt in twee interviews naar voren. Mannen zouden de ontwikkeling van de vrouw belemmeren, en als je de man helpt, help je het hele gezin vooruit. Dit wordt treffend beschreven door één van de respondenten:

'Het zijn kinderen die vooruit willen komen, en vrouwen die ook vooruit willen komen, die we ook vaak in het vrouwen centrum zien. Die willen allemaal wel. Maar die vader zit in zijn oude tradities met zijn uitkering op

de bank naar zijn buitenlandse tv-zender te kijken. Terwijl hij waarschijnlijk ook wel iets wil of kan, maar niet weet hoe, of heel onzeker is geworden, de taal vaak niet goed spreekt.'

Ook vertellen initiatiefnemers dat vaderschap vaak negatief wordt benaderd. Binnen het eigen project wil men juist de positieve benadering van vaderschap bekijken: het is een voorrecht om vader te zijn. Anderen noemen hier dat zij een positieve invulling willen geven aan mannelijkheid, niet vanuit de benadering 'jullie hebben een probleem en daar willen we wat aan doen'.

Een andere vaak genoemde aanleiding is de constatering dat kinderen nauwelijks mannelijke rolmodellen hebben: 'We kunnen dus zeggen dat het aantal mannelijke rolmodellen om hun heen... vrij klein is'. Vooral in gezinnen waar de vader afwezig is, missen juist jongens een identificatiemiddel. Daarbij komt dat er in het onderwijs en de hulpverlening voornamelijk vrouwen werken, zo komt in het volgende citaat naar voren:

'Wat je merkt, als ik mag aanvullen, neem als voorbeeld de pedagogiek. Tien op de tien is een meisje. Kijk maar naar OKC's, opvoedbureaus, noem maar op, wat het basisaanbod moet zijn als het gaat om het opvoeden van het kind. Dan zie je overal, niets mis mee, dat de plekken steeds worden ingevuld door vrouwen. Maar dan is de vraag: wat is dan de rol van de vader, en wat betekent de rol van de vaderfiguur? (...) Er is een groot gebrek aan mannelijke perspectieven.'

Een aandachtspunt van enkele respondenten is de afwezige vader die niet betrokken is bij het kind, vaak omdat deze niet in hetzelfde gezin woont. Dit heeft veel impact op een kind, en er is sprake van een groot gemis. 'Het gebrek aan een vader in een gezin heeft ook invloed op hoe het die kinderen straks zal vergaan.' Dit speelt weer door als zij straks zelf kinderen hebben. Het is belangrijk, vinden meerdere respondenten, om dit patroon te doorbreken. Anderen zeggen dat vaders weliswaar betrokken zijn bij hun kind, maar vaak pas in een te laat stadium:

'Vanuit de moeder is de betrokkenheid er wel, vanuit de vader komt het vaak te laat, als het kind al ontspoord is. Als je alleen maar moet repareren, heb je gefaald als vader.'

Daarnaast signaleren verschillende professionals een groeiende behoefte van vaders aan steun bij opvoedvragen, naast soms een schaamte om over dit onderwerp te praten. Concreet signaleerde een respondent bij vaders een

behoefte aan uitwisseling met ‘lotgenoten’. En een andere respondent constateerde een behoefte aan ondersteuning bij de vraag ‘hoe kan ik mijn kind opvoeden in twee culturen?’ Weer een andere professional gaf aan dat sommige vaders niet goed weten wat er van hen wordt verwacht, onder andere omdat zij zelf niet in Nederland op school hebben gezeten.

Doelen van de projecten

We hebben de respondenten ook gevraagd om uiteen te zetten met welke bedoelingen zij hun project zijn gestart. De doelen van de verschillende projecten lopen uiteen, maar sommige thema’s komen in meerdere gesprekken naar voren.

Ten eerste zijn verschillende projecten gericht op bewustwording. Vaders worden bijvoorbeeld in de gelegenheid gesteld om te reflecteren over hun rol als vader, of worden gestimuleerd om na te denken over de rechten én plichten van het vaderschap. Ook het bespreekbaar maken van vaderschap, het ‘aanwakkeren van het vaderinstinct’ en het proberen te doorbreken van van huis uit meegekregen patronen zijn als bewustwordingsdoelen genoemd.

‘Wat wij zouden willen doen met ons project is vaders bewust maken van hun vaderrol. En jongens laten zien dat hun vader iemand is waar ze echt naar mogen opkijken.’

Een tweede doel dat vaak genoemd wordt is het bevorderen, ondersteunen of versterken van goed vaderschap. Vaders worden gestimuleerd om een goede en verantwoordelijke invulling te geven aan hun rol als vader, onder andere door voorbeelden te laten zien van actief en betrokken vaderschap en deelnemers toe te rusten om een goed voorbeeld voor anderen te kunnen worden. Vaders (en zoons) krijgen tools aangereikt om hun rol in het gezin te versterken, en (uitwonende) vaders leren hoe zij kunnen investeren in hun kind.

Ten derde zijn empowerment en emancipatie vaak genoemde doelstellingen. Het gaat hierbij om het versterken van de positie van de man, ofwel in de maatschappij (bijvoorbeeld door toeleiding naar werk) ofwel binnen het gezin (bijvoorbeeld door vaders erop te wijzen dat zij ook zorgtaken hebben).

Ten vierde maken verschillende projecten er melding van dat het een belangrijk doel is om negatieve beeldvorming te doorbreken. Dit gebeurt onder andere door een positief beeld van (zwarte) vaders te laten zien, of door te laten zien dat het niet zo is dat een uitwonende vader per definitie

niet betrokken is. Ook wordt geprobeerd om opvoedvragen (van zowel moeders als vaders) uit de taboesfeer te halen.

Het vijfde vaak genoemde doel, ten slotte, is het bieden van een (laagdrempelige) gelegenheid voor ontmoeting. Vaders kunnen zo ervaringen uitwisselen, van gedachten wisselen en van elkaar leren. Deze ontmoeting dient soms een 'hoger' doel, zoals in het volgende voorbeeld:

'Binnen het mannencentrum draait het om drie dingen: ontspanning, ontmoeting en ontwikkeling. Uiteindelijk is ontwikkeling de belangrijkste. Soms kan je via ontspanning of ontmoeting bij die ontwikkeling komen.'

Los van deze doelen die herhaaldelijk worden vermeld, noemen individuele projectleiders ook nog enkele andere doelen voor hun specifieke project, zoals het stimuleren van positief gedrag en het jongens afhouden van risicogedrag, het stimuleren dat vader en zoon samen dingen doen, de dialoog tussen partners stimuleren, aandacht creëren voor huiselijk geweld, het vergroten van de lokale betrokkenheid en (buurt)vaderbetrokkenheid op school.

Ideeën over het reguliere aanbod

In de interviews hebben we aan de respondenten gevraagd of zij menen dat hun doelgroep (ook) door het reguliere aanbod aan opvoedondersteuning of hulpverlening wordt bereikt en of dit aanbod voldoende is voor de verschillende doelgroepen.

Verschillende respondenten vanuit bottom-up initiatieven denken dat er maar weinig aanbod is bij reguliere instellingen voor mannen/vaders. En wat er is, zou te weinig aansluiten bij de specifieke doelgroepen. Mensen zouden niet worden bereikt door het reguliere aanbod. Kort gezegd: 'Het reguliere aanbod voldoet niet.' Of, zo zegt een andere initiatiefnemer: 'Als ze zelf al zo proactief zouden zijn om naar een instantie toe te lopen, waren wij niet nodig geweest.' De drempel voor hulpverleningsvragen wordt wel steeds lager, vertelt een respondent, maar over het algemeen zijn het vrouwen die bellen, niet mannen. Er zou nog steeds een kloof zijn tussen de instanties en de mannen in het algemeen.

Daarnaast spelen er wellicht culturele aspecten. Zoals een van de respondenten zegt kan de reden voor de moeilijke bereikbaarheid van ouders van Turkse en Marokkaanse afkomst liggen 'in zaken als schaamte, eer en angst'. Vanwege schaamte, sociale controle en taboe durven mannen geen hulp te zoeken.

Ook blijkt uit een groot deel van de interviews dat er bij vaders sprake is van wantrouwen tegen de reguliere instellingen: de mensen weten de ondersteuning en hulpverlening wel te vinden, maar ze vertrouwen het niet. Het aanbod heeft soms ook een te verplicht karakter, namelijk vanuit een maatregel of OTS opgelegd, meent een respondent. Dus de hulpverlening is wel bekend, maar men zoekt het liever ergens anders, en het liefst ook niet al te formeel:

‘Die vader zei: ‘Ik zou best willen praten en willen doen, maar ik zou dat niet willen in zo’n officieel gesprek’. Als je hem hier neer zou zetten op een stoel dan zou hij zijn mond houden.’

Een van de respondenten noemde als mogelijke reden om niet naar een reguliere instelling te gaan, de lange wachttijden bij reguliere hulp.

5.3 *De projecten in de praktijk*

In deze paragraaf gaan we verder in op enkele organisatorische aspecten van de verschillende projecten. Hoe zijn de projecten gefinancierd, op welke wijze wordt er geworven en wie wordt daarmee bereikt? Wat is de inzet van de verschillende betrokkenen en hoe wordt er zoal samengewerkt?

Financiering

De projecten worden op diverse manieren gefinancierd. Zo is Trias Pedagogica een onafhankelijke organisatie die opdrachten doet voor verschillende organisaties en steden of stadsdelen. De drie projecten in Zuidoost (Metapower, Huiselijke harmonie en Di tata ku tata) zijn op projectbasis gefinancierd door het Stadsdeel, waar vaderschap versterken een van de speerpunten is. In Nieuw-West betaalt het stadsdeel (mee) aan het Ouder- en Kindcentrum en aan het mannencentrum van Impuls en ook hier is mannenemancipatie een aandachtspunt van beleid. Stichting Ada Awareness wordt bekostigd vanuit verschillende fondsen, waaronder het Oranjefonds. Eveneens vanuit het Oranjefonds, in het kader van het project Man 2.0, wordt het project ‘Toffe vaders, toffe zonen’ gefinancierd. Voor het project Schoolbuurtvaders is er een financiering van 25% vanuit het VSB-fonds; er wordt nog gezocht naar cofinanciering, onder andere bij het stadsdeel. Het project Zo vader, zo zoon wordt gefinancierd door de Opvoedpoli (een Amsterdamse organisatie voor onder andere opvoedsteun). Stichting Steunpilaar heeft een startsubsidie gehad van 1500 euro, maar heeft momenteel geen financiering. Ook Vitamine V vertelt tot nu toe alles zelf te hebben betaald. Voor beide laatst

genoemde projecten geldt, dat zij wellicht in de toekomst nog een subsidie-aanvraag willen gaan doen.

Vooraf vanuit bottom-up initiatieven merken de projectleiders op dat hun investering niet helemaal in verhouding staat tot de vergoeding die zij ontvangen. Velen van hen werken ook in de avonden en in het weekend en zijn continu telefonisch bereikbaar voor vragen over hun project. Voor een groot aantal geldt dat zij dit doen naast een reguliere baan. Zo vertelt een van hen: 'Wij doen dit op vrijwillige basis, naast ons gewone werk.' Gedreven door betrokkenheid, zijn zij bereid veel te investeren. Een van de geïnterviewden geeft aan: 'Wij hebben het niet gedaan om van te leven.'

Werving

De meeste geïnterviewden zijn het erover eens dat je niet (alleen) via de reguliere kanalen moet werven: dan zie je steeds dezelfde gezichten. Maar er wordt wel degelijk (ook) geworven via (school)verpleegkundige, scholen, consultatiebureau, opvoedpoli, jongerenwerk of maatschappelijke organisaties. Een punt van aandacht is de werving voor bottom-up initiatieven via reguliere kanalen. Bij een van de initiatieven is bijvoorbeeld geprobeerd om via het Ouder- en Kindcentrum aanmeldingen binnen te krijgen voor de cursus, maar dit kwam niet van de grond, onder andere vanwege de onbekendheid van de medewerkers van het centrum met het project.

Vooraf de school wordt vaak genoemd als goede vindplek: daar zijn de jongens toch al aanwezig. Via de kinderen kun je dan ook de vaders bereiken. Een andere belangrijke vindplaats voor vaders die enkele keren genoemd wordt, is het koffiehuis. Ook maakt een van de initiatieven voor werving gebruik van de bijeenkomsten van buurtvaders in de wijk. Zonder contact met sleutelfiguren in de wijk, zegt een medewerker van een reguliere instelling, ben je nergens wat betreft het bereiken van bepaalde mensen. Een imam of geestelijk verzorger kan goed optreden als zo'n sleutelfiguur. Een sceptische projectleider waarschuwt in dit kader wel voor 'beroepsallochtonen', een groep mannen die overal hun gezicht laten zien, maar die geen achterban hebben. In een van de projecten worden trainers getraind, die vervolgens jongens en mannen kunnen werven binnen hun eigen organisatie of netwerk. Andere alternatieve wervingsmethodes die genoemd worden zijn mond-tot-mondreclame, het uitdelen van flyers op de markt en een oproepje op de lokale radio.

Belangrijke aspecten van een goede werving zijn volgens de respondenten het hebben van een goed netwerk in de wijk, laagdrempeligheid van het project, 'streetcredibility' en vertrouwen ten opzichte van de uitvoerders. We hebben niet precies zicht op het bereik van de verschillende initiatieven,

en de grootte van de doelgroep loopt erg uiteen, maar over het algemeen zijn de respondenten zelf tevreden over het bereikte resultaat. Maar men is ook kritisch: 'Er is nog een grote groep die we niet bereiken.'

Samenwerking

In de interviews kwam ook de samenwerking tussen verschillende organisaties en instellingen ter sprake. Met wie wordt zoal samengewerkt? Hoe is die samenwerking en wat zijn successen en knelpunten hierbij? En welke wensen zijn er over eventuele samenwerking in de toekomst?

In de praktijk blijkt dat er momenteel vooral rond de werving van deelnemers wordt samengewerkt tussen reguliere instellingen en bottom-up initiatieven. Zoals al aan de orde kwam, zijn bestaande netwerken en de inzet van sleutelfiguren in de wijk van groot belang voor reguliere instellingen om bekendheid te geven aan hun initiatieven. Andersom geven enkele initiatiefnemers van bottom-up projecten aan dat zij hun deelnemers, mocht dat nodig zijn, zullen doorverwijzen naar het reguliere aanbod. Het volgende citaat is hier een voorbeeld van:

'Wij realiseren ons natuurlijk wel dat we persoonlijke problemen zullen tegenkomen, zowel bij vaders als bij zonen. We gaan kijken wat we tegenkomen en hoe we dat naar de bestaande en reguliere netwerken kunnen doorverwijzen.'

Voorgenomen plannen tot samenwerking rond werving komen uiteindelijk niet altijd van de grond, zoals al werd opgemerkt. Dit heeft onder andere te maken met onderstaande knelpunten die de sleutelfiguren signaleren.

In de eerste plaats zijn medewerkers van reguliere instellingen niet altijd op de hoogte van de verschillende bottom-up initiatieven in de wijk, terwijl vrijwilligers van zelforganisaties niet het (gehele) aanbod van de reguliere hulpverlening in kaart hebben.

Een sleutelfiguur vanuit een zelforganisatie geeft daarnaast aan, dat samenwerking met het reguliere aanbod soms lastig is, omdat dit soort instellingen dikwijls strikte protocollen hebben over registratie en aanwezigheid, waardoor - vanwege het eerder benoemde wantrouwen van bepaalde doelgroepen naar het reguliere aanbod - potentiële deelnemers worden afgeschikt.

Een derde knelpunt is dat samenwerking soms te veel afhankelijk kan zijn van de inzet van bepaalde personen binnen een organisatie, waardoor de samenwerkingsrelatie onder druk komt te staan of verdwijnt wanneer de betreffende persoon er niet meer werkt.

Wat ten slotte ook een rol kan spelen, is de mogelijkheid dat organisatoren menen dat zij elkaar in de weg zitten of dat zij het niet eens zijn met elkaars werkwijze. Een van de respondenten verwoordt dit als volgt: 'Uiteindelijk vis je allemaal in dezelfde vijver. En er is ook veel kritiek onderling.'

Desalniettemin is er grote behoefte aan ontmoeting en uitwisseling. Het is belangrijk dat het 'wederzijdse wantrouwen' wordt opgelost, stelt een respondent. Zowel in de interviews als in de expertmeeting geven de sleutelfiguren aan dat zij openstaan om mogelijkheden voor verdere samenwerking te verkennen. Niet iedereen was op de hoogte van het bestaan van elkaars initiatief, en men vond het fijn dat DMO in de expertmeeting de gelegenheid bood tot kennismaking. Voor samenwerking is het belangrijk dat je goed van elkaar weet wat je doet, zodat je aanvullend kan zijn aan elkaar en van elkaar kunt leren, stemden de aanwezigen bij de expertmeeting met elkaar in.

5.4 *Succes- en leerervaringen*

In deze paragraaf komt eerst aan de orde wat de betrokkenen hebben geformuleerd als randvoorwaarden voor een project voor vaders/mannen. We benoemen vervolgens ook twee discussiepunten, waarover de meningen verdeeld blijken te zijn. Ten eerste de vraag of er voor bepaalde groepen een specifiek aanbod zou moeten zijn. Ten tweede de discussie of het mannen of vrouwen moeten zijn die zich bezighouden met het thema mannenemancipatie. Verder is in de interviews expliciet gevraagd naar wat de respondenten zelf zien als successen en knelpunten in hun projecten; dit komt in het slot van deze paragraaf aan de orde.

Randvoorwaarden

Uit de interviews met sleutelfiguren komen verschillende randvoorwaarden naar voren, waaraan voldaan zou moeten worden voor het laten slagen van een project voor mannen/vaders.

In de eerste plaats is het belangrijk om te werken vanuit de behoefte en vragen van vaders zelf. Daarbij werkt het niet om alleen in te zetten op kennisoverdracht, maar is het goed om ook concrete hulp, (juridisch) advies of een activiteit aan te bieden, bijvoorbeeld gezamenlijk eten of sporten.

Vooral voor de werving is het, ten tweede, belangrijk om contact te zoeken met school, moskee of kerk, of met andere initiatieven in de wijk. Het is belangrijk om gebruik te maken van bestaande netwerken. Sleutelfi-

guren in de wijk zouden een centrale rol moeten hebben, vinden verschillende respondenten. Een goed netwerk is overigens niet zomaar opgebouwd. Dit vergt een jarenlange investering, geeft onderstaande respondent aan, maar dan heb je er ook echt wat aan:

'We hebben tien jaar een groot netwerk opgebouwd met zelforganisaties. Je merkt ook dat als je een goede band hebt en die onderhoudt, je toegang hebt. Als je met een project komt dan is het makkelijker, dan gaat het echt als een trein. Dat hebben we echt in tien jaar opgebouwd.'

Een derde belangrijke randvoorwaarde is dat het aanbod niet provocerend is en dat een positieve benadering centraal staat. Betrokkenen willen 'zorg, aandacht en respect', zoals een projectleider het verwoordt. Men moet onbevooroordeeld te werk gaan, niet met de vinger wijzen en mensen niet 'straffen' voor wat zij inbrengen in een gesprek.

Ten slotte worden nog enkele concrete, praktische randvoorwaarden genoemd. Zo moet er rekening gehouden worden met het feit dat vaders vaak overdag niet kunnen. Ook is het prettig als de ruimte waarin de activiteit plaatsvindt centraal gelegen is en dat deze schoon, groot genoeg en rustig is. Verder is een goede, enigszins informele sfeer belangrijk, waarin vertrouwen een centrale rol speelt en er ruimte is voor emotie en reflectie.

Discussiepunten

In sommige interviews kwam de vraag aan de orde of het project geschikt is voor alle vaders of alleen voor een specifieke (etnische) doelgroep. Eén van de sleutelfiguren merkt hierover op:

'Het maakt niet uit of je uit een paternalistisch gezin komt, waar echt de vader centraal staat, of uit een matrifocaal gezin komt, dus Antilliaanse, Surinaamse, Afrikaanse cultuur (...). We willen in de toekomst echt naar andere nationaliteiten en ook naar Nederlanders.'

Maar later in het gesprek blijkt dit wellicht toch lastig te organiseren, want 'het kan niet zo zijn dat je één module ontwikkelt die dan voor alle etnische groepen te gebruiken is, dat kan niet'.

Grosso modo vinden de projectleiders het belangrijk om het project voor een brede doelgroep aan te bieden, dus niet specifiek voor een bepaalde doelgroep. Maar toch zijn er ook wel bepaalde cultuurspecifieke zaken waar je rekening mee moet houden, of die voor specifieke opvoedvragen kunnen zorgen. Zo vertelt een respondent voor welk dilemma een Surinaamse man

kan komen te staan, omdat hij zijn dochter niet wil afwijzen, maar eigenlijk vanwege haar menstruatie afstand zou moeten nemen:

'Een voorbeeld is dat menstruatie in veel zwarte gezinnen als onrein wordt gezien. Hoe breng je dit over aan je moderne dochter? Als Surinaamse man wil je jouw dochter ook tijdens deze periode niet afwijzen. Dat levert persoonlijke vragen en dilemma's op.'

Ook vertelt een van de projectleider dat er voor Surinaamse en Antilliaanse vaders en moeders een andere vorm van communicatie nodig is, wanneer het gaat om de werving. Om dus alle groepen te betrekken, moet soms juist specifiek geworven worden. Een andere respondent geeft aan:

'Dus, is afkomst belangrijk? Ja, maar niet bepalend. Iedereen is welkom, maar het vergt wel een bepaalde aanpak om (hen) te bereiken.'

Een tweede discussiepunt is het geslacht van de personen die zich bezighouden met het thema mannenemancipatie. Hierover merkt een van de respondenten op: 'Als het over mannenemancipatie gaat, is het echt een lastige situatie: de professionals die ermee bezig zijn, zijn vrouw.' Maar gezien de samenstelling van de groep respondenten, en de belangstellenden voor de expertmeeting, lijkt de stelling dat er alleen vrouwen betrokken zouden zijn bij het thema mannenemancipatie, enigszins onhoudbaar.

Het kan voor vrouwen wel lastig zijn om met mannen 'aan de slag' te willen, komt uit een interview naar voren. Twee vrouwelijke respondenten vertellen dat ze soms wel als 'vijand' worden gezien, omdat ze als vrouwen bezig zijn voor mannen. Echter, hun vrouw-zijn zien zij juist ook als pluspunt van hun project.

'Wat een pluspunt is van ons project? Dat we vanuit vrouwenoogpunt de mannen proberen te bereiken. Wij zijn vrouwen, bieden het perspectief van dochters, meisjes, dames. Wij kunnen vanuit eigen ervaring spreken. Bijvoorbeeld over knuffelen of praten met je kind: hoe jij die betrokkenheid hebt gemist.'

Succesfactoren

Uit de interviews komen enkele succesfactoren naar voren, die deels overlappen met de al genoemde randvoorwaarden. Volgens de respondenten werken projecten goed en kunnen deze succesvol worden, wanneer aan één of het liefst meerdere van onderstaande vaak genoemde factoren aandacht wordt besteed.

Ten eerste moet media-aandacht voor het initiatief gezocht worden. Wanneer een project (veel) publiciteit krijgt, genereert dit namelijk een grote impuls en extra aandacht voor de thematiek. Dit is bijvoorbeeld zichtbaar bij Vitamine V, de diploma-uitreiking van 'Van vader tot vader' en het Vaderfestival.

Ook moeten initiatiefnemers inzetten op een combinatie van activiteiten. Zoals ook uit de literatuur blijkt, werken projecten voor vaders vaak beter als er geen sprake is van eenrichtingsverkeer (alleen voorlichting). In diverse projecten is deze werkwijze goed terug te zien. Een van de respondenten vertelt:

'Een punt is dat klinische overdracht van kennis in de praktijk niet werkt. Een praktische cursus nog wel, maar verder gaat informatieoverdracht tegenwoordig heel anders, bijvoorbeeld via internet. Het moet dus niet alleen bestaan uit het overdragen van kennis.'

Ten derde is het voor zowel reguliere instellingen als voor bottom-up projecten belangrijk om veel aandacht te besteden aan de werving van deelnemers. Projectleiders menen dat het werven van deelnemers het beste verloopt via informele kanalen zoals flyereren op de markt, mond-tot-mondreclame of radiospotjes op lokale radio en via intermediairs op plekken waar de doelgroep toch al komt. Vooral koffiehuisen en de school worden hierbij vaak genoemd. Nogmaals wordt hierbij het belang van een goed netwerk en de inzet van sleutelfiguren benadrukt.

Ten slotte geven projectleiders (nogmaals) aan dat laagdrempeligheid en een informele sfeer van groot belang zijn. Vaders moeten zich veilig voelen en vertrouwd, niet te maken krijgen met ingewikkelde procedures en de projectleiders moeten niet te 'streng' zijn.

Knelpunten

Naast successen komen er ook enkele aandachtspunten naar voren uit de verschillende gesprekken, punten waardoor projecten mogelijk kwetsbaar zijn. Opvallend is, ten eerste, dat projecten vaak drijven op (extra) vrijwillige inzet van de betrokkenen. Dit vergt soms vrij veel van hen, omdat zij het project, zoals al aan de orde kwam, regelmatig naast reguliere werkzaamheden uitvoeren. Dit maakt het voor hen soms, ondanks hun grote motivatie, erg arbeidsintensief.

Ook het vinden van extra vrijwilligers vinden enkele respondenten lastig. Het is in deze tijd überhaupt lastig om vrijwilligers te vinden, denkt men. Daarbij kunnen zij geen beloning bieden. 'Het zou mooi zijn als we vrijwil-

ligers ook wat kunnen bieden’, zegt een projectleider, ‘alleen al bijvoorbeeld reiskosten en een cadeautje’.

Ten derde twijfelen meerdere respondenten aan de duurzaamheid van de bestaande projecten. Diverse projectleiders maken zich zorgen om de lange termijn en de continuering van hun project. Vaak is er financiering voor een beperkte periode. Zo reageert een respondent als volgt:

‘Je had toch veertig voorbeelden gevonden? Je zult zien, een groot deel is straks niet meer actief, hebben alleen iets eenmaligs. Of ze bestaan alleen nog in naam.’

Overigens noemen enkele respondenten ook een (te) krap budget als knelpunt: eigenlijk beschikken zij sowieso over onvoldoende middelen om het project naar wens uit te voeren.

Een laatste vaak genoemd knelpunt blijkt, ondanks de grote inzet op dit punt, het bereiken van deelnemers voor de projecten. Het blijft lastig om bepaalde doelgroepen te bereiken en soms heeft men het idee dat je toch weer steeds dezelfde gezichten ziet. Zoals een respondent verwoordde: ‘We zijn op zoek naar de doelgroep die zichzelf (nog) niet bewust is dat er een probleem zou zijn.’

5.5 Toekomstvisie

De expertmeeting was een goed moment voor kennismaking en uitwisseling met de verschillende sleutelfiguren bij mannenemancipatie en het versterken van vaderschap in de stad Amsterdam. Tijdens de expertmeeting stelde wethouder van Es de vraag: ‘Waar wil men over drie jaar staan op het gebied van mannenemancipatie?’ Zij gaf aan dat het thema mannenemancipatie nog niet voldoende is opgepakt door de stad en dat zij hier graag verandering in wil brengen. In deze paragraaf behandelen we de vraag hoe volgens de verschillende sleutelfiguren de stad Amsterdam nog beter kan investeren in beleid voor mannen/vaders.

Al met al komen er uit de interviews en de expertmeeting heel wat ideeën naar voren over het op de kaart zetten (en houden) van mannenemancipatie en het versterken van vaderschap. De genoemde speerpunten zijn onder te verdelen in vier thema’s, te weten de veranderende rol van de man/vader, de gezamenlijke wens tot uitwisseling, het belang van diversiteit en de wens voor een duurzame en integrale aanpak.

Aandacht voor de veranderende rol van mannen

Er is een taak weggelegd voor de overheid om meer bekendheid te geven aan het belang van de rol van de vader, menen de experts. Vaders moeten bewust worden gemaakt van hun unieke bijdrage aan de opvoeding van kinderen. Er moet ruimte zijn voor reflectie over mannelijkheid en rolpatronen. De samenleving is in verandering, de rollen van zowel vrouwen als mannen veranderen. In dit verband is ook aandacht nodig voor homofobie, voortkomend uit de 'bewijsdrift' van jongens.

Daarnaast zou er gewerkt moeten worden aan een beter imago van de zorgrol, en zouden er meer mannen op sleutelposities in de zorg en het onderwijs moeten komen. Wat ook al naar voren kwam in de interviews: 'Het zou niet zo moeten zijn dat kinderen pas ergens op de middelbare school voor het eerst een mannelijk rolmodel ontmoeten.'

Het bieden van een platform voor uitwisseling

Zelfsturing is belangrijk, komt naar voren. Vaders/mannen moeten daarom zelf met strategieën komen hoe zij mannenemancipatie en vaderschap beter vorm kunnen geven. Eigen initiatief moet daarom gestimuleerd, gesteund en indien mogelijk gefaciliteerd worden. Ook is werken 'van onderop' belangrijk. Daarbij kunnen 'koplopers' (meer geëmancipeerde mannen, zoals een groot deel van de geïnterviewde vaders) een rol spelen. Men moet kunnen leren van andermans ervaringen. Daarom is het van groot belang dat mannen de gelegenheid wordt geboden tot het uitwisselen van ervaringen en tot leren van elkaar.

Niet alleen voor vaders is een platform voor uitwisseling van ervaringen wenselijk, geven de experts aan. Ook zijzelf hebben behoefte aan het uitwisselen van kennis en expertise rond het werken met vaders. Daarbij wordt ook de wens uitgesproken dat er een overzicht komt van het bestaande aanbod voor mannen/vaders, en dat er (wetenschappelijk) onderzoek komt naar wat werkt en wat niet, zodat men niet steeds het wiel opnieuw hoeft uit te vinden. Enkele aanwezigen gaan nog een stap verder en menen dat samenwerking en afstemming zou moeten worden afgedwongen.

Oog voor diversiteit

Een belangrijk aandachtspunt bij de ondersteuning van mannen is om oog te hebben voor diversiteit. Niet alle mannen zijn gelijk, en het moet geen 'eenheidsworst' worden, menen de sleutelfiguren. Over het algemeen vinden sleutelfiguren dat activiteiten niet alleen voor één bepaalde doelgroep aangeboden moeten worden. Soms is wel bijvoorbeeld een aparte wervingsstrategie nodig, of zijn er bepaalde culturele of religieuze thema's die bij sommige vaders belangrijk zijn en aan de orde zouden kunnen komen.

Duurzame en integrale aanpak

Verskillende respondenten hebben al langer ervaring met mannenemancipatie en het versterken van vaderschap. Sommigen van hen zijn tien jaar geleden al begonnen met hun ‘strijd’. Zij geven aan dat het een kwestie is van een lange adem: mentaliteitsverandering en empowerment gaan niet vanzelf, maar vragen een fikse en langdurige investering. Het is daarom belangrijk om een langetermijnvisie te ontwikkelen op het gebied van mannenemancipatie, vindt men.

Daarbij geven meerdere sleutelfiguren aan het belangrijk te vinden dat er een programmatische, integrale aanpak komt. Er zou meer afstemming en samenwerking moeten komen tussen de verschillende initiatieven. Het thema mannenemancipatie zou vanuit verschillende beleidsterreinen benaderd moeten worden, zoals integratie en emancipatie, opvoeding, participatie en school/werk.

5.6 Ten slotte

Aan de hand van de ervaringen van de projectleiders komt naar voren dat mannenemancipatie en het versterken van vaderschap een onderwerp is dat leeft in Amsterdam. Zowel binnen reguliere voorzieningen als vanuit bottom-up initiatieven staat de thematiek op de kaart. Er is de afgelopen jaren door verschillende betrokkenen al veel expertise en ervaring opgedaan. Maar welke aanpak is veelbelovend, wat zijn ‘good practices’?

In de praktijk blijkt deze vraag nog altijd moeilijk te beantwoorden. De twaalf projecten waarvan wij de projectleiders gesproken hebben, zijn erg verschillend in doelgroep, omvang, duur, financiering en activiteiten. Ook hebben de meeste projecten hun methodiek nog niet helder gearticuleerd en ontbreekt gestructureerde monitoring. Zij zijn dus nog moeilijk met elkaar te vergelijken. Wel zijn er enkele randvoorwaarden naar voren gekomen, voorwaarden waaraan een project voor mannen/vaders sowieso zou moeten voldoen. Daarnaast blijkt dat alle projectleiders zowel successen boeken als verbeterpunten aandragen. Opvallend is dat de meeste respondenten goed aanvoelen waar de sterkte en waar de kwetsbaarheid zit van hun eigen initiatief. Er zijn al diverse samenwerkingsverbanden, voor het merendeel op het gebied van werving, maar de afstemming en samenwerking zou moeten worden versterkt. De betrokkenen staan ervoor open om elkaar te leren kennen, van elkaars ervaringen te leren en de mogelijkheden te verkennen tot meer samenwerking in de toekomst.

Bijlage I Geraadpleegde bronnen

Berg, M. van den. (2007). *'Dat is bij jullie toch ook zo?' Gender, etniciteit en klasse in het sociaal kapitaal van Marokkaanse vrouwen*. Amsterdam: Aksant.

Bernard van Leer Foundation. (2001). *Fathers matter too: Early Childhood Matters*. Bulletin of the Bernard van Leer Foundation, 97, 1-46.

Bouw, C., Merens, A., Roukens, K., & Sterkx, L. (2003). *Een ander succes: De keuzes van Marokkaanse meisjes*. Amsterdam/Den Haag: SISWO/SCP.

Bouwmeester, M., Deković, M., & Groenendaal, H. (1998). *Opvoeding in Somalische vluchtelinggezinnen in Nederland*. Assen: Van Gorcum.

Bucx, F. (Red.). (2011). *Gezinsrapport 2011: Een portret van het gezinsleven in Nederland*. Den Haag: SCP.

Deković, M., & Rispens, J. (1998). Vaders en de opvoeding en ontwikkeling van kinderen: Een inleiding. In F. Boer, M. Deković, J. Rispens, & G.A. Smid (Red.), *Kind en Adolescent* (Speciale uitgave Vaders), 19(1), 65-68.

Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling (DMO). (2011). *Beleidsplan Vrouwen-emanipatie 2011-2014*. Amsterdam: DMO.

Dijken, K.S. van, & Tavecchio, L.W.C. (1998). De pedagogische betekenis van vaders. In F. Boer, M. Deković, J. Rispens, & G. Smid (Red.), *Kind en Adolescent* (Speciale uitgave Vaders), 19(1), 68-78.

Distelbrink, M. (2005). Creools-Surinaamse vaders: Vaderen in en buiten het gezin. In M. Distelbrink, P. Geense, & T. Pels (Red.), *Diversiteit in vaderschap: Chinese, Creools-Surinaamse en Marokkaanse vaders in Nederland* (pp. 121-210). Assen: Koninklijke Van Gorcum.

Distelbrink, M., Essayah, O., Heerebeek, M. van, Ketner, S., & Winkelman, C. (2011). *Triple P Divers: Ervaringen met een opvoedprogramma in veelkleurig Amsterdam* (Kenniswerkplaats Tienplus). Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Distelbrink, M. (met medewerking van Essayah, O., & Tan, S.). (2009). *Ondersteuning van opvoeders in Amsterdam-Noord, Slotervaart en Zuidoost: Beleid, praktijk en migranten-organisaties: Inventarisatie voor Kenniswerkplaats Tienplus*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Distelbrink, M., & Hooghiemstra, E. (2005). *Allochtone gezinnen: Feiten en cijfers* (Signalement 3a). Den Haag: Nederlandse Gezinsraad.

- Distelbrink, M., & Ketner, S. (2011). 'Vaderschap is geen playstation': Vaderschap versterken bij Afro-Caribische mannen. *Pedagogiek*, 31(1), 53-67.
- Distelbrink, M., & Pels, T. (2008). Deel IVa: Aandachtspunten voor preventie van margina-lisering van Antillianen (Aanvulling op Cahier 2008-4). In D. Brons, N. Hilhorst, & F. Willemse (Red.), *WODC Cahier 2008-4 (supplement): Het kennisfundament ten behoeve van de aanpak van criminele Marokkaanse jongeren* (pp. 3-22). Den Haag: Ministerie van Justitie / WODC.
- Distelbrink, M., Geense, P., & Pels, T. (Red.). (2005) *Diversiteit in vaderschap: Chinese, Creools-Surinaamse en Marokkaanse vaders in Nederland*. Assen: Van Gorcum.
- Distelbrink, M.J. (1998). *Opvoeding in Surinaams-Creoolse gezinnen in Nederland: Een eigen koers*. Assen: Van Gorcum.
- Distelbrink, M.J. (2000). *Opvoeden zonder man: De opvoeding en ontwikkeling in Creools-Surinaamse een- en tweeoudergezinnen in Nederland*. (proefschrift EUR). Assen: Van Gorcum.
- Dölle, S., Dongen, M. van, & Jacobs, M. (1997). Fatherhood in transition. In G. Frinking & T. Willemsen (Eds.), *Dilemmas of Modern Family Life* (pp. 73-90). Amsterdam: Thesis Publishers.
- Doornenbal, J. (1996). *Ouderschap als onderneming: Moeders en vader over opvoeden in de jaren negentig*. Utrecht: Jan van Arkel.
- Du Bois-Reymond, M., Büchner, P. Krüger, H., Ecarius, J., & Fuhs, B. (1994). *Kinderleben: Modernisierung von Kindheit im interkulturellen Vergleich*. Opladen: Leske + Budrich.
- Duyvendak, J.W., & Stavenuiter, M. (Red.). (2004). *Working fathers, caring men: Reconciliation of working life and family life*. Den Haag/Utrecht: Ministerie van SZW/Verwey- Jonker Instituut.
- Egten, C. van , Zeijl, E., Hoog, S. de, Nankoe, C., & Petronia, E. (2008). *Gezinnen van de toekomst: Opvoeding en opvoedingsondersteuning*. Den Haag: E-Quality.
- Eldering, L., & Borm, J.A. (1996a). *Alleenstaande Marokkaanse moeders*. Utrecht: Jan van Arkel.
- Eldering, L., & Borm, J.A. (1996b). *Alleenstaande Hindostaanse moeders*. Utrecht: Jan van Arkel.

- FIRA. (2007). *The effects of Father Involvement: An Updated Research Summary of Evidence Inventory*. Guelph (Ontario): University of Guelph, Centre for Families, Work & Well-Being.
- Geense, P. (2005). Chinese vaders: Opvoeden tussen de bedrijven door. In M. Distelbrink, P. Geense, & T. Pels (Red.), *Diversiteit in vaderschap: Chinese, Creools-Surinaamse en Marokkaanse vaders in Nederland* (pp. 37-120). Assen: Van Gorcum.
- Gemert, F. van. (1998). *Ieder voor zich: Kansen, cultuur en criminaliteit van Marokkaanse jongens*. Amsterdam: Het Spinhuis.
- Gerrits, L., Deković, M., Groenendaal, H., & Noom, M. (1996). Opvoedingsgedrag. In J. Rispens, J. Hermanns & W. Meeus (Red.), *Opvoeden in Nederland* (pp. 41-70). Assen: Van Gorcum.
- Gruijter, M. de, & Pels, T. (2005). *De toekomst van buurtvaderschap: Professionalisering met behoud van zeggenschap*. Baarn: Odyssee.
- Hermans, Ph. (2002). Opvoeden in een 'multiculturele' samenleving: Opvattingen, idealen, praktijken en problemen van Marokkaanse ouders. In C. Timmerman, P. Hermans, & J. Hoornaert (Red.), *Allochtone jongeren in het onderwijs* (pp. 95-148). Leuven/Apeldoorn: Garant.
- Hoog, K. de. (2003). Gezinsbeleid tussen emancipatie en uitsluiting. In M. Keizer & K. Verhaar (Red.), *Sociale Verkenningen nr. 5. Familiezaken* (pp. 45-57). Den Haag: Ministerie SZW.
- Hooghiemstra, E. (2003). Emancipatie en gezin: Op weg naar een goed huwelijk? In M. Keizer & K. Verhaar (Red.), *Sociale Verkenningen nr. 5. Familiezaken* (pp. 57-69). Den Haag: Ministerie SZW.
- Hooghiemstra, E., & Pool, M. (2003). *Tussen partners: Gezamenlijke keuzen tijdens de levensloop (Signalement 2)*. Den Haag: NGR.
- Ince, D., & Berg, G. van den. (2009). *Overzichtsstudie interventies voor migrantenjeugd: Ontwikkelingsstimulering, preventie en vroeghulp*. Utrecht: Nederlands Jeugd instituut.
- Jong, J.D. de. (2007). *Kapot moeilijk: Een etnografisch onderzoek naar opvallend delinquent groepsgedrag van 'Marokkaanse' jongens*. Amsterdam: Aksant.

JSO. (2005). *Vaders doen mee: Project opvoedingsondersteuning aan vaders (Samenvatting literatuuronderzoek)*. Gouda: JSO expertisecentrum voor jeugd, samenleving en opvoeding.

Kenniswerkplaats Tienplus. (2009). *Toegankelijke opvoedsteun voor migrantenouders met tieners in Amsterdam: Uitvoeringsplan 2009-2011*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Ketner, S. (2008). *Marokkaanse wortels, Nederlandse grond: Exploratie, bindingen en identiteitsstrategieën van jongeren van Marokkaanse afkomst (Proefschrift)*. Groningen: s.n.

Knijn, T., & Wel, F. van. (2001). *Een wankel evenwicht: Arbeid en zorg in gezinnen met jonge kinderen*. Amsterdam: SWP.

Lamb, M.E. (1998). Vaders: Een inleidend overzicht. In F. Boer, M. Deković, J. Rispens, & G.A. Smid (Red.), *Kind en Adolescent* (Speciale uitgave Vaders), 19(1), 3-25.

Merens, A. (2006). *Betaalde arbeid: Sociale atlas van vrouwen uit etnische minderheden*. Den Haag: SCP.

Motivaction. (2010). *Zelfbeeld en sociale mobiliteit van 'zwarte' mannen: Een kwantitatief onderzoek onder Surinaamse en Antilliaanse mannen*. Utrecht: Forum.

Naber, P., Bijvoets, M., & Heerebeek, M. (2009). *Ontwikkeling en opvoeding van migrantenjeugd in Amsterdam: Gesprekken met tieners en ouders in Slotervaart, Zuidoost en Noord*. Amsterdam: Hogeschool Inholland.

Niekerk, M. van. (2000). *De krekel en de mier*. Amsterdam: Spinhuis.

Nijsten, C. (1998a). *Opvoeding in Turkse gezinnen in Nederland*. Assen: Van Gorcum.

Nijsten, C. (1998b). Taakverdeling in Turkse gezinnen: Ideeën, gedrag en beleving. In F. Boer, M. Deković, J. Rispens, & G. Smid (Red.), *Kind en Adolescent* (Speciale uitgave Vaders), 19(1), 176-187.

Parke, R.D. (1996). *Fatherhood*. Cambridge: Harvard University Press.

Pels, T. (1998). *Opvoeding in Marokkaanse gezinnen in Nederland: De creatie van een nieuw bestaan*. Assen: Van Gorcum.

Pels, T. (2003). *Respect van twee kanten: Een studie over last van Marokkaanse jongeren*. Assen: Van Gorcum.

Pels, T. (2005). Divers vaderschap: Slotbeschouwing. In M. Distelbrink, P. Geense, & T. Pels (Red.), *Diversiteit in vaderschap: Chinese, Creools-Suri-naamse en Marokkaanse vaders in Nederland* (pp. 301-327). Assen: Van Gorcum.

Pels, T., & Gruijter, M. de. (Red.). 2005. *Vluchtelingengezinnen en Integratie: Opvoeding en ondersteuning in Iraanse, Irakese, Somalische en Afghaanse gezinnen in Nederland*. Assen: Van Gorcum.

Pels, T., & Nijsten, C. (2000). Jongeren over hun opvoeding. In T. Pels (Red.), *Opvoeding en integratie: Een vergelijkende studie van recente onderzoeken naar gezinsopvoeding en pedagogische afstemming tussen gezin en school* (pp. 88-114). Assen: Van Gorcum.

Pels, T., & Gruijter, M. de. (Red.). (2006). *Emancipatie van de tweede generatie: Keuzen en kansen in de levensloop van jonge moeders van Marokkaanse en Turkse afkomst*. Assen: Van Gorcum.

Pels, T., & Distelbrink, M.J. (2000). Opvoedingsondersteuning: vraag en aanbod. In T. Pels (Red.), *Opvoeding en integratie: Een vergelijkende studie van recente onderzoeken naar gezinsopvoeding en de pedagogische afstemming tussen gezin en school* (pp. 172-204). Assen: Van Gorcum.

Pels, T., & Vedder, P. (1998). Vaderschap in cultureel perspectief: Een inleiding. In F. Boer, M. Deković, J. Rispens, & G. Smid (Red.), *Kind en Adolescent* (Speciale uitgave Vaders), 19(1), 143-148.

Pool, M., Geense, P., & Lucassen, N. (2005). *Allochtone gezinnen: Opvoeding van tieners*. Den Haag: NGR.

Portegijs, W., Boelens, A., & Keuzenkamp, S. (2002). *Emancipatiemonitor 2002*. Den Haag/Voorburg, SCP/CBS.

Rispens, J., Hermanns, J. M. A., & Meeus, W.H.J. (Red.). (1996). *Opvoeden in Nederland*. Assen: Van Gorcum.

Sarkadi, A., Kristiansson, R., Oberklaid, F., & Bremberg, S. (2008). *Fathers' involvement and children's developmental outcomes: A systematic review of longitudinal studies*. *Acta Pædiatrica*, 97 (2), 153-158.

Schwartz, S., & Finley, G.E. (2005). Fathering in intact and divorced families: Ethnic differences in retrospective reports. *Journal of Marriage and Family*, 67, 207-215.

Servicepunt Emancipatie. (2011). *Amsterdamse vrouwenmonitor 2011*. Geraadpleegd op <http://www.spe-amsterdam.nl/images/stories/pdf/amsterdamsevrouwenmonitor2011.pdf>

Spruijt, E. (2007). *Scheidingskinderen: Overzicht van recent sociaalwetenschappelijk onderzoek naar de gevolgen van ouderlijke scheiding voor kinderen en jongeren*. Amsterdam: SWP.

Tavecchio, L.W.C. (2003). Papa voedt ook op: Hoe vaders onderschat worden. In E. Hooghiemstra & M. Pool (Red.), *Tussen Partners: Gezamenlijke keuzen tijdens de levensloop (Signalement 2, pp. 164-168)*. Den Haag: Nederlandse Gezinsraad.

Tavecchio, L.W.C. (2005). *Raciaal-etnische verschillen in de betrokkenheid van niet-thuiswonende vaders. Kind en adolescent review: Een selectie uit de internationale onderzoeksliteratuur, 12(3), 364-366.*

Tavecchio, L.W.C. (2007). Vaders blijven vaders, ook al wonen ze niet thuis. *Kind en adolescent review: Een selectie uit de internationale onderzoeksliteratuur 14(1), 121-123.*

Veendrick, L., Tavecchio, L.W.C., & Doornenbal, J. (2004). Jongens als probleem: Inleiding bij het themadeel. *Pedagogiek, 24(1), 12-23.*

Bijlage II Overzicht respondenten

Geïnterviewde sleutelfiguren

Di tata ku tata - Clay Toppenberg en Richard Knel
Huiselijke harmonie - Urmy Macnack
Impuls (o.a. mannencentrum Daadkr8) - Doortje Schroevers
Metapower trainingen - Waldy Neijhorst
Ouder en Kind Centrum Slotervaart - Ahmed El Aslouni
Schoolbuurtvaders - Esther Sarphatie en Pam Comfurius
Stichting Ada Awareness (o.a. Time for a change) - Saadet Metin
Stichting Steunpilaar - Naïma Toutouh en Aarti Debisarun
Toffe vaders, toffe zonen - Jens van Tricht en Perihan Utlu
Trias Pedagogica (o.a. Opvoedebatten) - Abdellah Mehrnaz en Shakuur Halane
Vitamine V - Orville Breeveld
Zo vader, zo zoon - Ronny Pais en Ricardo Randamie

Deelnemers expertmeeting

Stad Amsterdam

Andrée van Es, wethouder met portefeuilles Werk, Inkomen en Participatie, Diversiteit en Integratie, Inburgering en Bestuurlijk stelsel

Nathalie Sichtman, beleidsadviseur afdeling Burgerschap en Diversiteit, DMO

Kenniswerkplaats Tienplus

Jere Zanddijk, stagiair Verwey-Jonker Instituut

Susan Ketner, onderzoeker Verwey-Jonker Instituut

Trees Pels, hoogleraar 'Opvoeden in de multi-etnische stad', projectleider

Kenniswerkplaats Tienplus, senior-onderzoeker Verwey-Jonker Instituut

Overige deelnemers

Aarti Debisarun, Stichting Steunpilaar

Abdel Mehraz, Trias Pedagogica

Ahmed Aslouni, manager Ouder- en Kindcentrum Slotervaart

Clay Toppenberg, Profor en Van vader tot vader

Doortje Schroevers, Impuls

Edin Berhane, beleidsmedewerker Stadsdeel Zuidoost

Esther Sarphatie, Zwind

Jens van Trigt, Toffe zonen toffe vaders

Juanita Linnemann, coördinator opvoedingsondersteuning Ouder- en Kindcentrum Slotervaart

Mia Vendrig, Impuls

Mustapha Baba, Mexit

Naima Toutouh, Stichting Steunpilaar

Pam Comfurius, Zwind

Perihan Utlu, Toffe zonen toffe vaders

Petra Hoogenwerf

Ricardo Randamie, Opvoedpoli West en Papalounge

Richard Knel, Vitamine V en Van vader tot vader

Rinske van Duifhuizen, RadarCommunicatie en Vitamine V

Ronnie Pais, Opvoedpoli West en Papalounge

Shakuur Halane, Trias Pedagogica

Steffy Burgos, beleidsadviseur Jeugd Stadsdeel Zuidoost

Urmy Macnack, Domestic Harmony

Waldy Neijhorst, Vitamine V en Metapower en Domestic Harmony

Colofon

Opdrachtgever/ Financier	Gemeente Amsterdam (Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling)
Auteurs (red.)	Prof. dr. T. Pels (Verwey-Jonker Instituut) Dr. S.L. Ketner (Verwey-Jonker Instituut) Dr. P. Naber (Hogeschool Inholland)
Auteurs	Dr. M. Distelbrink (Verwey-Jonker Instituut) Drs. L. van Lier (Inholland) V. Knippels Msc. (Inholland) J. Zandijk Msc. (Verwey-Jonker Instituut)
Samenwerkingspartners Kenniserkplaats Tienplus	Gemeente Amsterdam (Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling) Stadsdelen Amsterdam Noord, Nieuw-West en Zuidoost Hogeschool Inholland Vrije Universiteit GGD/AMC (Academische Werkplaats Publieke Gezondheid) Verwey-Jonker Instituut (penvoerder)
Omslag Fotografie Uitgave	Grafital, Eindhoven Monique Kooijmans Verwey-Jonker Instituut Kromme Nieuwegracht 6 3512 HG Utrecht T (030) 230 07 99 E secr@verwey-jonker.nl www.verwey-jonker.nl

De publicatie

De publicatie kan gedownload worden via de website van de Kenniserkplaats Tienplus: <http://www.kenniserkplaats-tienplus.nl>

ISBN 978-90-5830-487-2

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht; Hogeschool Inholland, Amsterdam; 2012.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut en bij de Hogeschool Inholland.

Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute en Hogeschool Inholland.

Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

Kenniswerkplaats Tienplus

De inbreng van vaders in de opvoeding van kinderen krijgt steeds meer aandacht in beleid en praktijk. Dat is nodig, want een actieve inbreng van vaders is niet vanzelfsprekend. In alle sociale lagen van de Nederlandse samenleving, in de stad en op het platteland, in allochtone en autochtone gezinnen, hebben moeders traditiegetrouw het grootste aandeel in de zorg en opvoeding van kinderen. Er is nog een wereld te winnen met de emancipatie van vaders. De Kenniswerkplaats Tienplus heeft in opdracht van de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling (DMO) van Amsterdam in kaart gebracht hoe het ervoor staat met het vaderschap in de diverse Amsterdamse bevolking. Dit rapport beschrijft welke initiatieven er zijn om mannenemancipatie, in het bijzonder vaderschap, te stimuleren en hoe vaderschap verder kan worden versterkt.

Wat is de Kenniswerkplaats Tienplus?

Veel migrantenouders met tieners ervaren een afstand tot de opvoedvoorzieningen in Amsterdam. De Kenniswerkplaats Tienplus is een samenwerkingsverband tussen onderzoekers, beleidsmakers en professionals dat de toegankelijkheid, het bereik en de effectiviteit van voorzieningen voor (opvoed) ondersteuning wil verbeteren. Partners zijn de gemeente Amsterdam (DMO), verschillende stadsdelen, Hogeschool Inholland, de Vrije Universiteit en het Verwey-Jonker Instituut. De Kenniswerkplaats wordt gefinancierd door ZonMw.